

♦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ♦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ♦

♦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ♦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ : ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ :	ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ
Α. ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ :	ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
Γ. BRANDES :	Ο ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΨΕΝ
ΙΕΡΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ :	ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ
ΑΥΓ. RODIN :	ΔΙΑΘΗΚΗ
Ε. CARRIÈRE :	Η ΑΡΧΑΙΑ ΤΕΧΝΗ
Η. MASSIS :	ΚΑΡΑΛΟΣ ΜΩΡΑΣ I
	Ο ΑΝ. ΦΡΑΝΣ ΚΙ' Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ II
ΦΩΤΗ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ :	Ο ΑΝ ΓΙΩΡΓΗΣ Ο ΧΙΟΠΟΛΙΤΗΣ
Κ. ΜΠΑΣΤΙΑΣ :	ΚΥΝΗΓΩΝΤΑΣ ΤΟ ΔΙΑΒΟΛΟ
Α. FOURNIER ;	Η ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΥ ΜΟΥ
Π. ΧΑΡΗ :	ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
Λόγια και Πρόγμματα — Ξεφυλλίζοντας μερικά βιβλία — Τό Θέατρο — Έκδόσεις — Μουσική Ξένη Πνευματική ζωή — Τό πολιτικό δεκαπενθήμερο.

10

ΓΡΑΦΕΙΑ ΧΑΡΙΣΣΗΣ 3

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 6

ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ
Η
“ΠΑΜΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ,”

ΟΔΟΣ ΕΛΠΙΔΙΟΣ 9
 (ΠΛΑΤΕΙΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ)

Ἐγγραφαὶ ἤρχισαν ἀπὸ τῆς
 21 Σεπτεμβρίου καὶ ἑξακο-
 λούθουν καθημερινῶς.

ΤΡΑΠΕΖΑ
 ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜ. ΔΡ. 22.500.000.—
 ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚ. » 830228.10

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛΩ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΕΝ ἈΘΗΝΑΙΣ

ΦΙΛΙΑΛΕΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΛΑΡΙΣΣΗΣ ΛΑΡΙΣΣΑ
 ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΡΙΚΚΑΛΩΝ ΤΡΙΚΚΑΛΑ

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
 ΚΑΙ ΤΑΣ ΚΥΡΙΟΤΕΡΑΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δρ. πρὸς 7%.
 Εκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικ. ἐργασίας
 Ἀγοραπωλησίαι τίλων.
 Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρω κλπ.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΤΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
 ΒΑΣ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ - ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΕΠΙΣΤΗΜΗ - ΤΕΧΝΗ
 ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΘΕΑΤΡΟ - ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ - ΔΙΗΓΗΜΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ:

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΑ ΔΡΧ. 120
 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ FR. 55 \$ 3
 £ 0,10,0 £ 50

ΔΙΑΦΗΜΗΣΕΙΣ Η ΣΕΛΙΣ ΔΡΧ. 1000
 ΜΙΣΗ ΣΕΛΙΣ Η ΕΝ ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΕΛΙΔΟΣ ΑΝΑΛΟΓΩΣ

Διὰ διαφημίσεις πρέπει ν' ἀπευθύνεσθε «Τμήμα διαφημίσεων
 Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» Χαρίσσης 3

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

ΜΙΡΚΟ ΡΑΤΣΚΥ—Η ΜΗ-
 ΤΕΡΑ ΤΟΥ ΓΙΟΥΚΟΒΙΤΣ

φιάζει με την ηλικία αυτή των παιδιών. (*)
*Ετσι τα προγράμματά μας έχουν πλήθος υλικό και πολύ απ' αυτό ακατάλληλο για τα παιδιά.

27. Πώς θ' αντικρούση το Μαρασίλειο στα πρόβλημά του το πρόβλημα αυτό της πληθωρικής ύλης και το πρόβλημα της ύλης που είναι ανώτερη από τη δύναμη των παιδιών ;

Το πρόγραμμα βέβαια ενός σχολείου δεν μπορεί να βγῆ μονάχα από την ψυχολογία του παιδιού, αλλά και από το σκοπό της παιδείας, που γυρεύει ώρισμένες ικανότητες και ώρισμένη ύλη από τα διάφορα αγαθά του πολιτισμού. Τ' αγαθά όμως του πολιτισμού θά μορφώσουν πραγματικά το παιδί μονάχα, όταν το ενδιαφέρουν και θέλη να τα δουλέψη μόνο του από έσωτερική ανάγκη, η τουλάχιστο όταν ταιριάζουν με την πνευματική του ικανότητα και μπ ο ρ η να τα δουλέψη. Αγαθά που είναι ανώτερα του, δεν τα καταλαβαίνει, δεν το μορφώνουν, και αν του τὰ μάθωμε, γρήγορα θά τα λησμονήση, χωρίς ν' αφήσουν στην ψυχή του ίχνος κανένα. *Ετσι ύπηρετούμε μονάχα φαινομενικά, έξωτερικά το σκοπό της παιδείας. Το ίδιο γίνεται και με τις ικανότητες, το ίδιο ακόμα και αν η κατάλληλη υποχρεωτική ύλη είναι τόση πολλή, που δεν προφταίνει το παιδί να τη δουλέψη αληθινά. Η μόνη λοιπόν σωστή λύση είναι: α) να περιορίσωμε την ύλη τόσο, που να μπορούν τα παιδιά να τη δουλεύουν, να την κερδίζουν δηλαδή μόνα τους και να τους γίνεται έτσι δύναμη πραγματική, και β) να λείψη όλότελα σαν άχρηστο και βλαβερό το υλικό που δεν είναι σε θέση να το καταλάβουν.

28. Η εφαρμογή όμως στην πράξη είναι δύσκολη πολύ. Γιατί το υλικό μπορούμε βέβαια να το περιορίσωμε ποσοτικά εύκολα και με μέτρο αντικειμενικό, με τη σχολική δηλαδή περίοδο και τη μέθοδο της εργασίας. Αλλά το ποιά ύλη θά προτιμήσωμε, αυτό θά μᾶς το ορίσουν οι πιο επιταχτικές και βασικές ανάγκες, όπως και η ψυχολογία του παιδιού. Ούτε όμως η παιδική ψυχολογία είναι συχνά σε θέση να δώσει θετική και ώρισμένη απόκριση, και μάλιστα για όποια

Το πολύ και ανώτερο υλικό—που δεν το έχουν μονάχα τα δικά μας προγράμματα, μα και τα ξένα—έχει και άλλες βεβαιαιτίες: έτσι π.χ. τη δυσκίνητη παράδοση, το σκοπό της παιδείας όπως τον βλέπουν απ' έξω, από τ' αντικειμενικά αγαθά του πολιτισμού χωρίς να κοιτάζουν καθόλου και το παιδί κ. α.

δήποτε παιδιά, ούτε και οι πιο άμεσες ανάγκες ορίζονται με απόλυτη αντικειμενικότητα.

α. Κοιτάζοντας τους απόφοιτους του δημοτικού, βρίσκομε πως για τους περισσότερους η ζωή τους είναι από πριν ώρισμένη, ώρισμένη όχι από λόγους έξωτερικούς, μα όλότελα έξωτερικούς. Τα παιδιά π.χ. των γεωργών θά ζήσουν δουλεύοντας τα χωράφια τους, των κτηνοτρόφων θά γίνουν κτηνοτρόφοι κτλ., θά ζήσουν δηλαδή στη στενότερη πατρίδα τους και με τὰ επαγγέλματα που επιβάλλουν οι τοπικοί της όροι. Για μιὰ τέτοια λοιπόν ζωή πρέπει να τους ετοιμάση το σχολείο, να τους ετοιμάση όμως έτσι που να την κάνουν όσο μπορούν καλύτερη. Γι' αυτό είναι ανάγκη ν' αποχτήσουν πρώτα τη βάση για όλα τ' άλλα, τη σωματική τους δηλαδή υγεία. Να γνωρίσουν το σώμα τους, τους όρους της υγιεινής του, και να ζούν σύμφωνα μ' αυτούς. (*) Θά χρειαστούν δηλαδή στοιχεία ανθρωπολογίας, υγιεινής και χημείας, τις πρόχειρες βοήθειες, γυμναστική και παιχνίδια. *Επειτα να γνωρίσουν καλά και από άποψη πρακτική τη στενότερη αυτή πατρίδα, τη χώρα με το φυσικό, το ζωϊκό και όρυχτό της πλούτο, τους ανθρώπους και τις γουλιές τους, τη μικρή τους κοινωνία και την οργάνωσή της. Αυτά όμως δεν

(*) Στόν τόπο μας και απ' όσους ακόμα μπορούν να ζήσουν υγιεινά, πολύ λίγοι το κάνουν κι αυτό από άγνοια κι αδιαφορία. Η άγνοια μάλιστα και η αδιαφορία αυτή όσο πάμε σε πιο παράμερα μέρη, τόσο πιο πολύ μεγαλώνουν. *Εδώ βέβαια ο διαφωτισμός, το παράδειγμα του δασκάλου και η ζωή του σχολείου θά ώφελήσουν πολύ. *Όπου όμως λείπουν όλότελα τὰ μέσα για μιὰ ζωή υγιεινή, εκεί η γνώση μονάχα είναι άνοφέλευτη. *Αλλά και σ' αυτήν την περίπτωση που είναι συχνή, ο δάσκαλος δεν πρέπει να κάθεται με σταυρωμένα χέρια. Μπορεί και έχει χρέος και μόνος του και όλοι οι δάσκαλοι μαζί να υποστηρίξουν ν' αρχίση και στην Ελλάδα ό,τι από καιρό γίνεται σε όλα τα πολιτισμένα μέρη, το ίδιο δηλ. το σχολείο με κρατικά ή με κοινοτικά έξοδα να οργάνωση με τον καιρό συσσίτια για τα πιο φτωγά παιδιά, να δίνη υποτροφίες κτλ. Τέτοιο αίτημα όπως και άλλα παρόμοια, μπορεί και πρέπει να τὰ ζητούν και να τὰ υποστηρίξουν, χωρίς να γίνονται όργανο για πολιτική εκμετάλλευση στο ένα ή το άλλο κόμμα. Να τὰ ζητούν σαν ίερο δικαίωμα του συνόλου, για το συμφέρον και την προκοπή τού συνόλου. Η φωνή τους όμως τόσο περισσότερο θά είναι σεβαστή, όσο πιο πολύ κατορθώνουν να επιβάλλουν το έργο του σχολείου στην κοινή συνείδηση. Και δε θά τὸ επιβάλλουν με λόγια και με πολιτικούς έλιγμούς, αλλά με την πραγματική δουλειά, με την άφοσίωση στην άποστολή τους.

πρέπει να τὰ γνωρίσουν έτσι όπως θά τους τὰ μάθη άργότερα η ίδια η ζωή, γιατί τότε το σχολείο θά ήταν περιττό και τραγικό. (*) Μὰ πρέπει να τὰ ζήσουν με το δικό τους τρόπο και με άλλο πῶς, που θά τους βοηθήσουν να καλύτερέψουν τη ζωή τους. Να μάθουν π.χ. όχι μόνο ποιά είναι τα χρήσιμα φυτά του τόπου τους και πῶς τὰ καλλιεργούν, μα και τί είναι το φυτό, πῶς ζῆ, και να βρούν δοκιμάζοντας στην πράξη πῶς θά δώσει περισσότερο και καλύτερο καρπό, πῶς θά το φυλάξουν από τις αρρώστιες κτλ. Θά χρειαστούν λοιπόν ν' αποχτήσουν στοιχεία από τις φυσικές επιστήμες προσαρμοσμένες στη ζωή και στις τοπικές τους ανάγκες, και να μελετήσουν την κοινωνία τους. *Ακόμα πρέπει να μάθουν να διαβάζουν, να γράφουν, να λογαριάζουν και να μετρούν, και να συνηθίσουν να σχεδιάζουν απλά και χρήσιμα αντικείμενα. Και τέλος ν' αποχτήσουν βασικές χειροτεχνικές δεξιότητες, να μεταχειρίζονται π.χ. τα πιο απλά και πρόχειρα εργαλεία κτλ.

β. Η στενότερη όμως πατρίδα τους δεν είναι απομονωμένη και αυθύπαρχτη, μα δένεται με χίλιους δυο δεσμούς με τὰ γύρω μέρη, με την έπαρχία, με το νομό, και πιο πολύ ακόμα με όλη την Ελλάδα. Από τη ζωή της έπηρεάζεται και είναι μαζί της άξεδιάλυτα συνυφασμένη και η δική της ζωή. *Ετσι με πολλά είδη πρώτης ανάγκης, με το εμπόριο, με το διοικητικό και φορολογικό σύστημα, με την εκκλησία, με το στρατό και τη δικαιοσύνη, με τις έκλογες κ. α. Λοιπόν όσο πρακτική και αν είναι η άποψη που θά κοιτάζωμε το πρόβλημα, δε γίνεται να περιοριστούμε στενά στόν τόπο του κάθε παιδιού, μα η ίδια η ανάγκη της ζωῆς μᾶς βγάζει στην πλατύτερη πατρίδα, και το πρόγραμμα πρέπει αναγκαστικά ν' άπλωθῆ και σ' αυτή. Είναι ανάγκη δηλαδή τὰ παιδιά να γνωρίσουν την Ελλάδα, τη γεωγραφία και την κοινωνία της, το πολίτευμα, την οργάνωση και τὰ προβλήματά της, τὰ καθήκοντα και τὰ δικαιώματά τους. Πολίτευμα όμως, οργάνωση κτλ. φωτίζονται από τὰ περασμένα, κι έτσι—όταν μάλιστα κοιτάζωμε και την απαραίτητη προϋπόθεση για τη συντήρηση και την προκοπή του άτόμου και της μικρότερης ομάδας, το έθνικό δηλαδή σύ-

(*) Τραγικό γιατί συχνά οι μηχανικές δουλιές των μεγάλων δεν ταιριάζουν ούτε με τὰ ενδιαφέροντα των παιδιών ούτε και με τη δύναμή τους.

νολο—, βλέπομε τη βασική σημασία που έχει να διδαχῆ η ελληνική ιστορία στην εξέλιξη της, έστω και σε λίγες μεγάλες ένωτικές γραμμές. Και ακόμα πιο πολύ όταν συλλογιστούμε πῶς η Ελλάδα δεν είναι απομονωμένη, μα η ζωή της δένεται και έπηρεάζεται και από τὰ ξένα, θά ιδούμε πῶς τὰ παιδιά πρέπει ν' ανοίξουν τὰ μάτια τους στο σύγχρονο μεγάλο κόσμο, και από τὰ ξένα μέρη να γνωρίσουν καλύτερα όσα έχουν μεγαλύτερη σχέση με την ιστορία του δικού τους τόπου. Και τέλος, επειδή η ζωή δεν είναι μονάχα στεγνή ανάγκη, μα κάτι πιο πλούσιο και πιο βαθύ που μᾶς βοηθάει ν' αντικρούσωμε πιο άποτελεσματικά και την ίδια την ανάγκη, η παιδική ψυχή άποζητᾶ τη θρησκεία της, κερδίζει γνώση και παίρνει φτερά και δύναμη από το τραγούδι και τὸν ποιητή.

γ. Και πάλι όμως μαζεύεται για το πρόγραμμα πολύ υλικό. Χρειάζεται λοιπόν μεγαλύτερος ακόμα περιορισμός, και σ' αυτόν θά μᾶς βοηθήσει: 1) Πρώτα η σκέψη πῶς εκείνο που πρέπει να στερεωθῆ καλά, είναι η βάση, η στενότερη δηλαδή πατρίδα. Αυτό είναι και το πιο γόνιμο και πολύτιμο για τὴν άγωγή, γιατί κι αυτό έχει μορφωθῆ ως τώρα ο ψυχικός κόσμος του παιδιού. *Ετσι στο υλικό που είδαμε θά επιμείνωμε κυρίως στη στενότερη πατρίδα, και όσο μακραινόμε απ' αυτή, θά παίρνωμε μονάχα τὰ πιο απαραίτητα, καθώς είναι η ιστορία και η γεωγραφία, κι' αυτά πάλι δε θά τὰ ξεετάζωμε λεπτομερειακά, μα γενικά. 2) *Επειτα σύμφωνα με την πρακτική άποψη που πήραμε, και ακόμα σύμφωνα με τὰ ενδιαφέροντα του παιδιού και τὸν τρόπο που αντικρούει τὸν κόσμο, δε θά ξεετάσωμε τη στενότερη πατρίδα κομματιασμένη σε διάφορα συστηματικά και ανεξάρτητα μαθήματα. Αλλά θά προσπαθήσωμε να τη δώσωμε όπως είναι ζωντανή και ενιαία, παίρνοντας μεγάλα σύνολα ζωῆς, μεγάλες ένότητες. *Ετσι και τὸν πρακτικό σκοπό ύπηρετούμε καλύτερα και το υλικό το περιορίζωμε πολύ. 3) Πιο πολύ όμως θά συλλογιστούμε πῶς και στα πιο πρακτικά ζητήματα το κύριο είναι το ψυχικό αντίκρουσμα, η δύναμη και η ικανότητα της ψυχῆς. Αυτή πρέπει να δουλευτῆ και να δυναμώση. *Όχι τόσο πολλές πρακτικές κ. α. γνώσεις, όσο βασικές ψυχικές συνήθειες και ικανότητες. Ν' ανοίξη ο νοῦς και να συνηθίση να σκέπτεται σωστά και θετικά, να παρατηρῆ και να δοκιμάζη. Να δυναμώση

ή θέληση και να μη λυγίζει εμπρός στις δυσκολίες, και να μορφωθεί έτσι πού να μην υπηρετεί και ύψώνει μονάχα το άτομο, μα και τους άλλους, θυσιάζοντας στην ανάγκη γι' αυτούς και το άτομικό συμφέρον. Γι' αυτό όμως δε χρειάζεται πλήθος υλικό. Δεν είναι ανάγκη π.χ. να μάθη το παιδί όλα τα χρήσιμα φυτά του τόπου του, τις άρρώστιες τους κτλ. φτάνει να μελετήσει λίγα, έτσι όμως πού να του άνοιξουν το μάτι στη ζωή του φυτού, να του μορφώσουν το παρατηρητικό και να το συνηθίσουν στη δυσκολία πού θα βρῆ, να γυρεύη μόνο του τη λύση με τη δοκιμή, με τη βοήθεια του βιβλίου ή του ειδικού. Ούτε να βγῆ ὁ άπόφοιτος του δημοτικού χορτασμένος με το διάβασμα βιβλίων, παρά ώπλισμένος με την τέχνη να διαβάξη σωστά και με δυναμωμένη τη θέληση και την ανάγκη να καταφεύγη στο βιβλίο όταν θα του χρειάζεται. Ούτε είναι απαραίτητες για να δυναμώση και να ύψωθῆ ή ψυχή του οί πολλές θρησκευτικές γνώσεις και τα πολλά λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά έργα. Φτάνει να ζῆση στο σχολείο του με τη θρησκευτική διδασκαλία και τη θρησκευτική ζωή στιγμές εξαιρετικές, να ζῆση το Χριστό και το έργο του, και να συγκινηθῆ πραγματικά με τόν άληθινό καλλιτέχνη.

Περιορισμένο λοιπόν υλικό, μόνο ν' αντιπροσωπεύονται σ' αυτό, όπως είδαμε, τα στοιχεία από τα κύρια άγαθά του πολιτισμού, ὅσα βέβαια ταιριάζουν με τη δύναμη του παιδιού σ' αυτήν την ηλικία. Πρώτα γιατί το κάθε αγαθό αντικρούζει και άλλιώτικη ανάγκη, έσωτερική και έξωτερική, και μορφώνει το άτομο από άλλη μεριά, και έπειτα γιατί έτσι θα μπορέση ὁ μαθητής του δημοτικού να βρῆ και να μάς δείξη την κλίση του.

δ. Κι έτσι όμως θα έχουμε και υλικό πού πολλοί ψυχολόγοι και παιδαγωγοί το νομίζουν άνώτερο από την ηλικία τών παιδιών. Για τις μεγαλύτερες π.χ. ιστορικές και γεωγραφικές ενότητες, για τη μαθηματική γεωγραφία κ. ά. λένε πως δεν είναι ώριμα τα παιδιά ούτε και στα δώδεκα χρόνια. Άλλά την άμφιβολία τους—όταν μάλιστα είναι για υλικό πού το βρήκαμε απαραίτητο—δεν θα τη δεχτούμε άσυζήτητα, παρά θα τη δοκιμάσωμε στη δική μας σχολική πράξη, κι απ' αυτή θα περιμένωμε την άπόκριση ύστερα από επίμονη παρατήρηση και μελέτη. Ο δισταγμός τους θα μάς κίνη δισταχτικούς και προσεχτικούς στη δοκιμή τῆς ύλης και

θα υπηρετήσουν καλύτερα τις ανάγκες του στις άπόψεις πού θα εξετάζωμε την ύλη αυτή. Έτσι στην ιστορία π.χ. την ύλη μπορεί να την περιορίσωμε πολύ, προπάντων στα πολιτικά και τα στρατιωτικά γεγονότα. Καθολική όμως άπορία στο μάθημα αυτό θα είναι για μάς αν παιδιά δέκα ως δώδεκα χρονών είναι σε θέση να καταλάβουν μεγαλύτερες ιστορικές ενότητες. "Αν ναι, ως πού μπορεί να φτάση ή άφαίρεση; "Αν όχι μήπως πρέπει να περιοριστούμε μονάχα σε κομμάτια ζωῆς συγκεντρωμένα γύρω σε μία ή περισσότερες μεγάλες μορφές και σε κέντρα πολιτισμού όπως ή "Ακρόπολη π.χ. και να δώσωμε σύντομα και μόνο τις μεγάλες ένωτικές γραμμές; Είναι τάχα το ίδιο για τις περασμένες εποχές και για τη νεώτερη σχετικά με το ενδιαφέρον και την ικανότητα τών παιδιών; Ποιές είναι οί άπόψεις τῆς ιστορίας, του πολιτισμού πού τα ενδιαφέρουν περισσότερο και μπορούν να τις καταλάβουν καλύτερα; Σε τέτοιες και άλλες άπορίες και για το πρόγραμμα καθώς και για τη μέθοδο, την άπόκριση θα μάς τῆ δώση ή δοκιμή και ή πράξη.

29. Παραπάνω είδαμε πως ένα από τα μέσα για να περιορίσωμε την ύλη στο πρόγραμμα του δημοτικού είναι και ή συγκεντρωτική διδασκαλία (άρ. 29, γ, 2). Η άρχῆ όμως πού βασίζεται το μέσο αυτό, έχει βαθύτερη σημασία. Είναι ανάγκη πού πηγάζει από την ένιαία σινειδήσης τῆς ψυχικής ζωῆς του ανθρώπου και από την ενότητα του κόσμου όπου ζῆ το άτομο. Όταν ένα πρόγραμμα βάζη το ένα κοντά στο άλλο τα διάφορα μαθήματα, ανεξάρτητα και άσχετα μεταξύ τους, κομματίζει την ένιαία ζωή και δεν ταιριάζει με την ανάγκη τῆς ανθρώπινης ψυχῆς. Θα ταιριάζει μονάχα, άμα παρουσιάση όπως είπαμε στο παιδί μικρά ή μεγάλα σύνολα ζωῆς, ενότητες ζωντανές, σα σύνθετο πρόβλημα πού γυρεύει την πολυμερή έρευνα και άπόκριση.

Μπορεί όμως και είμαστε σε θέση να δώσωμε στο έξάχρονο δημοτικό σχολείο μας τέτοιο πρόγραμμα φυσικό και όχι τεχνητό; Με κάποια απαραίτητη προϋπόθεση (*) στις κατώτερες τάξεις μπορούμε από τώρα, και θ' άρχίσωμε άμέσως τη δοκιμή, κοιτάζοντας να βγάλωμε από την πράξη τις ενότητες πού

*. Ήταν ή ανάγκη να μορφωθῆ καλύτερα το διδακτικό προσωπικό στα τεχνικά μαθήματα. Και ή μετεκπαίδευση αυτή άρχισε κιόλας τόν πρώτο χρόνο μέσα στο Μαράσιειο.

παιδιού και τη μόρφωσή του. Γι' αυτό όμως πρέπει να έχουμε εμπρός μας ὄλο το πρόγραμμα και το σκοπό του δημοτικού, και να μην ξεχνούμε πως ή προσπάθεια για καθολική συγκέντρωση μπορεί να μάς φέρη από άλλο δρόμο στο άφύσικο και το πλαστό, στη φαινομενική μόνο σύνθεση, και να σπρώξη την εργασία μας στην επιπολαιότητα. Γιατί στο πρόγραμμα έχουμε και ικανότητες, καθώς το διάβασμα, το γράψιμο και την άρίθμηση, πού θέλουν ξεχωριστή και συστηματική άσκηση, και θα βροῦμε ακόμα και υλικό απαραίτητο πού δε δένεται έσωτερικά με το άλλο. Συγκέντρωση λοιπόν ὅσο γίνεται μεγαλύτερη, αλλά χωρίς βία και ζημιά. Και ακόμα πρέπει να προσέξωμε πολύ τις άπόψεις πού θα εξετάζωμε το κάθε αντικείμενο ή και δλόκληρη την ενότητα. Κι εδώ θ' άπαντήσωμε δυσκολίες πολλές, ὅσο και αν κύρια γραμμῆ στην εργασία μας θα έχουμε τα πρακτικά ενδιαφέροντα του παιδιού. Γιατί χρόνο με το χρόνο δε θα προχωρούμε μονάχα σε πλάτος, μα και σε βάθος, και συχνά το ίδιο αντικείμενο ή την ίδια ενότητα άλλως θα την εξετάζωμε στη μία τάξη και άλλως στην άλλη. Η συγκεντρωτική διδασκαλία όχι μόνο δεν πρέπει να έμποδίζει, μα το εναντίο πρέπει να βοηθήη για να ξεκαθαρίζουν και να βαθαινουν ὁλοένα και περισσότερο οί βασικές παραστάσεις και έννοιες του παιδιού, και ὁ ψυχικός του κόσμος να μορφώνεται μεθοδικά και συστηματικά.

Στις άνωτερες όμως τάξεις το ζήτημα γίνεται πολύ δυσκολότερο. Γιατί εδώ είναι ανάγκη να συνδυάσωμε την άρχῆ τῆς συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας με τις συστηματικές γνώσεις πού χρειάζονται ὄρισμένα μαθήματα. Κι αυτό, αν δηλαδή πορῆ να γίνη τέτοιος συνδυασμός και πως θα γίνη, θα μάς το δείξη με τόν καιρό ή πράξη. "Ως τότε θα κοιτάζωμε ν' αντικρούσωμε την ανάγκη πού υπάρχει, με δυο τρόπους: πρώτα με τη μερική συγκέντρωση σε ομάδες από συγγενικά μαθήματα, και ύστερα με τη μέθοδο τῆς διδασκαλίας συγκέντρωση δηλαδή και ενότητα ζωῆς να είναι τέραμα και όχι άρχῆ (κοίτα παρακάτω άριθ. 55)

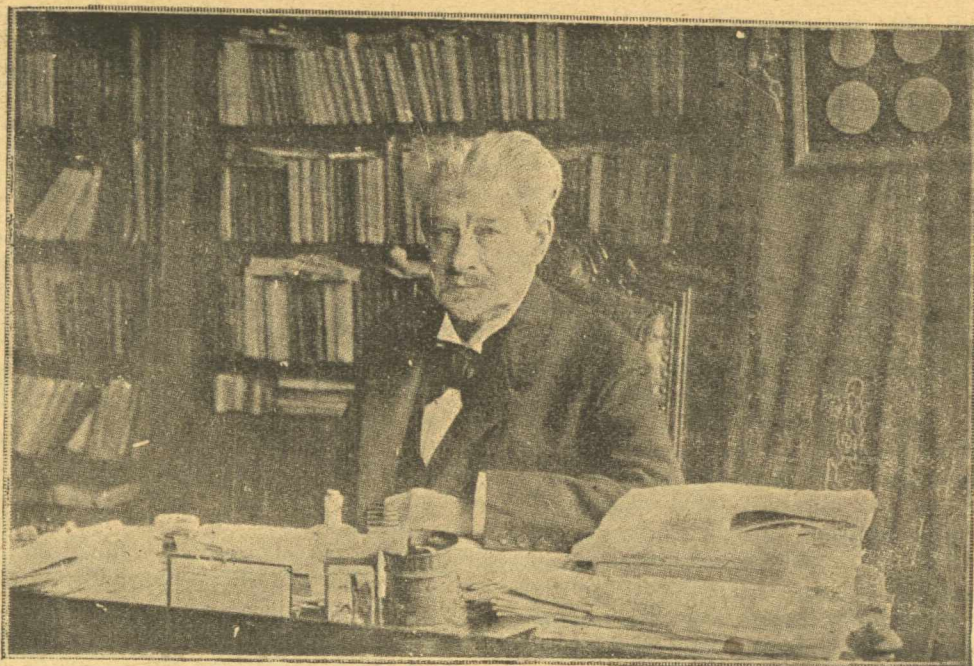
30. Είπαμε πως το μόνο έκφραστικό μέσο και ὁ κύριος γλωσσικός σκοπός τῆς ελληνικῆς παιδείας πρέπει να είναι ή δημοτική γλώσσα. Στο δημοτικό όμως σχολείο ή δημοτική μπορεί και πρέπει να είναι ὁ μόνος γλωσσικός σκοπός. Ο συνδυασμός πού έγινε άλλοτε, να διδάσωμε την καθαρεύουσα στα δυο τελευταία χρόνια παράλληλα με τη δημοτική, είναι και άσκοπος και βλαβερός. Άσκοπος, γιατί με διδασκαλία δυο χρόνων δε θα έχουμε καλύτερα άποτελέσματα απ' αυτά πού μάς έδωσε ως τώρα ή πολύχρονη πείρα με την έξάχρονη σχετική εργασία. Τα παιδιά δηλαδή δε θα μαθαίνουν την καθαρεύουσα, παρά μόνο λίγους λόγιους τύπους και λέξεις. Κάτι επιπόλαιο και έξωτερικό, πού κάνει το παιδί να μαντεύη άόριστα μερικά νοήματα, όχι όμως και να καταλαβαίνει σωστά. Τέτοια εργασία όχι μόνο δεν το έτοιμάζει για να κατατοπίζεται άργότερα και στα πιά άπλα θέματα πού έκφράζονται ακόμα με την καθαρεύουσα, μα του φέρνει και θετική ζημιά. Δυναμώνει την επιπολαιότητα, μπερδεύει τη γλώσσα και το μυαλό του παιδιού, βιασῆ τόν τόπο μας στο γλωσσικό χάος και τέλος σπαταλεί καιρό πού είναι πολύτιμος για την ουσιαστική μόρφωση.

Έτσι βέβαια το δημοτικό σχολείο δε θα ετοιμάζη τα παιδιά για ένα μέρος από τη σύγχρονη γλωσσική πραγματικότητα, αν και σ' αυτή έχουμε ακόμα αρκετές και σπουδαίες έκδηλώσεις του πολιτισμού μας. Μερικές μάλιστα δένονται με μεγάλα συμφέροντα του λαού, καθώς π.χ. το δικαστήριο και το συμβολαιογραφείο. Άλλά τα δικαστήρια, τα συμβολαιογραφεία κτλ. έχουν γίνει για να υπηρετούν τις λαϊκές ανάγκες. Άφου όμως ὁ λαός δεν μπορεί να μάθη ούτε καν να πλησιάση τη γλωσσική τους διατύπωση, και αν ακόμα θυσιάση γι' αυτό ὅλη την άλλη μόρφωσή του, έχει χρέος ή Πολιτεία να φροντίση για ὅσες έκδηλώσεις είναι στο χέρι της, αυτές να κατεβοῦν προς το λαό. Αυτή είναι ή μόνη λογική, ήθική και ένδικη λύση.

Στο επόμενο φύλλο :

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ

Ο ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΡΑΝΤΕΣ
ΣΤΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ

GEORGES BRANDÈS

ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΨΕΝ

(1906)

X

«Αν πρέπει να θεωρήσουμε τον «Έχθρο το Ὑλαοῦ» σάν μιὰ υπεράσπιση τότε ἀντίθετα ὁ Σόλνες ἔχει τὸ χαρακτῆρα μιᾶς ἐξομολόγησης, γιατί στὸ ἀπλό, ὅσο και βαθὺ αὐτὸ ἔργο, σκέπτεται κανεὶς πολὺ, γιὰ νὰ κατανοήσῃ τὰ πιδ παραξένα σύμβολα, πού παρουσιάζονται. Ἔτσι κάποτε ἕνα γκροῦπ Σλαύων σπουδαστῶν, μούγραψε, ζητώντας ν' ἀποφανθῶ ὀριστικά, στὸ ἀμφίβολο σημεῖο, ἂν ἡ Ἴλντα ἀντιπροσωπεύει τὸν καθολικισμό ἢ τὸν προτεσταντισμό. Ἀκόμη και στὴν τελευταία γερμανικὴ μονογραφία γιὰ τὸν Ἴψεν τὴ γραμμένη ἀπὸ τὸν κ. Ἐρρίκο Χόλμ, θερμὸ θαυμαστὴ ἄλλωστε τοῦ μεγάλου νορβηγοῦ συγγραφέα, ὁ Σόλνες παρουσιάζεται σάν ἀντιπρόσωπος τῆς μπουρζουαζίας, ὁ Ράνιαρ τοῦ σοσιαλισμοῦ και τῆς γαλλικῆς Ἐπανάστασης, μαζὺ και ἐμπρηστής τῆς οἰκο-

γενειακῆς ιδιοκτησίας κι' ἡ Ἴλντα τῆς ἐλευθερίας.

Ὅλοι ξέρουν, πὼς ἡ Ἱστορία τοῦ Ναπολέοντα μοιάζει πραγματικά μ' ἕναν ἠλιακὸ μῦθo. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς γεννήθηκε σ' ἕνα νησι και πέθανε σ' ἕνα ἄλλο νησί. Εἶναι βέβαιο λοιπὸν, πὼς προήλθε ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ νὰ χαθῆ πάλι μέσα σ' αὐτήν. Ἡ μητέρα του λεγόταν Λαιτηγία, πού σημαίνει χαρά, αὐτὸς δὲ εἶχε δώδεκα στρατάρχες, πού συμβόλιζαν τὰ δώδεκα σημάδια τοῦ Ζωδιακοῦ κύκλου κ.τ.λ. Ὅλ' αὐτὰ καλά' ξεχνᾶνε μόνο, πὼς ὁ Ἴψεν στὴ σύλληψη τῶν προσώπων τῶν ἔργων του, μεταχειρίζταν πάντα ἕναν συγκεκριμένον τρόπο, καθὼς ἀνασκόλευε τὴν ψυχικότητά τους και ποτὲ ἕναν τρόπο ἀφηρημένο και ἀλληγορικό. Σὲ περίπτωσι, ἔξαφνα, πού ἡ πυρκαϊὰ τοῦ οἰκογενειακοῦ σπιτιοῦ θὰ συμβόλιζε κάτι, αὐτὸ τὸ κάτι θὰ

εἶταν παρμένο ἀπὸ τὴν ὑπαρξή του τὴν ἴδια, ἀπὸ τὴν Ἱστορία του π.χ. κι ὄχι ἕνα ἐπεισόδιο ἀπὸ τὴν Ἱστορία τῶν ἄλλων. Ὅσο γιὰ τὴν Ἴλντα τώρα, δὲν ἐνσαρκώνει οὔτε τὴν ἐλευθερία, οὔτε τὸν προτεσταντισμό, παρ' ἀπλῶς εἶναι μιὰ νορβηγίδα νέα, πού πολὺ δίκαια ἔχει τὸνομα μιᾶς βαλκυρίας, δημιουργήθηκε δέ, σύμφωνα μ' ἕνα χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἴψεν, γιὰ τὸν ἔρωτα. Τὰ πρότυπά της βέβαια εἶναι ἀφθονα στὴν πραγματικότητα, κι' ὄχι βέβαια πάντα νορβηγίδες.

Τὸ 1889 ὁ Ἴψεν ἔστειλε σὲ μιὰ αὐστριακὴ νέα, πού εἶχε γνωρίσει στὸ Τυρόλ, κάμποσα γράμματα. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν, μού τὸ ἀνακοίνωσε ἡ παραλήπτριά τους, πράγμα πού μὲ κάνει νὰ πιστεύσω πὼς ἡ γυναίκα αὐτὴ στάθηκε μοντέλλο γιὰ τὴν Εἰρήνη τοῦ Ἐπιλόγου. Ἀκόμη στὰ ἴδια γράμματα, μπορεῖ κανεὶς ν' ἀνακαλύψῃ χαρακτηριστικὰ σημάδια, πού ἀργότερα βροῦσκονται στὶς σχέσεις τοῦ Σόλνες και τῆς Ἴλντας. Εἶναι ὁ ἀνοιξιᾶτικος ἥλιος, πού ἀχτινοβολεῖ στὸ φθινόπωρο μιᾶς ζωῆς κι' ὅπως Ἴλντα ἔτσι κι' αὐτὴ ὀνομαζόταν πριγκηπέσσα. Μὰ ὡς τόσο ποτὲ ἡ σκέψη της δὲν καταπόνησε τὸ συγγραφέα. Τὸ μόνο πράγμα, πού τὸν βασάνιζε εἶταν ἡ ἀνησυχία, ἂν θὰ κατώρθωνε ποτέ, νὰ ἐκφράσῃ σ' ἕνα φιλολογικὸ ἔργο, αὐτὴ τὴ σπάνια εὐτυχία. Καὶ θλιβόταν, θωρώντας ἕναν τέτοιον ἀγώνα, ὡς ἀγώνα κατάκτησης τοῦ ἀπροσπέλαστου.

Ἀργότερα, τὸ 1891, ὅταν ὁ Ἴψεν ξαναγύρισε στὴ Νορβηγία, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ ἀπουσία 27 ἐτῶν, θὰ συνάντησε φαίνεται ἐκεῖ, μιὰ γενεὰ νέων γυναικῶν, πού ὁ θαυμασμός τους γι' αὐτόν, πῆρε μιὰ παθητικὴ χροιά κι' ἄρχισε νὰ τὸν τραβᾷ. Καὶ μερικὰ χρόνια πιδ ὕστερα, ἐνδιαφέρθηκε ἐξαιρετικά, γιὰ τὴν τρυφερότητα πού ξύπνησε στὸ Γκαίτε, σὲ ἠλικία 66 ἐτῶν, ἡ μικρούλα Μαριάννα ντε Βίλλμερ και γιὰ τὴν ἀνθιση τῆς παραγωγῆς τοῦ μεγάλου γερμανοῦ Δασκίλου, πού ἐκδηλώθηκε στὸ West-Oestlicher-Divan. Οἱ παρακάτω γραμμὲς, παρμένες ἀπὸ ἕνα γράμμα, γραμμένο στὴ Χριστιάνια, στὶς 11 Φεβρουαρίου 1898, τὸ φανεροῦν:

«Δὲν μπορῶ ν' ἀνισταθῶ στὴν ἐπιθυμία μου, νὰ σᾶς στείλω μιὰ λέξη, γιὰ νὰ σᾶς εὐχαριστήσω γιὰ τὸ «Γκαίτε και τὴ Μαριάννα ντε Βίλλμερ» και νὰ σᾶς πῶ, ὅτι τὸ ἐπεισόδιο τῆς ζωῆς τοῦ Γκαίτε, μὲ τὸ ὅποιο καταγίνεσθε, μού εἶταν ἀγνωστο. Μπορεῖ νὰ τὸ διάβασα στὸ Lewes, ἀλλὰ τὸ ξέχασα, γιατί τότε δὲ μ' ἐνδιέφερε προσωπικά. Μὰ τώρα τὸ πράγμα ἀλλάζει, και τὰ περιστατικὰ πέρουν ἄλλη μορφή. Ὅταν σκέπτομαι

δὲ τὴν τοτινὴ δημιουργία τοῦ Γκαίτε και τὴν ἀνάστασι τῆς νιότης του, τότε λέω στὸν ἑαυτό μου, πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ εἶχα καταλάβει, γιατί ἀναμφίβολα εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐνοια τῆς τύχης, γι' αὐτόν, νὰ συναντηθῆ μὲ μιὰ Μαριάννα ντε Βίλλμερ, στὴ ζωὴ του. Καμμιά-φορὰ ὅμως ἡ Μοῖρα μπορεῖ νὰ δειχθῆ ἐξχωριστὰ εὐνοϊκὴ και τρυφερή».

**

Πιστὸς στὴ συνήθειά του ὁ Ἴψεν, νὰ μαζεύῃ λεπτομέρειες και γεγονότα ἀπὸ παντοῦ, διηγόταν τακτικά: Μιὰ μέρα, σὲ κάποιον μέρος τῆς Βόρειας Γερμανίας, μιὰ νέα μού εἶπε: «Δὲν μόρεσα ποτὲ νὰ καταλάβω, πὼς μιὰ γυναίκα εἶναι δυνατὸ, νὰ κατέχεται ἀπὸ ἐρωτικὸ πάθος, γιὰ ἕναν ἀνύπαντρο ἄντρα γιατί ἂν δὲν εἶναι παντρεμμένος, δὲ θὰ δοκιμάσῃ τὴν εὐχαρίστησι, νὰ τὸν ἀρπάξῃ ἀπὸ μιὰ ἄλλη».

Αὐτὴ ἡ ἀπλὴ ἐξομολόγησι ἐσεκέπασε στὸν Ἴψεν βαθειὰς ἀποχώσεις τῆς γυναικείας ψυχῆς. Καὶ βλέπουμε, ὅτι γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ τύπου τῆς πιδ ιδιόρρυθμης, ἀλλὰ και τῆς πιδ φαιδρῆς γυναίκας, μέσα σ' ὅλο τὸ ἔργο τοῦ νορβηγοῦ συγγραφέα, στάθηκαν ἀφορμὴ τὰ πιδ διαφορετικὰ στοιχεῖα. Ἀναθυμῶντας μάλιστα τὴν Ἴλντα, παραθέτω και τὸ ἀκόλουθο μικρὸ ἀνέκδοτο:

Ὁ Ἴψεν γνώριζε ἕνα κορίτσι, ἀπὸ τότε πού εἶταν μικρὸ, ἔξη χρονῶν, κι' ἐνδιαφερόταν πολὺ γι' αὐτό. Ὅταν ἔδωσε τὸ Σόλνες, ἡ μικρούλα εἶταν πιδ δώδεκα χρονῶν. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη πῆγα στὴ Χριστιάνια κι' ὁ Ἴψεν μὲ ρώτησε:

«Ἐ λοιπὸν, τί λέει ἡ Ἐδιθ γιὰ τὸ ἔργο μου;

— Τί θέλετε νὰ πῆ γιὰ τὸ ἔργο σας; Κάνει τις σκέψεις πού θὰκανε κάθε κορίτσι στὴν ἠλικία της και λέει, πὼς μέσα σ' ὅλο τὸ ἔργο, ἕνα πρόσωπο ὑπάρχει σεβαστό, ἢ κ. Σόλνες. Ὅσο γιὰ τὴν Ἴλντα, ἔχει κίθε λόγο νὰ τὴ μισῆ, ἀφοῦ τρέχει πίσω ἀπὸ ἕναν παντρεμμένο.

Ἔπειτα ἀπὸ λίγα χρόνια, ἡ νέα περνώντας ἀπὸ τὴ Νορβηγία ἤρθε νὰ δῆ τὸν Ἴψεν.

Στὸ ἀντίκρουμά της, ἐκεῖνος θυμήθηκε τὸ ἐπεισόδιο, πού διηγηθήκαμε, και τῆς εἶπε: — Ἀλλὰ νὰ λοιπὸν ἡ Ἴλντα μου, ὅπως τὴν παρουσίαζα πάντ', πού ἔρχεται τώρα αὐτοπροσώπως νὰ μ' ἐπισκεφθῆ.

— Δὲ μοιάζω καθόλου μὲ τὴν Ἴλντα, ἀποκρίθηκε ἐκείνη.

— Μὰ ναί, ναί.

τους ό Ίψεν έκρουσε, η φανέρωσε ολοκάθαρα την προσωπικότητά του την ίδια, όταν ύπερασπίζουνε έναν άβέβαιο ίσχυρισμό τους, που έλέγχεται ως ανακριβής, άρνούνται την ψευτική βάση του λέγοντας:

«Θέλω να είναι αλήθεια αυτό».

Έτσι ό Σόλνες ίσχυρίζεται, πώς οι επιθυμίες του μόνες έξασκούν μια πραγματική ενεργεια, η όποία κατέχει σχεδόν μια μαγική δύναμη.

Στην έρώτηση του Ράνιαρ: «Σας τό είπα», η Ίλντα τόν διαβεβαίωσε, με τόν ακόλουθον τρόπο, ότι ό Σόλνες είναι ολοσδιόλου άδιάφορος για την Κάγια. «Όχι, έτσι είναι. Δεν μπορεί να είναι διαφορετικά αυτό. (Με περιπάθεια). Το θέλω — τό θέλω να είναι έτσι!».

Η κ. Μπόρχμαν ζει με την illusion, ότι ό γυιός της ό Έρχαρτ, σάν θα γίνει άντρας, θα έργασθη, πάνω στην ευγενική προσπάθεια ν' αποκαταστήση την τιμή του σπιτιού. Κι' άδερφή της ακούοντας τόν πόθο της της άποκρίνεται:

«Αυτό δε μπορεί να γίνει. Μολαταύτα άν δεν είταν προσηλωμένη σ' αυτήν την ίδια, θα σέ κυρίευε ολοσδιόλου η άπελπισία!»

Άπό τό άλλο μέρος πάλι ό Μπόρχμαν ζει με τή ζωτική πλάνη, περιμένοντας να στείλη η Τράπεξα άποστολή, για να τό αναθέση τή διοίκησή της.

«Δεν τό πιστεύεις πώς θάρθουν; Πώς θα είναι μια μέρα αναγκασμένοι, ναί αναγκασμένοι νάρθουν, να με ζητήσουν; Είμαι άπόλυτα βέβαιος. Τό πιστεύω άκράδαντα. Κι' άν δεν είχα πάντα αυτή τή βεβαιότητα, θα είχα τινάξη από καιρό τό μυαλό μου!»

Στόν Έπίλογο, ό Ροϋμπεκ ύποστηρίζει με τόν ακόλουθον τρόπο, τή σπουδαιότητα του έργου του:

«... Όταν έφτιασα τό άριστούργημα μου—γιατί η «Ημέρα της Ανάστασης» είναι ένα άριστούργημα!... η ύπηρεξέ άριστούργημα (νιώθοντας, πώς τό κατάστρεψε). Όχι παραμένει ακόμη άριστούργημα. Είναι... πρέπει να είναι, ένα άριστούργημα!»

Όπως για τόν Ίψεν, έτσι και για τόν Νίτσε η άσυνείδητη επιθυμία, δρθώνεται πίσω από την ένσυνείδητη πνευματική ζωή. Και για τους δυό η ανθρώπινη δυναμικότητα, έξαρτάται από τή δυναμικότητα των ένστίχτων—έξαιρεση κάνει ό Ίψεν μόνο για τή γυναίκα, πιστεύοντας, πώς αυτή ξέρει να φυλάη τους άσυνείδητους πόθους, άγνοους κι' άπαλλαγμένους από κάθε έξευτελιστικό δια-

σχυρό. Στόν «Μ π ρ ά ν τ» μάλιστα, φθάνει ν' άποκαλέση την περίπτωση τούτη: «τό πνεύμα του συμβιβασμού», γιατί ύπάρχει μέσα σ' αυτό τό δράμα, μια γυναίκα, που άφοιώνεται ολοσδιόλου με τή διανοητικότητα του ήρωα και που ξέρει ν' άποδέχεται, από τό πνεύμα του, τι εκείνος έχει καλύτερο και άγνότερο. Στό τέλος καταφέρει ν' άνυψώση τόν Μπράντ, στο άνώτερο πνευματικό του επίπεδο, πράγμα που γίνεται άλλωστε και με την Ίλντα και την Ειρήνη, οι όποιος θέλουν ν' ανεβάσουν τόν Σόλνες και τόν Ροϋμπεκ, σε «καινούργια ύψη.»

Ενάντια στην παράδοση και στα κοινωνικά ψεύδη, ό Ίψεν δεν ξέρει άλλη δύναμη, πιδ άποτελεσματική από τή γυναίκα. Να γιατί τή μεταχειρίζεται μέσα στα δράματά του, σάν ερεθιστικό κίνητρο της ενεργειας, άπομακρυνόμενος έτσι στο σημείο αυτό από τό Νίτσε, του όποιου η περιφρόνηση για τή γυναίκα, είναι γνωστή. Για τό Νίτσε η γυναίκα, έξευτελίζει τόν άντρα κι' είναι μια δύναμη της φύσης, που πρέπει να νικηθη.

Ός τόσο και ό Ίψεν και ό Νίτσε, ζήσανε και δουλέψανε άπομονωμένοι, χωρίς όμως να στέκωνται και άπαθείς, μπροστά στην τύχη των έργων τους. «Ο περισσότερο δυνατός είναι εκείνος, που βρίσκειτα πιδ πολύ άπομονωμένος», λέει ό δόκτορες Στόκμαν, στόν «Έχθρό του Λαού».

Ο κόμης Προζορ ρωτάει:

— Ποιός από τους δυό ζούσε περισσότερο άπομονωμένος, ό Ίψεν η ό Νίτσε;

Ο Ίψεν, που άπόφευγε κάθε σχέση, με τους όμοίους του, μην παραμελώντας μολαταύτα, να παρουσιάση τά έργα του, μπροστά στα πλήθη, που πλημύριζαν τα θέατρα, η, ό Νίτσε, ό όποιος άλλωστε άπομονώθηκε σάν σκεπτικιστής που είταν, με χωρίς να πάψη ποτέ να ζητάη σάν άνθρωπος, —άλλοίμονο μάταια, πάντα—διανοητικούς φίλους και μαθητές, και του όποιου τά έργα έμειναν άν όχι άγνωστα για τό μεγάλο κοινό, με ακατανότητα, σ' όλη τή ζωή του;

Η άπάντηση βέβαια δεν μπορεί να δοθη εύκολα και μάλιστα από εκείνον, που από μια ιδιοτροπία της τύχης, θεωρήθηκε φίλος και των δυό. Τό ίδιο δύσκολο είναι να λύσασμε τό ζήτημα: του ποιός από τους δυό έξάσκησε, την πιδ βαθειά και άποτελεσματική επίδραση, στις σύγχρονες ψυχές και ποιός θα μένη πιδ πολύν καιρό διάσημος.

XIV

Στις Βορεινές χώρες όλοι μας, χωρίς έξαιρεση, χρωσιταμε πολλά στόν Ίψεν, με εκείνοι στους όποιους επέδρασε περισσότερο, είναι οι δραματικοί συγγραφείς. Ός τόσο, παρ' όλ' αυτά, δεν κατάφερε να δημιουργήση «σχολή».

Τό 1855 ό Ίψεν, μαζί με τόν Τολστόη και τό Ζολά, πήρε φήμη μεγάλου νατουραλίστα. Είταν την ίδια εποχή, που άγωνίζονταν ενάντια στόν παλιόν ιδεαλισμό, στόν ιδεαλισμόν του Σίλλερ, και δε δίνανε καθόλου προσοχή, στο ιδεαλιστικό μέρος του νορβηγού συγγραφέα. Στόν όμόφρονα μάλιστα γερμανικόν φιλολογικόν κόσμο, ό Ίψεν περνούσε τότε γι' ατομιστής, απ' άφορμή της πίστης του στη μειονότητα, και τότε για σοσιαλιστής, απ' άφορμή της επαναστατικής του τάσης. Η επίδρασή του διακρίνεται πολύ εύκολα, στους γερμανούς δραματικούς συγγραφείς, από τό Ριχάρδο Φός, ως τόν Έρμαν Μπάρ, κι' ακόμη πιδ πολύ, στόν άνώτερό τους, τό Γεράρδο Χάουπτμαν, του όποιου, τά έργα έχουν πιδ χτυπητή όμοιότητα, με εκείνα του μεγάλου νορβηγού, όπως τό Πρίν από τήν αγγελίη, που είναι επηρεασμένο από τους Βρυκόλακες (κι' από τό Κράτος του Ζόφου του Τολστόη ακόμη) και η Βουλιαγμένη Καμπάνα, που θυμίζει μαζί Μπράντ και Σόλνες.

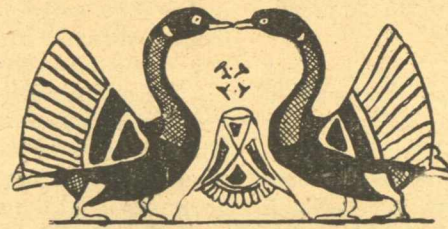
Στην Αγγλία ό Έδουάρδος Γκόσσε, ό Γουλιέλμος Άρσερ κι' έν μέρος ό Μπέρναρντ Σόου, έργάστησαν για τή διάδοση

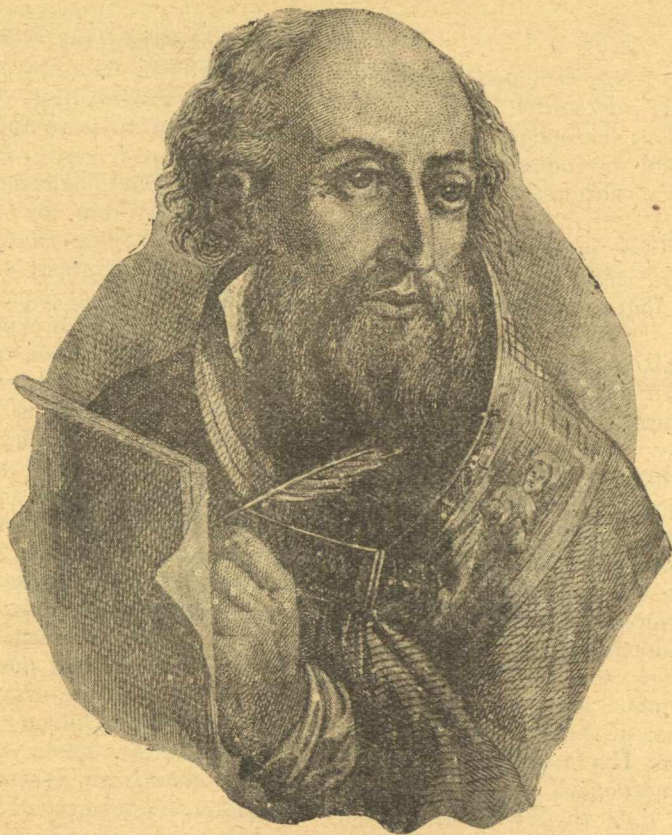
και τή διαφήμιση του Ίψεν. Με περίεργο, εκεί ό νορβηγός δραματογράφος, χτυπήθηκε όχι μόνο ως ακατανόητος, αλλά και ως ματεριαλίστας και τό μόνο προτέρημα, που του θαύμαζαν, είταν η ψυχολογική του αξία. Ός τόσο ό Σόου, σάν δραματικός συγγραφέας άφελήθηκε πολυ από τόν Ίψεν. Στη Γαλλία πάλι, που ό συμβολισμός είταν της μόδας, ό Ίψεν χαιρετήθηκε, σάν ένας μεγάλος συμβολιστής κι' οι καλύτεροι άνάμεσα στους δραματογράφους, όπως ό Φθανσουά ντε Κυρε, δέχθηκαν τήν έπικροή του. Εκεί η μυστικιστική άποψη του Ίψεν, όπως τ' άσπρα άλογα του Ρόσμεροχολμ κι' ό άγνωστος άνθρωπος της Κυρεσ τής Θάλασσας, εκτιμήθηκαν περισότερο πολυ συχνά δε τόν χαρακτήρισαν για άναρχικό, πέρνοντας τόν Έχθρό του Λαού, σάν ένα κατηγορητήριο, κατά του Κράτους και της Κοινωνίας, και τόν Ούλριχ Μπρέντελ, σάν μια κοινωνική σάτυρα.

Τίποτε δε θα μπορούσε ν' άποδείξη, τό μεγαλειό του ανθρώπου αυτού, παρ' ό τι, στη Νορβηγία τόν πήραν στην αρχή για συντηρητικό κι' άργότερα για ριζοσπάστη, στη Γερμανία τόν δοξάσανε για νατουραλίστα και σοσιαλιστή, ένω στη Γαλλία τόν ανακήρυξαν συμβολιστή κι' άναρχικό. Και για πολύν καιρό σε κάθε χώρα δεν ξεχώριζαν παρ' ά μερικές άπόψεις του έργου του. Άλλά κανένα άλλο πράγμα δεν άποδείχνει την καθολικότητα της ιδιοφυίας του, περισότερο, από τό πλήθος αυτό των άπόψεών της.

Μεταφραστής

A. Δ. ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ

Ο ΙΕΡΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

ΙΕΡΟΣ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΣ

(ΙV ΑΙΩΝΑΣ Μ. Χ.)

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ «ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ».

Ποιὸς θὰ μοῦ δώσει ἀνάπαψη σὲ Σένα; Ποιὸς θὰ μοῦ δώσει νὰ Σὲ λάβω στὴν καρδιά μου μ' εὐφροσύνη; Νὰ κατέχω τὸ μονάκριβο ἀγαθὸ μου,—μὲ αὐτὸ θὰ λησμονήσω τὴν τρισσαθλιότητά μου.

Τί εἶσαι, Κύριε, γιὰ μένα; Λάβε οἶκτο γιὰ μέ και θὰ τὸ πῶ τὸ τί εἶσαι. Κι' ὁ ἴδιος ἐγὼ πάλι τί εἶμαι γιὰ Σένα, γιὰ νὰ με προστάξεις νὰ σ' ἀγαπῶ, καὶ νὰ ὀργίξω σὰν δὲν τὸ κάμνω κατὰ τὸ θέλημά σου; Νὰ μὴ σ' ἀγαπῶ—δὲ θάταν γιὰ μένα ὁ τρισμέγιστος ὁ πόνος; Ἐλέησέ με, λάβε σπλάγχθος γιὰ μένα, πέ μου, Κύριε καὶ Θεέ μου, τὸ τί εἶσαι γιὰ μένα. Πῆς τῆς ψυχῆς μου

«εἶμαι ἡ σωτηρία σου». Καὶ θὰ δράω κατὰ τὴ φωνὴ Σου καὶ στὴν ἀκολουθία Σου. Μὴν ἀποστρέφεις τὴν ὄψη Σου, μὰ ἀφησέ με νὰ τὴν κυτάξω, ἔστω κι' ἂν πεθάνω ἀκόμα, γιὰ τὸ νὰ μὴν τὴ βλέπω, τοῦτο εἶναι, δίχως ἄλλο, ὁ θάνατός μου.

Στενόχωρος εἶν' ὁ τόπος τῆς ψυχῆς μου πού Σὲ προσμένει: μεγάλωσέ τον! Πέφτει, ρημάδια, τὸ ἄστυλό μου: στερώσέ το. Κ' εἶναι μέσα μου σημάδια πού πληγώνουν τὴν ὄρασή Σου,—τὸ μαρτυρῶ καὶ τὸ ξέρω: μὰ ποιὸς θὰ τὰ ξεπλύνει; Σὲ ποιόν,—παρὰ σὲ Σένα;—σὲ ποιόν νὰ κραῖξω: «Σωτήρα, καθάρισέ με ἀπ' τὴς ἀπόκρυφες κακίες μου, καὶ

μὴν προσμετρήσεις σὸ δουλο σου τὰ πάθη τοῦ γείτονά του»;

Πιστεύω, Κύριε, τὸ ξέρεις,—κι' ἴδου γιὰτὶ μιλῶ. Μὴ τάχα δὲν ὠμολόγησα τίς κακίες τῶν ἀνομιῶν μου, ὦ Θεέ μου, μὴ τάχα δὲν συχώρεσες τὴν ἀσέβεια τῆς καρδιάς μου; Δὲ θέλω νὰ φανῶ στὰ μάτια σου ἀθῶος, γιὰτ' εἶσαι ἡ Ἀλήθεια. Δὲ θέλω νὰ πλανέσω τὸν ἴδιο ἑμένα' μήτε γιὰ τ' ὄφελός της νὰ ψευδομαρτυρήσει ἡ ἀδικία μου. Δὲ θὰ πῶ ἄλλο λόγο σὲ Σένα, γιὰτὶ ἂν ἐλέγξεις τὰ κρίματά μας, Κύριε, Κύριε, ποιοὺς θὰ δινόταν νὰ στέρξει τὸν ἔλεγχό Σου;

Ἄφηνέ με ὡς τόσο νὰ προστρέχω στὸν οἶκτο σου, ἐγὼ,—χῶμα καὶ σάχη. Δός μου τὴν ἄδεια νὰ μιλήσω,—γιὰτὶ μιλῶ στὴν Εὐσπλαχνία, κι' ὄχι στὸν ἄνθρωπο πού περιπαῖξει. Κι' ἂν ἀκόμα γελᾶς μὲ μένα, ὡς τόσο ἡ ὄψη σου ν' ἀλλάξει δὲ θ' ἀργήσει, μήτε θ' ἀργήσεις νὰ μοῦ γενεῖς ἴλεως.

Τί ἄλλο θὰ σοῦ πῶ, Κύριε, Θεέ μου,—παρὰ τὸ πῶς δὲν ξέρω τὸ ποῦθε ἦρθα στὸν κόσμο κάτω, στὴ φθαρτὴν ἐπίγεια ζωή, σ' αὐτὸν τὸν ζωντανὸ θάνατο! Κι' ἀπὸ τίς πρώτες ἡμέρες μου δέχτηκα τὴν ἐλεητικὰ τρυφερότητά Σου, καθὼς μοῦ τὸ δίδαχναν οἱ γονεῖς μου, κατὰ τὴ σάρκα ὅτε μ' ἐπλάσες καὶ πού σ' αὐτὴν μ' ἐπλάσες,—ἔναν καιρὸ πού τὴ μνήμη του πια δὲν ἔχω.

Γεύτηκα τὸ γλυκὸ μητρικὸ γάλα. Ποιοὺς μέστωνε γιὰ μένα τὸ μητρικὸ στήθος ἄλλος, παρὰ ὁ Κύριός μου; καὶ ποιὸς τῆς νένας μου τὸ στήθος, ὅτε ἐλάβαινα ἀπὸ Σένα τὴν πρώτη τροφή μου, πού ἀνάσπρην ἡ Χάρη σου ἀπὸ θησαυρούς, ἀποθεμένους τριόσβαθα στοὺς κόρπους τῆς χτίσης; κι' ἄλλος ἀπὸ σένα δὲν ἔκανε νὰ εὐφραίνωμαι σὸ μέτρο τῶν ἀγαθῶν Σου, μήτε δίδαχνε τὴν τροφὴ μου νὰ με θρέφει ἀπὸ τὰ δῶρα σου...

Ἔκαμα τὴν ἀπόφαση νὰ μελετήσω τὴ Γραφή, μόνο γιὰ νὰ ἴδω τί ἦταν. Ἀντίκρισα ἓνα πρᾶμμα ἀνεξερεύντο ἀπ' τοὺς σοφούς, ἀπόκρυφο στὰ παιδιά, ταπεινὸ στὴν πρώτη ὄψη, ἐξάισιο πιδ ὕστερα, σκεπασμένο, ἀκέραιο, ἀπὸ μυστήρια. Δὲν ἦταν βολετὸ γιὰ μένα νὰ περάσω ἐντὸς του, μηδὲ νὰ σαύσω τὸν αὐχένα γιὰ νὰ διαβῶ, γιὰτὶ τότες πού ἔστρεψα στὴ Γραφή τὴν προσοχή μου, δὲν εἶχα θεμελιώσει ἀκόμα τὴν ταρινὴ μου πίστη,—καὶ μοῦ φάνηκε ἀνάξια νάντιμετρηθεῖ μὲ τοῦ Κικέρωνα τὴ μεγαλοπρέπεια. Ἡ ἀπλότητά της ἀπόδιαχνε τὴν ἐπαροσὴ μου,

μηδὲ τὸ βλέμμα μου μποροῦσε νὰ χωρίσε σὸ ἐσωτικὸ τῆς νόημα.

Τὰ βιβλία τῆς Γραφῆς εἶναι μεγάλα γιὰ τοὺς μικρούς: νάμαι μικρὸς δὲν τὸ καταδεχόμεν, κι' ἡ ὀγκωμένη μου ἐπαρση μὲ πλάινευε πῶς ἤμουν μέγας.

Σ' ἐννιά χρόνων διάστημα, ἀπ' τὰ δεκαεννιά ὡς τὰ εἰκοσιοχτῶ μου χρόνια, ἤμουν μάγος συνάμα καὶ μαγεμένος, πλάνος καὶ πλανημένος, τὸ παίγνιο τῆς κάθε ἀποθυμίας μου. Ἄφοσιώθηκα ὀλόψυχα στὶς «ἐλευθέρους ἐπισημῆς» καὶ στὰ κρυφά, ντυνόμεν τ' ὄνομα τῆς θρησκείας, πότε σὰ θαῦμα, πότε σὰν πρόληψη, μὰ πάντα ἀνώφελο.

Ἀχόρταγος, ἐδῶθε, νὰ αἰχμαλωτίξω τὴ ματαιότητα τῆς ἀνθρώπινης δόξας, ἀναζητοῦσα τοῦ θεάτρου τὰ ἐγκώμια καὶ τοὺς ἄθλους τῆς ποίησης, ἀρπάζοντας ἀπ' τοὺς ἀντιμάχους μου τὰ στεφάνια τῆς μαραμμένης βλάστησης. Ἄφηνόμου νὰ μαγευθῶ ἀπ' τὸ φρένιασμα τῆς θέας, κι' οἱ πόθοι μου νὰ με συνεπαίρουν. Κ' ἐκεῖθε, ζητώντας νὰ ξεπλύνω τίς ρυπαρότητές μου, πρόσφερα θροφῆς σ' ἐκείνους πού καλοῦνε οἱ Μανιχαῖοι ἅγιους καὶ ἐκλεκτούς,—γιὰ νὰ μποροῦν σὸ χωνευτήρι τῆς γαστρὸς νὰ τοὺς μετουσιώσουν σὲ ἀγγέλους καὶ λυτρωτὲς θεοὺς. Παρόμοιες ἦταν οἱ ἀλλόφρονες πράξεις μου, καὶ τέτοιο ἔδινα παράδειγμα μὲ φίλους, ἄλλοπαρμένους μαζί μὲ μένα κι' ἀπὸ μένα.

Οἱ περήφανοι, ἐκεῖνοι πού δὲν ταπεινώσες μήτε σύντριψες ἀκόμα γιὰ τὴ σωτηρία τους, ἄς περιγελάσουν τὰ λόγια μου, ἂν τοὺς ἄρέσει: μὲ τοῦτο, θὰ ἑομολογηθῶ μὲ πιότερο ζήλο τὶς ἁμαρτίες μου γιὰ τὴ δόξα Σου.

Χωρὶς Ἑσένα, τί θ' ἀπογινόντου; Ὀδηγητῆς κι' ὀδηγούμενος ἀπάνω στὰ ἴδια μου χαλάσματα.—Μὰ τί εἶμαι τώρα, τώρα πού ἐγιατρεύτηκα ἡ ψυχὴ μου; τὸ ἄλλο, παρὰ τὸ βρέφος πού γαλουχεῖς, καὶ πού σ' Ἑσὲ βρίσκει τὴν ἠδονή του, ὦ ἄφθαρτη τροφή! Ἄνθρωπε, ὦ ἀδύναμη θνητέ! Οἱ δυνατοὶ κι' οἱ ρωμαλέοι ἄς περιγελοῦνε: ἀσθενικὸς καὶ πένης, ἐγὼ δὲ θὰ πάψω νὰ σὲ δοξάζω.

Θεὲ τῆς ἀρετῆς, στρέψε μας σὲ Σένα, δεῖξε μας τὴν ὄψη Σου κι' ἔτσι θὰ σωθοῦμε γιὰτὶ ὅτε κι' ἂν στρέφει ἄλλοῦ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ἔξω ἀπὸ Σένα, χτυπιέται ἀπάνω σ' ὀδύνες,—κι' ἂν δένεται ἀκόμα καὶ στὶς ὀμμορφιές, πού εἶν' ἔξω ἀπὸ σένα κι' ἀπὸ κείνη. Μήτε θὰ ἦσαν, ἂν ἐσὺ δὲν τίς ἔκαμνες νὰ εἶναι. Ἔχουν ἀρχὴ καὶ τέλος. Ἡ

συμφωνούσε και με το ήθος του κώ-
λας, που ήταν, καιρόν, αγνώτερο πολύ απ' το
δικό μου.

Κ' ύστερα πάμε στη μητέρα μου για να
της πούμε ό,τ' είχε τρέξει. Ευφράνθηκε. Της
διηγόμαστε το πώς έγινε: εκείνη αγάλλεται
και θριαμβεύει και Σ' εύλογεί, Κύριε, που η
δύναμή Σου ξεπερνά τα παρακάλια μας και
το νού μας, γιατί ξεκινε πώς ό,τι επάνω
μου είχε κερδίσει, ήταν πολύ πέρα απ'
ό,τι αυτή τολμούσε πάντα να ζητά από Σέ-
να με τους φτωχούς της στεναγμούς και με
τα δάκρυνά της. Μ' επεριμάζεψες πίσω σε
Σένα, αλήθεια, και τόσο άκέρειον, που αφήκα
ευτὺς και την ιδέα του γάμου κι' όλες του
καιρού μου τις αποθυμίες, στερεά θεμελιω-
μένος στον νόμο αυτόν της πίστης, που, χρό-
νια πριν, το ήξερες πώς θα σταθώ μια μέ-
ρα. Κι' άλλαξες έτσι σε χαρά το πένθος της,
σε μια χαρά πιο τέλεια απ' όποιαν τόλμησε
να ελπίζει, χαρά πιο ήδονική και πλέον άγνή
απ' όσην τα παιδιά της ίδιας μου σαρκός θε
να της είχαν δώσει.

Μου παραγγέλνεις την εγκράτεια, τον ά-
γωνα ενάντια στην άκολασία της σαρκός,
ενάντια στην άκολασία των ματιών κ' ενάν-
τια στη φιλοδοξία του καιρού μας. Μου απα-
γορεύεις τη μοιχεία και μου δείχνεις κάτι πιο
άριστο παρ' ό,τι ο γάμος ο διωρισμένος απ'
το θέλημά σου. Καθώς μου μοίρασες το δώ-
ρο, το παρατήρησα—και πριν ν' αξιω-
θώ ακόμα ν' ανέβω στη θυσία σου. Μα και
τώρα ακόμα ζούν μέσα στη μνήμη μου, ζούν
οί εικόνες από τα πράγματα που στηλώθη-
καν επάνω τους οι συνήθειές μου, κι' αυτές
οί εικόνες όμοιων καταπάνω μου, δίχως σφο-
δρότητα όταν είμαι ξύπνιος, μα με το σκο-
πό να με ρίξουν μες στον ύπνο, (*)—κι' όχι μό-
νο στην ήδονή, μα και στην συναίνεση, κ'
ύστερα στην πράξη. Τέτοια η δύναμη είναι
που οι εικόνες έχουν στην ψυχή και στο κορ-
μί μου επάνω, ώστε τα πλανερά τους τα
εΐδωλα με κατέχουν πάλι μες στον ύπνο,
πράγμα που καμμιά πραγματικότητα δε θα
κανε όσο στεκόμαι ξυπνός. Κύριε, Θεέ μου,
δε θάταν λοιπόν το ίδιο πλάσμα! Τόση εί-
ναι διαφορά μεγάλη ανάμεσα στο έγω—το
τώρα, και στο έγω—το τότε, ανάμεσα στη

(*) Το ίδιο λόγια έγραψε κι' ο Βερολιν φυλα-
κισμένος, σ' ένα εξάστιο σονέττο της «Sagesse»
που τελειώνει:

«O va prier contre l'orage, va prier!»

Σ. τ. Μ.

στιγμή που με παίρνει ο ύπνος, και στη στιγμή
που βγαίνω από τον ύπνο. Πού είναι λοι-
πόν το λογικό, που με στερεώνει στην αντί-
στασή μου αντίκρου σε παρόμοια μάγια, όταν
είμαι ξύπνιος,—και που μ' αφήνει ασάλευτον,
όσο κι' αν πέφτει επάνω μου η όρμη τους;
Ξεθυμαίνει λοιπόν και ξανεμίζεται, μόλις
σφαλούν τα μάτια; Ναρκώνεται κι' αυτό,
την ΐδιαν ώρα με τις σαρκικές αισθήσεις;
Τότε, πώς να εξηγήσω την αντίσταση, που
μου παρουσιάζεται συχνά, και ως μες στον
ύπνο μου ακόμα; Μένω πιστός, άγνά πι-
στός σε μίαν απόφαση παρμένη, και δεν ά-
φήνω μηδὲ την ελάχιστη συναίνεση σε τέ-
τοιες μαγγανείες. Όσο τόσο, η διαφορά ανά-
μεσα στον ύπνο και στον ξύπνο είναι μεγά-
λη τόσο, ώστε, κι' όταν νικήσει τέλος η κα-
κία, μένει η συνείδησή μας πάντα αναπαμ-
μένη, γιατί το βρισκόμε πώς είμαστε οι ά-
νεύθυνοι έργατες έργων που έγιναν με πό-
νο μας κι' αθέλητά μας.

Το χέρι Σου, παντοδύναμε Θεέ, δεν είναι
τόσο δυνατό, για να μου γειάνει την ψυχήν
απ' τις άραθυμίες της; Δε θα δυνόσουν, με
μια χάρη πλέον απλόχερα ριγμένη, να σβή-
σεις τα λάγνα τα κινήματα απ' τον ύπνο
μου; Αύξησε ακόμα τα δώρα Σου, κ' η ψυ-
χή μου θα βγει απ' το ζυγό της λαγνείας
και θα πετάξει μαζί μου προς Έσένα: και δεν
θ' αντιστρατεύεται ενάντια στον εαυτό της,
και μήτε και στον ύπνο δεν θα πέσει πιά,
κάτω απ' αυτά τα μάγια, στην ντροπιασμένη
άκολασία που φέρνει το κύμα της άκαθα-
σίας της σαρκικής. Φύλαξε την κι' απ' την
άπλη συναίνεσην ακόμα. Πάρε μακρυνά μου,
όσο ζω εδώ κάτω, κ' ύστερα μάλιστα απ'
των περασμένων μου την πείρα, πάρε μα-
κρυνά μου κάθε τέτοιαν έκκληξη, όσο κι'
ασήμαντη κι' αν είναι, που, μες στον ύπνο,
θα μου φευγάτιζε την άχραντη στοργή μιās
καθαρής καρδιάς. Ό, τίποτα δε Σου στοιχί-
ζει αυτό, σ' Έσένα, ο παντοδύναμε, που δύ-
νσαι να πραγματώσεις κι' όσα ξεπερνούν τις
προσευχές μας και το στοχασμό μας.

Στον τόσον αγαθό τον Σωτήρα μου έδει-
ξα την τωρινή μου θέση,—εμφανιόμενος εύ-
λαβικά για τα δώρα που έλαβα από Σέ,
θρηνώντας για τις ατέλειες που απόμειναν
μέσα μου, κ' ελπίζοντας πώς τα έλέη σου θα
τελειώσουν στην τελειότητά μου, στην άκέ-
ριαν ειρήνη—που το κορμί κ' η ψυχή μου
θα ευφρανθούν σε Σένα, όταν ο θάνατος θ'
άφανιστεί μες στα νικητήρια.

(Μετάφρ. Α)

AUGUSTE RODIN

AUGUSTE RODIN

ΔΙΑΘΗΚΗ

Νέοι έσείς, που θέλετε να γίνετε μύστες
της όμορφιάς, μπορεί να φχαριστηθήτε βρι-
σκοντας δώ την ούσία μιανής πείρας μακρό-
χρονης.

Νάγαπάτε μάφοσίωση τους δασκάλους
που σας άνοίγουν το δρόμο.

Γονατίστε μπρος στο Φειδία και μπρος
στο Μιχαήλ Άγγελο. Θαυμάστε τη θείκη
γαλήνη του μιανού, τάγριο χτυποκάρδι τάλ-
λου. Ο θαυμασμός είν' ένα δυνατό κρασί
για τα ευγενικά πνεύματα.

Μόλ' αυτά φυλαχθήτε απ' την απομίμηση
των μεγαλύτερων σας. Να σέβεστε την πα-
ράδοση, να γνωρίζετε να ξεχωρίζετε κείνο
που κλίνει μέσα της η πηγή της έμπνευσης:

την αγάπη της φύσης και την ειλκρίνεια.
Αυτά είναι τα δυο δυνατά πάθη της μεγα-
λοφυΐας. Όλοι είχαν λατρέψει τη φύση και
ποτέ δεν βγήκανε γελασμένοι. Έτσι η πα-
ράδοση σας κρατάει το κλειδί, που χάρη σε
δαύτο φεύγετε απ' τη ρουτίνα. Είναι η ίδια
η παράδοση που σας σπρώχνει να ρωτάτε
χωρίς διακοπή την πραγματικότητα, και που
σας απαγορεύει να σκύβετε τυφλά σε κανά
δάσκαλο.

Μακάρι, η φύση νάναι η μόνη σας πηγή.
Νάχετε σαύτην πίστη απόλυτη. Νάστε
βέβαιοι πώς δεν είναι ποτέ άσκημη και πε-
ριορίστε τη φιλοδοξία σας να της είστε
πιστοί.

EUGENE CARRIÈRE

Η ΑΡΧΑΙΑ ΤΕΧΝΗ

Πόσο αρμονική και όμορφη είναι η ανθρώπινη ζωή στη συνειδητή ύπακοή της, στη δύναμη της φύσης!

Όπως με την απεριόριστη επέκταση αοράτων ριζών ο άνθρωπος είναι δεμένος δια των αισθήσεων μ' όλα τα στοιχεία του σύμπαντος.

Ας άφίνει να μιλά η ψυχή του, τὰ μίτια του άς έναρμονίζονται με τὸ πάθος του και τὸ σύμπαν τοῦ αποκαλύπτεται, και η φύση που ὁ υἱὸς θαυμασμός της έρωτᾷ τὸ μυστήριο, τοῦ φανερώνει τὴν ἴδια τὴ συνείδηση.

Αὐτὴ είναι η ανθρώπινη συνείδηση που μᾶς εκδηλώνει η αρχαία Τέχνη. Στὴ λαμπρὴ αὐτὴ και τέλειαν έκφραση, ὁ άνθρωπος μαθαίνει γιὰ τὴν αφάνταστη δυνάμη του, γιὰ τὴν έκστασή της, γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν δυνάμεων της αντίληψής του.

Τὰ Αἰγυπτιακά λιοντάρια τοῦ British Museum είναι μιὰ μεγαλόπρεπη ἀπόδειξη στὴν ἐπιβλητικὴ τους στάση τὴ γιομάτη ἀπὸ μιὰ μυστηριώδη και αἰχμαλωτισμένη ζωή.

Ἡ λεπτομέρεια τῆς ἀγριεμένης φύσης τους, ἡ οἰκειότητα τῆς στάσης τους, ξεναφίνεται στὶς γενικὲς του φόρμες. Οἱ πλάτες τους μᾶς θυμίζουν τὶς ράχες τῶν βουνῶν. Τὰ πλευρά τους τὶς ἀπότοιμες και κορδελωτὲς κατηφορείες. Παρασταίνουν σύγχρονα τὸ εἶδος τους και τὰ στοιχεία.

Τὴ ἀνακάλυψη τῆς ἀνθρώπινης ὁμορφιάς ἡ Αἰγυπτιακὴ μορφή! Τὸ φῶς παίζει στὴ φωτισμένη ὄψη και ἡ ἐσωτερικὴ ζωὴ ανταποκρίνεται και ἐπικοινωνεῖ μαζί του ἔτσι διὰ ἀνόμοια τζάνια ζευγαρώνουν τὶς φλόγες τους.

Σὰν τοὺς ὁμορφους καρπούς που γουομάζουν σὲ θερμὴ ἀτμοσφαῖρα, τ' ἄνδρικά και γυναικεῖα σάματα ξεφυτρώνουν ἀπ' τὰ μαῦρα και βαθειὰ μάρμαρα. Ἡ ὕλη τὰ συνκρατᾷ και δὲν ἀφίνει νὰ φαίνεται παρὰ τὸ οὐσιώδες ἀπ' τὴν ἀνθρωπότητά τους. Είναι τὸ σύμβολο τῆς γῆς ἀπ' τὴν ὁποία

προέρχονται και στὴν ὁποία ξεαναγυρρίζουνε ὅλα τὰ πάντα.

Σὰν ἀπόκρυμες ἀκροποταμιὲς ὑψώνονται τ' Ἀσσυριακὰ τεῖχη. Ὁ ἄνθρωπος ἀναπαριστᾶται κεῖ γερός και χοντρος γιὰ τὴν πᾶλη, λὲς κ' οἱ ζωγραφιὲς αὐτὲς τὸν δείχνουν κάπως σὰν λιοντάρι, με ὑπέριστα ἔνστικτη δυνάμη, ἑνσάρκωση τοῦ πνεύματος. Τὸ μεγάλο νόημα αὐτηνῆς τῆς τέχνης μᾶς λέει τὴ νομιμότητα τῆς νίκης. Ἡ ἀπάθεια τῆς ἀνθρώπινης μορφῆς, σχεδιασμένη σταθερὰ και τέλεια, ὁ τραγικὸς φόβος τοῦ θεοῦ, ἡ λεπτότητα τοῦ σώματός της στὴν ἀντίσταση, ἡ ὁμορφὴ ἐγκατάλειψη στὸ θάνατο. Νά τὸ ἥρωϊκὸ ποίημα.

Μορφή ἐνοῦ ὄραίου γιλαζίου μάρμαρου σὲ πλατειὰ σχέδια δεμένα γερὰ πάνω στὶς ἐπιφανειακὲς ὄψεις τοῦ στήθους, ἐνώνουνε τὰ νευρόδικα χέρια τους.

Ἡ Ἑλληνικὴ τέχνη δὲν εὐχαριστεῖται στὴν ἀκίνησιὰ ποῦχουν οἱ Αἰγυπτιακὲς μορφές, οἱ γαληνεμένες και ρεμβώδικες, μὰ οὔτε στὸ στοιχειώδες δρᾶμα τῆς Ἀσσυριακῆς τέχνης. Ἀποδίδει στὸν ἄνθρωπο μεγαλύτερη ἀνεξαρτησία ἀπ' αἰ εἰ μεγαλύτερη τὴ δράση του στὸ διάστημα. Ἡ κίνηση δέχεται και μορφώνει τὴ θέληση τὰ ἀνθρώπινα πάθη θέλουνε έκφραση. Ἡ χαρὰ και ἡ συμφορά, ὅλη ἡ ἐφήμερη ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου διαβιβάζεται στὶς μέλλοντες γενεές.

Ἡ μορφή μένει σύμφωνη με τὸ πνεῦμα. Ἡ περιφάνεια τοῦ ὄτι είναι ἄνθρωπος ἀννψώνεται. Ἡ ἀνθρωπότητα μεταφέρει τὸν θαυμασμό της στὸν ἴδιο τὸν εἰαυτό της και δανίζει τὴ μορφή της στοὺς θεοὺς, έκφραση τῆς λεύτερης σκέψης της.

Οἱ μετώπες τοῦ Παρθενῶνα (*) ἀνα-

(*) Ἐτσι μιλάει ὁ Carrière γιὰ τὰ ἔργα που τῆρε ὁ Elgin και που είναι στὸ Βρετανικὸ Μουσεῖο.

πτύσσονται στὸ φῶς. Τὸ φόντο τῶν ἀναγλύφων ἀνεβαίνει και κατεβαίνει σὰν κύμα, συνοδεύει τὶς μᾶζες, τῆς δένει και τὶς ὑποστηρίζει, τὶς ἀναλαμβάνει στὸ ἡμίφωτο και τὶς παρουσιάζει κατὰ τὶς ἀναλογίες που μᾶς ἐνδιαφέρουν.

Ἀνθρωποι και ζῶα συμμαζώνονται και ξεγοῦνται μεταξύ τους. Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ στόματα κυκλοφορεῖ ἓνα σφρίγιος μοναδικό. Μιὰ ἐσωτερικὴ ζωὴ που σεργιανίζει μέσα τους τὰ φουσκώνει, ἐμψυχώνει τὶς ἐπιφάνειες.

Τὰ μαλλιά μαζώνονται σὲ λογικὲς συμφωνίες μορφῶν και κινήσεων, δεμένα μ' ἓνα θαυμάσιο νόημα οὐσιωδῶν προβολῶν και ἀναγκαίων έκφράσεων. Μεγαλοφυῆς συνδυασμός συναντήσεων μορφῶν δημιουργημένων ἀπὸ πολύτιμα ἀραβουργήματα, νευρώδικες γλυφές ὅπου τὸ φῶς καθορίζεται σὲ περιφανες ὅψεις. Ὅμορφες τραχηλιές, καπούλια γιομάτα, ἴσια πλευρὰ τὰ κυριαρχοῦνε.

Ἡ ἀνθρώπινη μορφή, στὴν περιήφανη ἀπόκτηση μιανῆς κατακτημένης ἀσφάλειας, δείχνει τὴν ἀρμονικὴ συναρμογὴ της. Ἡ ἥρωϊκὴ ἐπιθυμία τῆς ἀποφασιστικῆς δράσης, τῆς κυριαρχίας, ἡ πλησμονὴ τοῦ πάθους ἐνψυχώνει ὅλες τὶς προσωπικότητες μιανῆς κοινῆς ὁρμῆς.

Οἱ περισσότερο ὁρισμένες χειρονομίες, τὰ καταλληλότερα τσακίσματα γιὰ τὸν δοξασμό τῆς ὁμορφιάς, τῆς ἀρμονικῆς ἀναλογίας, τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τῆς ψυχῆς, και μᾶλλον λόγια ὅτι κάνει τὸν ἄνθρωπο ξεαίρετο πλάσμα στὸ σύμπαν, αὐτὸ μπρός ἀπὸ κάθε ἄλλο είναι γραμμένο με μιὰν ἀπλότητα συγκινητικὴ.

Κυριατισμοὶ εὐκίνητοι ἀκολουθαῖνε, δέντρα, πηδᾶνε ὄξω ἀπ' τὴ γῆ, κορμοὶ ἄγριοι ἡ ἴσοι ἀποροφᾶνε τὸ φῶς στα λογικά τους σχέδ.α. Μιὰ δυνατὴ και γιομάτο ὕγεια αἴθρα περισφύγγει κ' ἐνώνει τοὺς ὑποστάτες τοῦ σφρίγιος, με τοὺς ὁποίους ἡ αἰώνια δρᾶση τῆς γῆς ἐπικοινωνεῖ με τὸν ἥλιο. Ἐτσι μᾶς φανερώνονται οἱ ζωὲς τῶν μετωπῶν, σύμβολα τῆς ἀθάνατης νιότης, τῆς ἀναλλοιώτης δυνάμης τῶν δημιουργικῶν στοιχείων.

Τὸ φῶς ἀπλώνεται ἥρωϊκῶ ἀγάματος, περνᾷ ἀπ' τὸν βουβῶνα στὸ μηρό, τονίζει γλυκαίνει, και φωτίζει ἓνα δέρμα στέρεο και νέο μιανῆς ἡδονῆς περιήφανης.

Όπως ἓνα κύμα που σπάει ἀναδείχεται μιὰν παραπλήσια μορφή, ὀρητικὴ, παθητικὴ. Ἡ ἰσχυρὴ παράσταση φαγωμένη ἀπ'

τὸν καιρὸ, φθαρμένη ἀπ' τὰ στοιχεία, ἔτσι ὅπως λάμπει ἀπ' τὰ πλάγια σὰν ὑπόλειμμα σμάλτου δυναμώνει τὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ που μᾶς φαίνεται νὰ παλαίβει με τὸ περωμένο μαρτυρώντας τὴν ἀνθρώπινη διεκδίκηση.

Οἱ γυναῖκες συμμαζώνονται κι' αὐτὲς παίζοντας τὸ μέρος τους μεταξύ τους, στηρίζοντας και θωπεύοντας ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Οἱ μορφές τους σμίγουνε με τὶς ντελικάτες συναντήσεις τους ὅπως τὰ μῦρια ἐνώνονται ἔτσι καιτὲς γλυκὲς και μ' ἐμπιστοσύνη δέ-νουνται μεταξύ τους.

Ἀφροδίτη: Ἐρωτας και Γονιμότητα.

Ἡ γυναῖκα είναι τὸ θαυμάσιο μυστήριο που δέχεται, μορφώνει και διαβιβάζει τὴ ζωὴ. Ἡ Ἀρχαία Τέχνη μᾶς τὴν παραδίνει γενικευμένη ἀπ' τὴ θάλασσα, ὅπως ἡ ἴδια ἡ φύση, δηλαδὴ ἡ έκφραση τοῦ καθ'αυτοῦ στοιχείου ἐκείνου που συνκρατεῖ ὅλες τὶς δυνάμεις.

Μᾶς φαίνεται ἀπλή και δυνατὴ, ἡδονικὴ και ἡσυχαστικὴ. Ὁ χρόνος που εἶναι βοηθός της, τῆς δίνει τὴν ὑπομονὴ και τὸ θέλητρο, τίποτα δὲν ταράζει τὴν ἡσυχὴ ἀναμονὴ της. Αἰσθάνεται ὅτι φέρνει τὸν κόσμο και ὅτι τίποτε δὲν είναι ἀνώτερο ἀπ' τὴ ζωὴ τὴν ὁποία αὐτὴ μόνη διαδέτε.

Τὸ κεφάλι της εἶναι σπάνια έκφραστικό, σχεδὸν πάντα παθητικὸ και δυνατὸ μὰ, μιὰ ζωὴ θερμὴ διατρέχει τὸ θαυμάσιο σῶμα της τὸ στήθος της φουσκώνει σὲ πλούσια ταξίματα, ἡ ἔξοχη κοιλιακὴ ἐπιφάνεια, κινούμενη και παθιασμένη, τὰ μπράτσα της γυαλιστερὰ και γιομάτα, φτιαγμένα γιὰ νὰ κρατᾷ τρυφερὰ ἢ νὰ δέχονται γλυκά, οἱ κῆμες ὁμορφες και γερὲς γιὰ νὰ φέρουν τὸ μέλλον.

Ἐτσι γενικά, σχεδὸν ἀπόσσωπο μᾶς φαίνεται στὸ Λοῦβρο τὸ κομμάτι τάλογου, που βρέθηκε στὶς ἀνασκαφές τῶν Δελφῶν. Διὰ σχέδια που τὸ ἓνα περιλαμβάνει τᾶλλον και σχηματίζει τὸ λαῖμό που βαστάει τὸ κεφάλι. Τὰ μάτια ταῦτια, ἀνθίζουνε με μιὰ φῖνα γλυπτικὴ τέχνη κιὰπλά κιὲκφραστικά σχέδια. Σκέφτεται κανεὶς τὶς λεπτομέρειες που διακοσμοῦνε τοὺς ὑπέρομους καρπούς, που ὁ φλοιός τους πιέζει τὸ δυνατὸ σφρίγιος.

Πόσο ἔντονη εἶναι ἡ βεβαίωση, ὅτι πρόκειται ἐδῶ μόνο γιὰ τὴ φύση που μᾶς οδηγεῖ μιὰ φορὰ στὸ αἰώνιο ἀπειρο, και που τὸ περνοῦμε ὕστερα, σκεφτικοὶ, μπρός στὴ Νίκη τῆς Σαμοθράκης.

Σ' ένα γλυκό ημίφωτο κοιμούνται τὰ μαρμαρένια άγγεία.

Η μορφή τους τὰ διακρίνει άπό τὰ μάραρα και τις προτομές, μά ή ίδια τρυφερότητα τής επιδερμίδας τὰ σμίγει. Έκφράζουνε μορφές ζωηρές, φαινομενικά συμμετρικές στην πραγματικότητα ισοροπημένες όπως ένα φρούτο. Σπρώχνονται προς τὰ έξω άπό μια δύναμη έσωτερική, μοντελάρονται πάνου σ' αυτήν, άπορροφάνε τή λάμψη πού άπλώνεται πάνου στην επιφάνεια δλοκληρωτικά δουλεμένη με μικροσχεδιασμένα παίσθητα, μά πού ξεσκεπάζονται στην άφή και μäs δίνουν τὸ λόγο τού γλυκού άυτουνού φωτισμού, πού προσαρμόζεται σαν ένα λειβάδι πού τὸ χόρτο τόν άκολουθάει τὸ σχέδιο τής γής. Τὸ χάδι τού χεριού μας σμίγει με μια έξοικείωση, πού ή άφή μäs τήν άποκαλύπτει.

Ο ήλιος τών παληών καιρών φαίνεται πὸς έχει τρυπώσει στὰ μάραρα αυτὰ και ξεπηδάει τώρα με τήν άτμόσφαιρά μας.

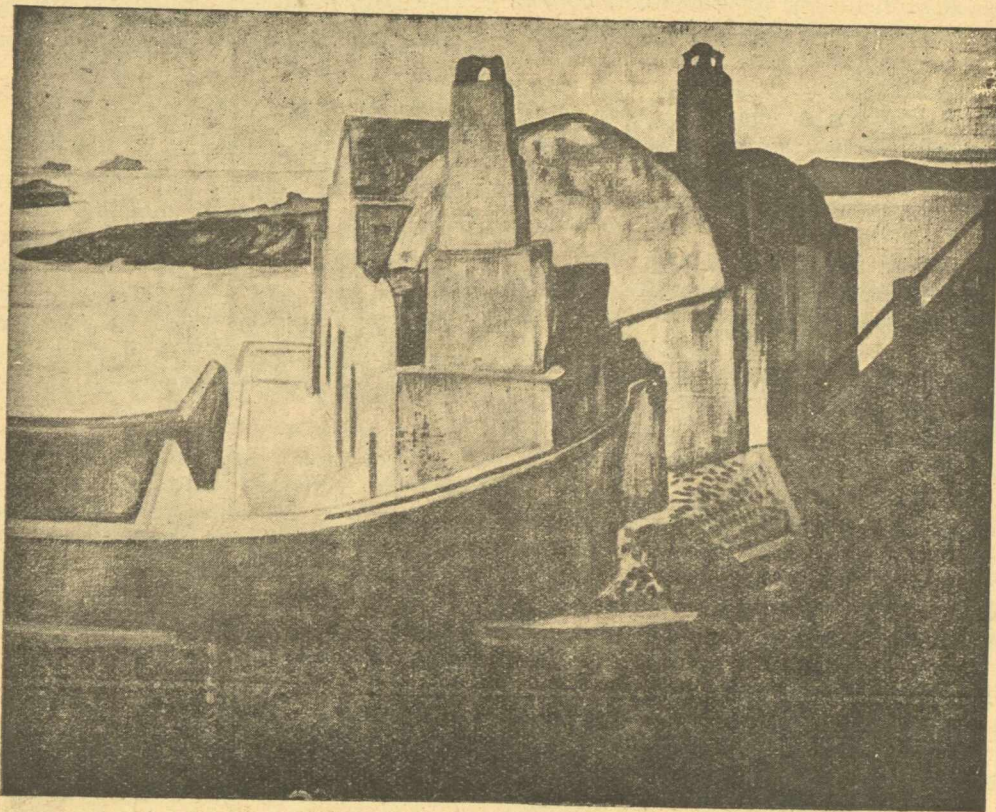
Όλο τὸ πᾶν ένψυχώνεται, ξαναζει. Οι

ώραϊες άναμνήσεις, οι θωπευτικές σκηνογραφίες τού φωτισμού κατά τὰ βασιλέμματα τού ήλιου οι καιούμενες στη σκόνη τών μεγάλων ήλιων μέρες, κάθε ότι πού οι αισθήσεις μας μπορούνε νά νοιώσουν και ν' ανακαλύψουν, μäs φαίνεται για επέκταση στὰ αισθήματά μας.

Δέν είναι παρὰ μια μονάχη και ίδια δύναμη, μια μονάχα ύλη. Είναι ή ίδια πού ξεσκεπάζεται σε μäs κάτω άπό διάφορες μορφές.

Όπως άναγνωρίζει κανείς τὸ είναι πού αγαπάει με τὸ παραμικρὸ άγγιγμα, σε άναγνωρίζουμε, Πηγή τής ζωής, Φύση, δύναμη και μεθύσι τών ψυχών μας! Οι άνθρωποι, τὰ ζῶα, όλα τὰ στοιχεϊα είναι συγχισμένα σε σένα. Πάντα όμοιοι με σένα τήν ίδια, σε άναγνωρίζουμε στη θερμότητα πού κάνει τήν καρδιά ν' άναπηδάει. Τὸ αίμα μας καρπὸς τού σφρίγους σου χυμάει δρομητικά κατά τήν πηγή του. Μäs φέρνει με μιάν ήρωϊκή γιομάτο πάθος όρμη σε σένα Ψυχή άρχαία, Ψυχή ανθρώπινη!

(Μετάφραση: Γ. ΜΑΛΤΕΖΟΥ)

Κ. ΜΑΛΛΑ — ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ

Ο HENRI MASSIS

HENRI MASSIS

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΩΡΑΣ

I

Τὸ ἔργο τού Charles Maurras, γεννήθηκε άπό έναν βαθύ στοχασμὸ πάνω στοίς όρους, πού είναι άπαραίτητοι για τήν παρουσία και τήν ύπόσταση τής Τέχνης. Άναζητώντας τούς νόμους τής αισθητικῆς, ανεκάλυψε τις πρώτες γραμμές μιάς τέχνης τής ζωής. Κατόπιν ουσχετίζοντας με τήν άποψη αυτὴ τ' αξιώματα τού κοινού καλού, πού επιβάλλονται στὸ ἄγομα, καθὼς και στην κοινωνία, επλάτυνε όλοένα και περισσότερο τὸ όπτικό του πεδίο, ως τὸ σημεϊο, πού κατόρθωσε νά δλοκληρώσει τὰ συμφέροντα όλου τού ανθρώπινου γένους, στην ιδέα τής πατριδας. Έτσι, σχηματοποιημένο σε καμπύλη ζωντανῆς ένότητας, τὸ ἔργο του, δέ μäs κρύβει τὸ μυστικό του, τὸν κατ' οὐσία τραγικὸ χαρακτήρα, πού δανείστηκε άπό τις πρισταίες, και πού τόκαναν νά σταθεροποιηθεϊ και νά ξελιχτεϊ.

Δέν εδανείστηκε άπό τὸ τραγικὸ στοιχείο μόνο τις ξαφνικές του όμορφιές, τούς

σπινθηρισμούς του, πού μοιάζουν νά φωτίζουν τὸ μέλλον, νά φτάνουν ως στὰ σκοτεινά βάθη τής εϊμαρμένης και τήν τρομερὴν ένταση τής διάνοιας, πού γίεται προφητικὴ άπό διαύγεια. Τὸ ἔργο του, είναι στην οὐσία του τραγικό. Τὰ γεγονότα τής σύγχρονης ιστορίας, όλα αυτὰ τὰ δράματα πού σημαδέψαν τὴ ζωή μας, πού άναστατώσαν τὸν πολυπαθῆ πλανήτη μας, στάθηκαν γι' αυτὸν ή μαγικὴ άτμόσφαιρα μιάς εσωτερῆς τραωδίας, πού ἔπαιξαν ή ψυχὴ του, τὸ πνεύμα του κι' ή θέλησή του.

Για νά δονήσει τήν ψυχὴ του και νά τήν κάνει νά καταλάβει τήν άποστολή της, χροιαζόντανε βέβαια ή σημερινὴ σκληρὴ ἐποχή, με τις άπειλές της και τούς κινδύνους της. Είναι γεγονός όμως, ότι τήν ανεκάλυψε στη συνείδησή του κι' ότι άναζητώντας τὸ πεπρωμένο του, καθόρισε τήν άποστολή της. Για κείνους, πού θέλουν νά εμβραθύνουν στὸ ρυθμό, στη μυστηριώδη ένότητα τού ἔργου του,

Ο ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΩΡΑΣ

χρειάζεται να ειπωθεί πως ολόκληρο το έργο του Maurras βγήκε από το στοχασμό του θανάτου. Στοχασμός, που είναι απαλλαγμένος από μεταφυσικές ελπίδες, αυτό καταδικασμένος στους γήινους όρζζοντες, θαμνωμένος από το έργο των ανθρώπων, απ' την άργή τους νίκη μέσα τους, γύρω τους, ενάντια στις τυφλές δυνάμεις της φύσης; και τρομαγμένος από την εϋθραυστη μοίρα τους, το εϋμετάβολο του έργου, που συντελούν, και τη βαρύτητα, που τους έλκει προς τη διάλυση, προς την ανυπαρξία.

Μεγαλείο του ανθρώπου, αθλιότητα του ανθρώπου.

Να τί βρίσκει ο Maurras, όπως άλλοτε ο Πασκάλ, όταν ρίξει το βλέμμα του στο θέαμα του κόσμου. Η πασκαλική λύση, όμως, δεν είναι πια δεκτή για τους ανθρώπους, που ανατραφήκαν από τον νεότερον άγνωστοπισμό (1). Σε μια καλογεννημένη ψυχή, δεν μένει έλεος, παρά μόνο για το ανθρώπινο γένος στο σύνολό του, για το έργο των ανθρώπων πραγματωμένο στον πολιτισμό, που είναι ο προορισμός του κι η τεχνική αιτία του, στον πολιτισμό, στον όποιον πρέπει να θυσιάζεται αδιάστακτα το άτομο (2).

1). Θεωρία που απορίπτει τη θρησκευτική αξιολόγηση (Σ. Μ.).

2) Η κοινωνιολογία, ή μάλλον η κοινωνία τοποθετημένη μ' αυτόν τον τρόπο στην κορυφή της

Τί απομένει άμα αναλύσουμε ολότελα το μυστικό της ηρωϊκής αυτής θετικότητας. Μια ειλκρινής διαμαρτυρία ενάντια στο θάνατο. (3) Τη διαμαρτυρία αυτή, την άρνηση να πεθάνει, τη νιώθουμε να διαπνέει όλη του τη ζωή. Αποτελεί το θέμα, που τροφοδοτεί την περιπετειώδη όνειροπόληση του ποιητή, που ξαναγιώνει τον μύθο του Προμηθέα. Τόν σκληραίνει, τον κάνει άπονο μπρός στα τόσα νέα θύματα, που προσφερόθηκαν σε ιερούς σκοπούς. Άλλά περισσότερο απ' όλα, η άρνηση αυτή τον εμπνέει και του ρυθμίζει μια ολόκληρη πολιτική, κοινωνική κι αισθητική δοξασία, που ορθώνεται ακατάπανστα μπρός σ' ότι τείνει να εξευτελίσει, να διαλύσει ή να φθείρει την τάξη των πραγμάτων και των όντων, να μπάσει δηλαδή, το στοιχείο της θνητότητας στα πνεύματα, στους θεσμούς, στον άνθρωπο όπως και στην πολιτεία.

Κάτω από την τραγική αυτή φλόγα, που τα μάγια μιας τέχνης μεθυσμένης από το αρχαίο ελληνικό κάλλος, κατορθώνουν να την εμφανίζουν άρρημη, θρημμένη με το λάδι της πείρας, λαμτερή με τα φώτα του λογικού, βλέπουμε όλα τα έργα του Maurras να φωτίζονται κατά βάθος και να περνούν μια παράξενη ένταση. Οι θυμικοί του, οι αγάπες του, τα πάθη του, οι ένθουσιασμοί του κι οι αντίπαθειες του ακόμα διαπνέονται από το παθητικό αυτό συναίσθημα, που μετατρέπεται άμέσως στη σφοδρή τούτη θέληση: **Δέ μπορεί να πεθάνουμε.** Οι λέξεις αυτές είναι γραμμένες σε κάθε σελίδα του έργου του Charles Maurras, που έχει κινητοποιηθή εναντίον των δυνάμεων

άνθρώπινης ιεραρχίας, περιλαμβάνει πραγματικά τον καθολικισμό, την τάξη του, την ιστορία του, τα ήθικά και τα μεταφυσικά του κίνητρα.

3) Σχετικά μ' αυτό ο Charles Maurras μάς θυμίζει μια παιδική του ανάμνηση άληθινα περιεργη: «Θάμωνα έξη-έπτά ετών—μάς λέει—κι' είμουνα ταραγμένος, συχνά αναστατωμένος ψυχικά από μια μικρή «Ιστορία της Γαλλίας», συνταγμένη σ' έρωτήσεις κι άπαντήσεις, ότι πιά ψυχρό και άχυμο, μά που περνούσαν απ' τις σελίδες της όλες οι μεγάλες βασιλείες κι' όλοι οι μεγάλοι άντρες. Κείνο που μου τὰ χαλνούσε ήταν ότι πέθαιναν όλοι. Ο Καρλομάγνος ήταν η λατρεία μου, ώστόσο κατάλαβα, πως η φράση «έξέπνευσε στο Αϊξ-λά-Σαπέλ» σήμαινε ότι πέθανε. Τότε αναγκάστηκα να καταφύγω σ' έναν κάποιο βασιλεία της δυναστείας των Καρολιανών, που είχανε ξεχάσει να σημειώσουν την ήμερομηνία του θανάτου του. Για πολύν καιρό μου φαινόταν ο άληθινός νικητής της Ιστορίας....».

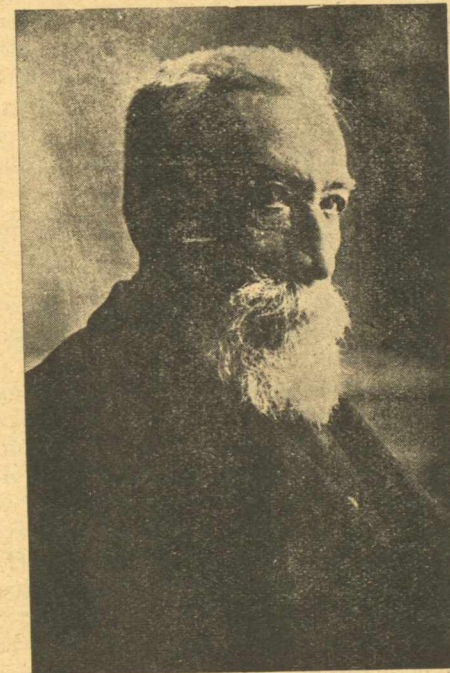
του θανάτου, όπως κι' αν ονομάζονται: άτομισμός ή ρωμαντισμός, δημοκρατία ή επανάσταση. Κάτω από τον αισθησιασμό ακόμα, που έξογκώνει και χρυσώνει τις πλούσιες μεταλαγές του, στο γύρισμα μιας φράσης ζωντανεμένης από το πιά καθαρίο αίμα, βλέπουμε τη θανάσιμη αυτή ανατριχίλα να φτεροκοπά. Γιατί κανένας δεν ξαίρει τόσο καλά όσο αυτός, πόσο μια έπιτυχία—είτε για ποίημα πρόκειται, είτε για πολιτισμό—ξερτίζει γρήγορα όταν εγκαταληφθεί. Δεν πρέπει ν' ανεχόμαστε καμμιάν εγκατάληψη, πρέπει να προστατεύουμε, να σώζουμε, να μεταβιβάζουμε το ανθρώπινο άποθεματικό, να πατάσσουμε τις άπαιτήσεις του ατόμου και ν' αναγάγομε όλα στο γενικό καλό, που είναι το κοινό καλό. Αυτός πρέπει ν' είναι, κατά τον Maurras, ο στοχασμός του ανθρώπου, όσο κι' αν η προσπάθεια αυτή, χρειάζεται αδιάκοπο δαπάνη μιας υπεράνθρωπης όρμης, έμψυχωμένης μόνο από τη θέληση...

Τη θέληση αυτή, η έξαιρετική μεγαλοφυΐα του Maurras, τήνεμφύσησε στην ψυχή των καλλιτέρων γόνων της πατρίδας του. Το ανθρώπινο γένος μπορεί ν' άντλήσει από την υπόδειξη αυτή του Maurras ένα σωρό όφέλη. Ο πολιτισμός ξαίρει, από δώ και μπρός, πως είναι «θνητός» κι' ότι θα ζήσει έφ'όσο δέ θα θελήσει να πεθάνει. Κι' οι όρι της μακροβιότητας αυτής, είναι γραμμένοι σ' όλες τις γραμμές, που έχει υπογράψει ο Maurras.

II Ο ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ ΚΑΙ Ο ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ

Η συνάντηση που περιγράφω πάρα-κάτω, γίνηκε τόν καιρό του πολέμου, τον Φεβρουάριο του 1915 στη Béchellerie. Άς βγάλω μέσα απ' τα βάθη του νοῦ και της καρδιάς μου, την ανάμνηση αυτή, που τόσο την εκλόνησε. Δισταζοντας να έμφανίσω τον εαυτό μου μέσα σε τέτοιες άναμνήσεις, αναγκάζομαι να το κάνω, γιατί συλλογίζομαι πως σε περιστάσεις σαν κι' αυτή δεν έχει σχέση το άτομο του μάρτυρα όσο η μαρτυρία ή ίδια.

Ποιός είτανε άλλωστε για τον Φράνς, ο νέος που δέχτηκε με τόση καλωσύνη; Ένας στρατιώτης, που οι κακοτυχίες του πολέμου, ύστερα από τις μάχες στο Λωρέτ, τον έρρι-

ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΟΥ ΦΡΑΝΣ

ξαν σ' ένα νοσοκομείο του Τούρ, ένας στρατιώτης σαν τους άλλους...

Ίσω, ο Φράνς θυμώταν, πως άλλωτε τον είχε δει άνάμεσα στους επισκέπτες της βίλλας Saïd όπου, μικρό παιδί έρχόταν σκαστός απ' το σχολείο του; Ένα πρωί ο τολμηρός νέος άνοιξε τα φτερά του. Είχανε πεί στο Φράνς, πως ο νεαρός «πυρρωνιστής», που τὰ όρνιθοσκαλισματά του τον διεσκέδαζαν, γίνηκε έθνικιστής και καθολικός. Περιπέτεια που συντυχαίνει άλλωστε συχνότατα στις συνομιλήκους του. Ο Φράνς χαμογέλασε μόνο. «Η πίστη έχει ολότελα πεθάνει, είπε στοχαζόμενος τον νεοφώτιστο. Αυτή η γενεά προσποιείται, πως έχει μια πεποιθήση, που δεν μπορεί να έχει. Οι νέοι αυτοί μ' όλους τους ίσχυρισμούς τους δεν είναι παρά «ντιλετάντες» της πίστεως».

Πάνω απ' αυτά τα λόγια πέρασαν τα χρόνια κι' έπειτα ήρθε ο πόλεμος.

* *

Το χειμωνιάτικο εκείνο βραδάκι, στο δρόμο που έφερνε από το Τούρ στο Σαιν-Σύρ, μέσα στην πένθιμη κι' έρημη πεδιάδα ο λο-

Τὸ Ἅ Γράμμα Ὅχιον ἔστι πῶς μαθηθεὶς εἰς 26 Νομβρίου 1807 + Ἰσορροπία Γράμματα ἂν τὸν Φῶν Κοντοῦλα δὲ Βασιλῆον *

Πάλαι ὁ ἀγῶς καμώθηκε πῶς δὲν τὸν συνερίστηκε, καὶ ξαναπιάσει τις γαλιφίες, τάζοντάς του νὰ τὸν κάνει μπέη και νὰ τὸν παντρεύει μὲ μιὰν ὄμορφην χανομίτισσα. Μὰ ὁ Γιώργης τοῦ ξανάπε νέτα σκέτα πῶς ἢ ἀπόφασή του εἴτανε νὰ πεθάνη και πῶς ἢ θρησκεία τους εἶναι γιὰ φτύσιμο. Ἀκούγοντάς τον νὰ μιᾶ ἔτσι ὁ τοῦρκος γάβγιζε σὰ σκύλος και πρόσταξε τοὺς ζαπτιέδες νὰ τὸν πισταγκωνίσουνε και νὰ βγάνουνε ἀπὸ τὸ βρακί τῆ φύσης του, γιὰ νὰ δεῖ οὔλο τὸ μιτζιλίσι (*) πῶς εἴτανε συντετεμένους. Τότες ὁ Γιώργης βλέποντας τί ρεζιλίκι, θὰ πάθαινε, ἀγγίγεψε. Τὸ μάτι του γίνηκε σὰ βόλι και τόσο ξανάψε ἢ ὅψη του μονομιᾶς πού οἱ γενιτσάροι κοντοτσαθήκανε. Μὰ τὴν ἴδια στιγμή ξαναμέρεψε, κ' οἱ τουρκαλάδες τὸν δέσανε πιστάγκωνα και κατεβάσανε τὸ βρακί του. Ὁ καλότυχος ἔγυρε τὸ κεφάλι του και στάθηκε σὰ Χριστός, γυμνός ἀπὸ τῆ μέση και κάτω. Μόνον δυὸ δάκρυα σιγοκομπιάσανε ἀπάνω στὰ θεαφένια ἀγούλα του.

Και σὰν τὸν βρακόσανε ξανά, γυρίζει και τοῦ λέγει πάλαι ὁ ἀγῶς. «Ἦστερ ἀπὸ τοῦτο τὸ μερεμέτι, ἂν εἶσαι ἄντρας θὰ φυλαχτεῖς μὴν πάθεις χειρότερο ρεζιλίκι μπρὸς σὲ τούρκους και σὲ χριστιανούς. Ἄν δὲν ἔρτεῖς στὰ μυαλά σου και δὲ γυρίσεις στὴν πίστη μας, ἔχω κατὰ νοῦ νὰ σὲ μπομπέψω καταμεσῆς στὸ παζάρι, κ' ὕστερα νὰ σὲ χαλάσω μὲ τὸν πεῖδ σκληρὸ θάνατο.» Τότες πλειὰ ὁ Γιώργης ξανάψε και τ' ἀποκριθῆκε: «Ψωριασμένε σκύλε, εἶπα και τὸ ξαναλέγω πῶς δὲν ἦρτα γιὰ νὰ κάνω ριτζᾶ (**) σὲν ἀδικημένη χήρα, μηδὲ τεμενὰ σὰ σκλάβος. Ἦρτα νὰ θανατωθῶ γιὰ νὰ ξεπλύνω μὲ τὸ αἷμα μου τὸ κρίμα

μου. Κ' ἐσὺ πολεμᾶς νὰ μὲ μεταστρέψεις μὲ λόγια πού λένε στὰ μωρὰ, νὰ γείνω ἀπιστος ἀπὸ χριστιανός και τοῦρκος ἀπὸ γραικός. Ποιὸς εἶναι κείνος πού θὰν ἐβγαζε τὰ μεταξωτὰ σαλβάρια γιὰ νὰ φορέσει ψειριασμένον ἐλιφιέ; Ποιὸς ἄνθρωπος σκεφτικός θὰν ἄλλαζε ἓνα ἄτι σελωμένο μ' ἓνα μαδημένο γαϊδοῦρι; Ποιὸ ἄηδόνι θὰν ἔστρεγε νὰ ζήσει σὰν τοῦ πέθανε τῆ λαλιά του και τοῦ δίνανε στὸν τόπο τῆς τὸ κράξιμο τοῦ κοράκου; Ἐσὺ θαρρεῖς πῶς θὰ δειλιάσω και θὰ προσκυνησω τὸ ντουρά, μὰ γιὰ μένα τούτη ἢ μέρα εἶναι σὰν τὸ δέντρο πού βρίσκει ὁ λαχανιασμένος στρατοκόπος, γιὰτί οὔλη ἢ ζώη μου στάθηκε ἓνα βάρσανο και θέλω νὰ ξεκουραστώ. Τὸ κορμί μου μπορεῖ νὰ τὸ τυραγήσεις, μὰ ἢ ψυχὴ μου στέκεται σὰ βαλανιδιά, κ' ἐσὺ μοιάζεις τὸ μερμῦγκι πού δαγκάνει τῆ ρίζα τῆς και θαρρεῖ πῶς θὰ τῆ ρίξει κάτω. Ψοφήμια. Ἡ χριστιανωσύνη δὲ ξεκληρίζεται μηδὲ μὲ τὸ σπαθί, μηδὲ μὲ τὴν κρεμάλα, μηδὲ μὲ τίποτα, γιὰτί εἶναι ἢ γωνιακὴ πέτρα τοῦ κόσμου.»

Ἀκόμα δὲν εἶχε τελειώσει τοῦτα τὰ λόγια και τὸν ἀρπάξανε οἱ ζαπτιέδες και τὸν τραβολογούσανε δέροντάς τον. Και κείνος γύριζε τὸ κεφάλι και τὰ φώναζε τ' ἀγά, ὡς πού τὸν βγάνανε ἀπὸ τὸ κονάκι. Ὁ κόσμος ἀκλουθοῦσε καταπόδι. Σὰ φτάξανε στὴ φυλακὴ δὲν τὸν βάνανε μέσα, μόνον τὸν ξεγυμνώσανε πρῶτα και τὸν ξαπλώσανε στὸ χῶμα μπρούμυτον, κ' ὕστερα ἓνας ἀράπης τὸν ἔδεσε ἀλύπητα μένα βούνευρο. Και σὰν τὸν ξεθεώσανε κ' εἶδανε πῶς δὲ σπάραζε τὸν ἀρπάξανε και τὸν ρίξανε μέσα στὸ μπουντροῦμι.

Δεκαεφτά μέρες τὸν τυραγοῦσανε και τὸν μπουμπέυανε, ἀπὸ τίς 8 τοῦ Νοέβρη ὡς τίς 26. Κάθε μέρα μέσα στὸ παζάρι τρέχανε ἄ-

γισμός τοῦ στρατιώτη ἔτρεχε στὸ πρόσφατο παρελθόν, στὰ χρόνια ἐκεῖνα, πού ἀποφάσεις, πού ἀποτίναζε τίς παλιές του πλάνες, στὴν ἐποχὴ, πούχε δεῖξει ὅλη του τὴ σκληρότητα, σ' ὅλα ἐκεῖνα τὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς του πού δὲν ἔχουν σημασία παρὰ μόνον γι' αὐτόν... «Ὁ Φράνς θὰ εὐχαριστηθεῖ ἂν σὰς ξαναδεῖ» τούχε πει ἓνας φίλος τοῦ δασκάλου, ὁ πιστός του Calmette, πού συνάντησε μέσα σὲ κάποιο βιβλιοπωλεῖο. Γι' αὐτὸ πηγαίνει νὰ τὸν βρεῖ... Μὰ μοιάζει λιγάκι μὲ τὸν ἄσωτο υἱό... ὅταν χτυπάει τὴν αὐλόπορτα τῆς Bechellerie....

Τὸ σπῆτι, μὲ τὴν πρώτη ματιὰ, δείχνει μιὰν ὄψη παλαιότητος και ἐγκατάληψης: τὰ δέντρα εἶναι ὀλότελα ξεγυμνωμένα, τὸ χορτάρι σκεπάζει πιά τὸ λιθόστρωτο τῆς αὐλῆς. Ἡ νύχτα ἀρχίζει νὰ μαυρίζει τίς σιωπηλὲς κ' ἄδειες ἀλέες. Ἐρχεται ἢ ὑπηρέτρια, μ' ἓνα φανάρι στὸ χέρι και ἀνοίγει... Ὁ ἐπισκέπτης μπαίνει μέσα σ' ἓνα ἀπλόχωρο, παλαικὸ σαλόνι, φτωχὰ φωτισμένο ἀπὸ τίς λάμπες. Συγκεντρωμένος στὸν ἑαυτὸ του, ἀνάμεσα στὴ σιωπὴ αὐτῆ, ὁ ξακουσμένος συγγραφέας, ζεῖ κει μέσα ὀλομόναχος, μακρὸν ἀπὸ τίς διαμάχες τῶν ἀνθρώπων.

Και νάτονε, πού μπαίνει, λίγο σκυφτός, μ' ἓνα σκέπασμα στοὺς ὤμους και τείνει πατρικὰ τὰ χέρια πρὸ τὸν τραυματία...

Πόσο γέρασες! Ἐτσι πού ἄφισε νὰ μεγαλώσει τὸ ἄσπρο του γένι μοιάζει μὲ τὸν Οὐγκά, στὰ γεράματά του. Δὲν ἔχει πιά τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο, πού θυμίζε τοὺς ἀνθρώπους τῆς Ἀναγέννησης μὲ τίς λεπτὲς γραμμὲς. Τὰ χαρακτηριστικὰ του χαλαρώσανε κ' ἢ ματιὰ του προδίνει σοβαρότητα και μελαγχολία.

Ἡ ἐπίσκεψη τοῦ νέου αὐτοῦ, πού τὸν ξαναβλέπει ὕστερα ἀπὸ πέντε χρόνια, ντυμένο στρατιωτικὰ τὸν συγκινεῖ... Τὸν ζωτάει, τὸν πιέζει νὰ μιλήσει. Ὁ ἄλλος, πού τὰ τόσα πούζησε ἐκεῖ πάνω στὰ χαρακώματα τοῦ Ἀρτουά τὸν κατατρέχουν ἀκατάπαντα και λέει, ὀλο λέει... Κι' ὁ Φράνς τὸν κοιτάζει, τὸν ἀκούει σάμπως νὰ βλέπει πίσω ἀπὸ τὴ διήγησή του τὴν ψυχὴ ὅλων ὅσων πολεμοῦσαν ὅπως κ' αὐτός. Ξαφνιασμένος ἀπὸ τὴ σιωπὴ αὐτῆ, ὁ στρατιώτης, σταματάει. Τότε ὁ γεροντάκος σηκώνεται και λέει σ' ἐμπιστευτικὸ τόνο:

«Βλέπετε, ζῶ μονᾶχος μου μέσα σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο σπίτι. Κάθε μέρα κάνω μεγάλους περιπάτους στὴν ταράτσα πού βρίσκεται στὴν

ἄκρη τοῦ πάρκου και πού ἔχει κάτωθι τῆς ὅλη τὴν πεδιάδα τοῦ Λουάρ. Δὲν βρῆκα κανένα ἄλλο μέρος, πού νὰ προσαρμόζεται καλλίτερα στὴν ψυχική μου διάθεση... Ἐργάζομαι λίγο... Παιδικὲς ἀναμνήσεις πού μαζώνω ἀγάλλι-ἀγάλλι... Δὲν ἔχω μαζύ μου τὴ βιβλιοθήκη μου κ' αὐτὸ πού θὰ γράψω θάναυ περὶ σπούτερο ἀνθρώπινο».

Ἀλλὰ σάπως νὰ μὴ μποροῦσε νὰ ξεκολήσει τὴ σκέψη του ἀπὸ τὸν πόλεμο, ὁ Φράνς, δείχνει τὸ μικρὸ γραφεῖο του, σκεπασμένο ἀπὸ ἀνακατωμένα χαρτιά και λέει:

«Κάθε μέρα κ' ἀπ' ὅλα τὰ μέρσ τοῦ κόσμου, λαβαίνω γράμματα, πού μοῦ λένε νὰ ἐπέμβω γιὰ τὴν εἰρήνη... Ὅχι... ὄχι αὐτὸ δὲ γίνεται... Πρέπει νὰ τελειώνουμε μιὰ και καλή... Ὅλα αὐτὰ τὰ ρίχνω στὸ καλάθι... Καὶ σὰ νὰ μὴ φτάναν αὐτὰ, δὲν θὰ τὸ πιστέψετε σεῖς αὐτὸ—λέει σὲ τόνο στοργικὸυ μαλώματος—μούρχονται κ' ἄλλα γράμματα ἀπὸ τὸ μέτωπο, ἀπὸ ἀξιωματικὸς και στρνητιῶτες. Μοῦ γράφουν, πὼς στὰ χαρακώματα, τίς ἀτέλειωτες μέρες τῆς ἀναμονῆς, διαβάζουνε τὰ βιβλία μου και τοῦτο, φίλε μου, μοῦ δίνει μεγάλη χαρὰ».

Φαντασθῆτε τὴν ταραχὴ τοῦ ἀπιστου... Δισταχτικὰ πασχίζει νὰ ἐκφράσει στὸ Δάσκαλο τὴ λύπη του, πού εἶναι ἀναγκασμένος νὰ τοῦ ἀντιμιλήσει. Μὰ τὸ γεροντάκι, μάρτυρας τῆς ταραχῆς του τὸν καθησυχάζει ἀμέσως:

«Τὸ ξαίρω,—τοῦ λέει—πὼς εἶστε εἰλικρινής».

Ἐπειτα τὸν ἀγκαλιάζει και τοῦ λέει μὲ μεγάλη θλίψη:

«Ἐξᾴλλου δὲν ξαίρω και καλά. Μπορεῖ νὰχετε σεῖς δίηγο.»

**

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ γίνηκε σιωπὴ. Ὁ νέος πῆρε μαζύ του τὰ λόγια τοῦ γεροντάκου και τράβηξε τὸ δρόμο πρὸς τὸ νοσοκομεῖο. Ἀπὸ κείνο τὸ βράδυ τοῦ 1915, πού τὰ λόγια ἐκεῖνα τούχαν ἀναστατώσει τὸ μυαλό, πάσχισε πολλὲς φορὲς νὰ βρεῖ τὸ βαθύτερο νόημά τους. Σήμερα, περισσότερο ἀπο κάθε ἄλλη φορὰ,—τὸ μνημονικὸ του δὲ μπορεῖ νὰ ξεγελιέται—τὰ ξαναθυμάται μόνον χωρὶς νὰ προσθέσει τίποτα. (')

(Παράφραση Β.) HENRI MASSIS

1) Οἱ γραμμὲς αὐτὲς γράφθηκαν τὴν ἐπομένῃ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀνατόλ Φράνς.

(*) μιτζιλίσι=συβούλιο

(**) κάνω ριτζᾶ=παρακαλῶ

Ξαφνα οί χριστιανοί κατά τή φυλακή, λέγοντας ὁ ἕνας στὸν ἄλλο «Πάλε τὸ Γιώργη δέρνουνε». Μὰ μ'οὔλα τὰ βασανιστήρια, κείνος δὲν ἀλλάζε γνώμη καὶ δὲν ἔβγανε πλειά γρῦ ἀπ' τὸ στόμα του, μηδὲ ρωμείο μηδὲ τούρκοιο.

Ὁ ἀγᾶς σάν εἶδε κί ἀπόειδε πὼς δὲν ἔκανε τίποτα μὲ τίς φοβέρες, καὶ πὼς μόνο ρεζιλευότανε ἢ ἀρχὴ ἀπ' ὄναν ραγιαῖ, ἔβγανε ἀπόφαση νὰ τοῦ κόψουν τὸ κεφάλι.

* *

Οὐλὴ ἢ πολιτεία ἔπεσε σὲ μεγάλη θλίψη. Κεῖνες τίς μέρες δὲν ἀκούστηκε μηδὲ τραγοῦδι, μηδὲ λαλούμενο. Οἱ χριστιανοί εἶχανε παρατηρήματα τὰ γένεια τους, καὶ πολλοὶ βάνανε μαῦρα πουκάμισα. Ὁ Γιώργης μύνησε στοὺς δικούς του νὰ μὴν τὸν ἀφήσουνε νὰ πεθάνει ἀμετάλαβος. Τότες ἕνας παπᾶς καμώθηκε πὼς πιάστηκε τάχα σὲ καυγᾶ μ' ἕναν χριστιανὸ καὶ τοὺς φυλακώσανε, κ' ἔτσι ἔσιμξε μὲ τὸ Γιώργη, τὸν ξαγόρεψε καὶ τὸν μετέλαβε. Στίς 25 τοῦ μηνὸς ὁ Γιώργης δὲν κοιμήθηκε οὐλὴ τὴ νύχτα, μόνο προσευχότανε γονατισμένος μέσα στὸ κελλί του, μὲ τὴ μπάλλα στὰ ποδάρια.

Κεῖνο τὸ χρόνο ἔπεσε βαροχειμωνιά. Ὁ Ξω σιὰ χωράφια φυσοῦσε ἕνα ἀγριοβόρι σὰ μολύβι. Τὰ νερὰ εἶτανε παγωμένα, κ' ἕνα τάνταναν, πού οἱ γέροι δὲ θυμόντανε ἄλλο ὅμοιο, εἶχε κάψει τὰ λιόδεντρα. Τὸ ὑπὸστατικὸ πού δούλευε ὁ Γιώργης εἶχε ρημάξει. Ὁ ἀγέρως ἀνεμάλλιαζε τὰ δέντρα, βούτζε ἀνάμεσα σὰν κλαδιά, καὶ κεῖ ὀλοτρόγυρα γύριζε τὸ σκυλὶ τοῦ Γιώργη πού τὴλεγε Ἀχμέτη, οὐρλιάζοντας μέρα καὶ νύχτα μὲ κολλημένα παγιδία.

Ἐημέρωσε κ' ἡ τελευταία μέρα του. Θὰ τὸν σφάζανε κεῖνο τὸ βράδυ τὰ μεσάνυχτα. Κατὰ τὸ μεσημέρι οἱ ζαπτιέδες τοῦ κονακιοῦ κουβαλήσανε μιὰ μεγάλη πλάκα σαρμουςακόπετρα στὴ μέση τοῦ παζαριοῦ, στὸ μέρος πού θὰ τὸν θανατώνανε. Οἱ χριστιανοὶ στεκόντανε χλωμασμένοι γύρω—τριγύρου, καὶ στὰ σοκάκια χαιρετιόντανε μονάχα μὲ τὸ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ. Κατὰ τὸ σούρουπο οἱ στρατιῶτες στήσανε τὸ σοφᾶ γιὰ τὸν ἀγᾶ καὶ γιὰ τὸ συβούλιο.

Σὰ σκοτεινιάσε, ὁ κόσμος ἀρχίνησε νὰ κατεβαίνει στὸ παζάρι ἀπ' οὐλεις τίς μεριές. Κεῖνοι πού δὲ βαστοῦσ' ἢ καρδιά τους νὰ δοῦνε τὴ σφαγὴ παγαίανε στίς ἐκκλησῆς πού κάρνανε ἀγρύπνεις. Οἱ Τοῦρκοι φοβούντανε κανένα ρεμπελιὸ ἀπὸ μέρος τῶν Χρι-

σιανῶν, καὶ γι' αὐτὸ ἀραδιάσανε γύρω ἀπ' τὴ φυλακή καμμιά πενηνταριά μπαζιμποζούκιδες. Στὸ παζάρι φυλάγανε ἄλλα ἑκατὸ ζεμπέκια ἀρματωμένα ἴσαμε τὰ δόντια καὶ μὲ λουμπούτια (¹) στὰ χέρια γιὰ νὰ βαστοῦνε μακρὰ τὸν κόσμον. Στὴν καζάρμα, (²) στὰ Ταμπακαργιά, λέγανε πὼς εἶχανε κατεβάσει ἀπ' τὴν Πέργαμο ὀλάκερο ταμποῦρι γιὰ κάθε ἐνδεχομένο.

Ὡς τίς τέσσερες ὥρες τῆς νύχτας δὲν εἶχε ἀπομείνῃ ἀντρας σὲ σπῆτι, ἐξὸν οἱ ἀρρώστοι. Μιάν ἀναμπαμποῦλα κ' ἕνα πατιρντι ἔβγαινε ἀπ' τὸ πλῆθος πού ζουλιόντανε σὰ γίδα, πασκίζοντας νὰ ζυγώσουνε στὸ μέρος τῆς σφαγῆς. Κάμποσοι πάλε φουκαράδες χώνανε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους γιὰ νὰ ζεσταθοῦνε. Κι' ἀπ' οὐλα τὰ στόματα ἔβγαινε ἕνα μούρμουρο λυπητερὸ «Κύριε ἐλέησον!» Οἱ φίλοι κ' οἱ κολλίγοι τοῦ Γιώργη δὲν εἶχανε βάνει τίποτα στὸ στόμα τους ἀπ' τὸ πουρνό, καὶ πιάσανε ἀπὸ νωρὶς τὴ πόστα γύρω στὴν πλάκα, γιὰ νὰ τοῦ δώσουνε καρδιά ἂν τύχαινε νὰ λιγοψυχήσει.

Τέλος ἔφταξ' ὁ ἀγᾶς μὲ τὴ δωδεκάδα καὶ καθίσανε στίς θέσες τους. Πεντέξη σκλάβοι βαστούσανε ἀπὸνα μεγάλο φανάρι κ' ὁ τόπος ἔφεγγε σὰ μέρα μ' ὄλο πού τ' ἀναβόσβυνε ὁ βοργιάς. Ὁ ἀγᾶς ἀφοῦ διπλοπόδισε, ἔστριψε καὶ κοίταξε ἄγρια τὸν κόσμον κ' εἶπε σιγανὰ χτενίζοντας μὲ τὰ δάχτυλα τὰ γένεια του «Ὡλέν, μποῦ γκιαουρλὰρ νὲ Ἰστερλέρ;» «Μωρὲ τοῦτοι οἱ γκιαουρήδες τί θέλουνε;»

Κοντὰ στὴν πλάκα στεκότανε ὁ μπόγιας μ' ἀκόμα δυὸ τρία ζεϊμπέκια γιὰ νὰ τοῦ κάρνουνε γιαντίμι (³), οὐλοὶ τους ἀγριαθρῶποι πού δὲ γέννησε ἡ φύση. Ὁ μπόγιας εἶτανε ἕνας ἀτζιγγανὸς Χασάν λεγόμενος, ἀπ' τὰ μέρη τῆς Προύσσας. Ἡ δουλειά του εἶτανε γῦφτος, μὰ ἐπειδῆς δούλευε καὶ στὸ σαλαχανᾶ (⁴) τίς μέρες ποῦχανε πολλὰ βώδια γιὰ κόψιμο, εἶτανε πρῶτος μάστορας στὸ μαχαίρι. Τὸ κορμί του τὸχε φασκιωμένο μέσα σ' ἕνα κόκκινο ζουνάρι πῶπιανε ἀπ' τὰ βυζιά του κ' ἔφτανε ἴσαμε τὴ φύση του, κ' ἀπὸ πάνω εἶτανε ζωσμένος μὲ πλατιά λουριᾶ ἕνα σαλαχλήκι παραγιμισμένο μ' ἕνα σωρὸ μαχαίργια καὶ πιστόλες καὶ μασάτια (⁵) καὶτσιμπούκια, πού φτάνανε γιὰ ν' ἀρματωθοῦ-

(¹) λουμποῦτι=ραβδί

(²) καζάρμα=στρατώνας

(³) γιαντίμι=βοήθεια

(⁴) σαλαχανᾶς=σφαγεῖο

(⁵) μασάτι=ἀτσάλι π' ἀκονίζουσε τὰ μαχαίρια.

νε γερὰ τρεῖς καὶ τέσσερες νομάτοι. Τὰ μεριά του τὰ σκέπαζε ἕνα σουρωτὸ βρακί ἴσαμε μιὰ πιθαμῆ, δεμένο ἀπάνου στὰ γοφά του, π' ἄφηνε γυμνὰ τὰ μαυραγνιασμένα του τὰ γόνατα. Τὰ ποδάργιά του εἶτανε μελανὰ καὶ κοκκαλιάρικα, μὲ ροζασμένα γόνατα σάν τῆς καμῆλας. Ἀπάνου φόραγε ἕνα τσιπκιένι πλουμισμένο, στενὸ σάν τὸ βρακί, πού κατέβαινε λίγο πειὸ κάτω ἀπ' τὴν ἀμασκάλη. Οὐλο τὸ σουλοῦπι του εἶτανε ἴδιος δαίμονας, μὰ πειότερο τὸ μαυροπράσινο τὸ μοῦτρο του πῶδειχνε πὼς εἶτανε ἀπ' ἀράπη κ' ἀπ' ἀσπρη μάνα, κόσκινο ἀπ' τὴ ἀνεμοβλογιά. Ἀνάμεσα στὰ δόντια του δάγκανε ἕνα γυμνὸ χαντζάρι παραπάνου ἀπὸ μισὴ ὀργυιά. Τὸ κεφάλι του εἶτανε γυαλιστερό, ξουρισμένο ὡς τὸ πεσί, ἔχοντας ἀφησμένη μονάχα μιὰ φούντα μαλλιά ἀπάνου ἔστῃν κορφῆ, ὅπως συνειθίζουσε οἱ ζεϊμπέκηδες. Οἱ ἄλλοι συντρόφοι του εἶχανε καὶ κεῖνοι τὸ ἴδιο σκέδιο, μόνο πού δὲν εἶτανε ξεκούφωτοι, μὰ φοράγανε στὸ κεφάλι κάτι μπασλίκια ψηλὰ τρεῖς πιθαμές, κ' οἱ μαρχαμάδες (⁶) πέφτανε ἀπάνου στὰ μαῦρα μοῦτρα τους καὶ τὰ κάρνανε πειὸ ἄγρια.

Τὸ χτυποκάρδι πλῆθαινε ὅσο σίμωνε ἡ ὥρα, ὡς πὺ σπικώθηκε ἕνα σουσουρο μέσα στὸν κόσμον κατὰ τὴ μεριά τῆς φυλακῆς. «Τὸν φέρνουνε! τὸν φέρνουνε!»

Τρεῖς ἀρματωμένοι τὸν εἶχανε περιζωσμένον, μὰ δὲν εἶχανε ὀλότελα χέρι ἀπάνου του. Κεῖνος περπατοῦσε μὲ τὰ χέργια μπαγλαρωμένα πιστάγκωνα, μὲ τὰ στήθια μπρός, τὸ κεφάλι ριχμένο κατὰ πίσω. Τὰ ροῦχα του εἶτανε ἀσπρα καὶ κατακάθαρα γιὰτὶ τοῦ τᾶχανε στείλει στὴ φυλακὴ οἱ Χριστιανοί, νᾶναι συγυρισμένος. Φόραγε μόνο τὸ πουκάμισό του καὶ τὸ σῶβρακο, δίχως ζουνάρι, ξιπόλυτος καὶ ξεσκούφωτος. Τὰ μάτια του γελαζόμενα, τὸ μαῦρο μουστάκι του στριμμένο ἀλαφρὰ—λαφρὰ, τὰ γένεια του μπαρμπερισμένα. Τὸ πρόσωπό του εἶχε μιὰ τέτοια ἡμερότη, πῶλεγε πὼς ἔβλεπε κιάλας τὸ Θεό. Τὸ πουκάμισό του εἶτανε κουμπωμένο σεμνὰ στὸ λαιμό του, κ' ἡ φλέβα τοῦ λαιμοῦ φούσκωνε, ὅπως εἶτανε τραβηγμένες οἱ πλάτες του κατὰ πίσω ἀπ' τὸ δέσιμο. Μπροστά του πάγαινε ἕνα φανάρι.

Σάν ἔφταξε στὴ μέση, τὸν σταματήσανε μπροστά στὸν κριτή. Κι' ὁ ἀγᾶς θέλησε νὰ τοῦ πῆ κατιτίς, μὰ δὲν πρόφταξε, γιὰτὶ ὁ Γιώργης δίχως νὰ στήσει αὐτὴ στὸ τί θὰ τοῦλεγε ὁ κόπρος, γιὰ καλὸ γιὰ κακὸ, πῆγε

(⁶) μαχαμάδες=φούντες

καὶ γονάτισε ἀτάνου στὴν πλάκα κ' ἔσκυψε τὸ κεφάλι του. Ὁ ἀγᾶς ἀπόμεινε μὲ βουλωμένο στόμα, κ' οὐλοὶ οἱ Τοῦρκοι σταθήκανε ντροπιασμένοι. Μέσα στὸν κόσμον σωκώθηκε ἕνα μούρμουρο ἀπ' τοὺς Χριστιανούς πού καταχαρήκανε γιὰ τὴν ἀντρεία του καὶ δοξάζανε τὸ Θεό. Μάλιστα ἕνας ἀπ' τοὺς φίλους του, πού παραστέκανε κοντὰ στὴν πλάκα, δὲ βάσταζε καὶ τοῦ φώναζε δυνατὰ: «Ἀφερὶμ Γιώργη!» Μὰ τότες κάποιος Τοῦρκος στρατιῶτης χύθηκε καὶ τοῦ κατέβασε μιὰ καμουτσιὰ κατὰμοῦτρα πού τὸν πήρανε τὰ αἱματα.

Σὲ τοῦτο τὸ μεταξὺ ὁ μπόγιας σίμωσε τὸ Γιώργη ὅπως εἶτανε γονατισμένος καὶ τὸν ἔβανε μέσα στὰ σκέλια του, κ' ἕνας ἄλλος ζεϊμπέκης ἔφεγγε μὲ τὸ φανάρι ἀπάνου ἀπ' τὸ κεφάλι πού θέλανε νὰ κόψουνε. Καὶ κεῖ πού ὁ μπόγιας ἀκόνιζε μὲ τὸ μασάτι τῆς μαχαίρας του κάμποση ὥρα χάρες χροῦτς ξεπίτηδες γιὰ νὰ τὸν φοβερίξει, σπικώθηκε ὁ μουφτής πού καθότανε δίπλα στὸν ἀγᾶ, καὶ ζυγώνοντας τὸ μελλοθάνατο τὸν ρώτηξε ἂν μετάνοιωνε, γιὰ νὰ τοῦ χαριστῆ ἢ ζωῆ. Μὰ κείνος κούνησε μὲ φούρια τὸ κεφάλι του πὼς ὄχι. Τότες ὁ Χασάνης ξέσκισε βλαστημῶντας τὸ πουκάμισο τοῦ Γιώργη ἕνα γύρω στὸ λαιμό του κ' ἔχωσε τὰ δάχτυλα μέσα στὰ μαλλιά του, λὲς κ' ἤθελε νὰ τὸν χαδέψει, καὶ μὲ τᾶλλο χέρι χάραξε γλήγορα γλήγορα τὸ λαιμὸ μ' ἕνα μικρὸ μαχαίρι. Τόσο σβέλτα κ' ἄξαφνα τῶκανε, π' ὄσοι βλέπανε ἕνα γύρω ἔαφνιαστήκανε σάν εἶδανε τ' ἄλλο αἷμα πῶσταξε ἀπάνου στὴν πλάκα. Τὸ κορμί τίναξε μὰ τὸ στόμα μουνμούριζε ἀκόμα, «Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ δέξου τὸ πνέμα μου», ἐπειδῆς τὸ μαχαίρι δὲν εἶχε κόψει τὸ λαρβῆκι. Ὄστόσο, ἴσαμε νὰ παίξει τὸ μάτι, ὁ Τοῦρκος πήρε τὸ μεγάλο τὸ χαντζάρι καὶ τὸ τράβηξε μιὰ καὶ δυὸ μὲ μαστοργιά, σάν τὸ δοξάρι πού τραβᾶ ὁ βιολιτζῆς ἀπάνου στίς κόρδες. Ἔνα μουγκρητὸ βγῆκ' ἀπ' τὴ φριχτὴ πλῆγη. Τὸ αἷμα γιουργάρησε ἀπάνου στὰ στήθια του καὶ στὰ βρακιά του τέτοιος ντοῦναβρος πού θαμπώσανε τὰ μάτια. Τὸ κορμί ἔγυρε μονοκόμματο νὰ πέσει μπρούμυτο ἀπάνου στὴν πλάκα. Μὰ ὁ σκύλος τὸ σήκωσε ἀπ' τὰ μαλλιά κ' ἄλλοι δυὸ τρέξανε κ' ἀδράχοντάς το ἀπ' τοὺς νόμους τὸ βαστάξανε στηλωμένο. Οἱ χοχλιοὶ τ' ἀγίου ἀναποδογυρίστηκανε μέσα στίς ματότρυπες καὶ τὸ μαυράδι κρύφτηκε ὀλότελα. Τὰ νεῦρα παίζανε ἀπάνου στὰ μάγουλα, τὸ στόμα ἀνοιγό-

κλεινε κ' ἔβγαζε ματωμένον ἀφρό. Καὶ κείνος ὁ δαίμονας τὸν ἐσφιγγε ἀνάμεσα στὰ ποδάργια του μεθυσμένος ἀπ' τὸ αἷμα κ' ἐπαιζε μὲ τέχνη τρομερῆ τὸ μαχαίρι σὰ νὰ κλάδευε κανένα δέντρο.

Μὰ τὸ μαχαίρι εἶτανε στομωμένο ξεπίτηδες γιὰ νὰ τὸν τυραγήσῃ, καὶ δὲν ἔκοβε, μόνον πριγιόνιζε τὸ λαίμω. Κ' ἔβλεπε νὰ πέφτουμε μαζὶ μὲ τὸ αἷμα κομμάτια κρέατα ποὺ πηδούσανε ἀκόμα ἀπάνου στὴ πλάκα, καὶ τὸ κορμί τίναζε ἀνάμεσα στὰ χέργια καὶ στὰ ποδάργια ποὺ τὸ σφίγγανε σὰ νὰ θελε νὰ φύγει. Τότες ὁ τζελάτης (*) ἀκούμπησε στὴν πλάτη τοῦ κουρμπανιού (**), τὼνα γόνατο καὶ δάξοντας τὰ δυνατὰ του τοῦχωσε τὸ μαχαίρι ὅσο μπόρεσε περὶ βλαθεῖα. Ὁ σφαμένος τέντωσε μονομιᾶς σὰν ἄλογο ποὺ σηκώνεται στὰ πεινά του, σηκώθηκε στὰ ποδάργια του δλόρτος, κ' ὕστερα ρίχτηκε μπρὸς μὲ τέτοιαν ὀρμὴ, ποὺ τοὺς κωλόουρε καὶ τοὺς τρεῖς μαζὶ του. Ὁ μπόγιας ἔπεσε λαχανιασμένος ἀποπάνω του δίχως νὰ παρατήσῃ τὸ μαχαίρι, ἐπειδὴς εἶχε σφηνώσει τόσο γερὰ μέσα στὸ κόκαλο ποὺ μάταια πάσκιζε νὰ τὸ βγάινε, καὶ πέρασε κάμποσο ὥς νὰ μπορέσῃ νὰ τὸ τραβήξῃ χτυπώντας το μὲ μιὰ πέτρα.

Ποιὰ καρδιά μπορεῖ νὰ βαστάξῃ σέναν τέτοιον ἀγῶνα; Τίνος μάτια δὲ θὰ σφαλούσανε γιὰ νὰ μὴ βλέπουνε πλειὰ; Καὶ κείνη ἡ ἄψυχη πέτρα λὲς κ' ἀνετρίχιαζε ἀπὸ τ' ἄγριο πάλαιμα ποὺ γινότανε ἀπάνου της.

Ὁ κόσμος μὲ μπαμπάνια στὰ χέργια χύμιζε δλοένα κατὰ τὴν πλάκα νὰ πάρῃ αἷμα γιὰ φυλαχτό, μὰ οἱ Τοῦρκοι τὸν κωλόωνε πίσω.

Ἔρες δλάκερες τὸν τυράγησε ὡς νὰ τὸν τελειώσῃ. Καὶ σὰν πάνιασε πλειὰ τὸ κορμί κ' ἡ ψυχὴ εἶχε πάγει στὸν οὐρανό, ὁ μπόγιας τὸ παράτησε γιὰ μιὰ στιγμή νὰ σφουγγίξῃ τὰ χέργια του, κ' ὕστερα χώρησε τὸ κεφάλι ἀπ' τὸ κορμί βαρῶντας ἀπ' τὸ σέρκο. Τέλος σηκώθηκε ἀπάνου βαστώντάς το ἀψηλά, κ' ἀφοῦ πρῶτα τῶδειξε στὸν ἀγᾶ, τὸ τριγύρισε ὕστερα νὰ τὸ δοῦνε κ' οἱ Χριστιανοί.

Τότες οὐλος κείνος ὁ κόσμος χύθηκε ἔξω φρενώ ἀπάνου στὸ ζεστό κορμί. Κι' ἄλλος ἀφούγγιζε τὸ αἷμα, ἄλλος ἀνεσπαζότανε τ' ἄγιο λείψανο γιὰ τὴν πλάκα, ἄλλος

(*) τζελάτης=μπόγιας.

(**) κουρμπάνι=τ' ἀρνὶ ποὺ σφάζουνε στὸ παϊζάμι

ξέσκιζε ἓνα κομμάτι ἀπ' τὸ ρούχο του, ἄλλος δόξαζε τὸ Θεό. Μάταια τὰ τουρκιὰ τοὺς χτυπούσανε μὲ τὰ ραβδιὰ καὶ τοὺς κλωτσούσανε. Ὁ ἀγᾶς πρόσταξε νὰ τοὺς βαραίσουνε στὰ καλά, κ' οἱ Τοῦρκοι θάνανε τὶς φωνὲς καὶ πέσανε μὲ γυμνά σπαθιά ἀπάνου στοὺς Χριστιανοὺς. Οἱ κακόμοιροι οἱ Χριστιανοὶ σκορπίσανε, φωνάζοντας «Κύριε ἐλέησον! Κύριε ἐλέησον!», κ' ἄλλος ἔχασε τὸ φανάρι του, ἄλλος τὸ ραβδί του, ἄλλος τὰ παπούτσια του, ἄλλος τὸ καλπάκι του.

Στὸ μεταξὺ ὁ μπόγιας ἔκοψε τὸ σκοινὶ ποῦτανε δεμένα τὰ χέρια τ' ἄη-Γιὼργῆ, κ' ἓνας ἄλλος Τοῦρκος φορτώθηκε τὸ κορμί γιὰ νὰ τὸ πάγῃ μέσα στὸ κονάκι. Μὲ τὸ πάλαιμα καὶ μὲ τὸ τίναμα ποὺ τραβήξε τ' ἄγιασμένο λείψανο λύθηκε ἡ βρακοζῶνα του, κ' ὅπως τὸ σήκωνε στὴν πλάτη του ὁ Τοῦρκος, ἔπεσε τὸ βρακὶ καὶ κατέβηκε στὰ μεριά του. Τότες κείνο τὸ κορμὶ δίχως κεφάλι, λένε πὼς ἄδραξε μὲ τὰ χέργια του τὸ βρακὶ του κ' ἔδεσε ἓναν κόμπο στὴ βρακοθελιά γιὰ νὰ μὴ φανῇ ἡ γυμνότη του.

Ἔτσι μαρτύρησε γιὰ τὴν πίστη ὁ Ἄη-Γιὼργῆς ὁ Χιοπολίτης, τελευταῖος στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ, γιὰτὶ αὐτὸς ἔκλεισε πλειὰ τὸ ματωμένο βιβλίο ποὺ πρωτάνοιξε ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος, χίλια ὄχτακόσια ἑφτά χρόνια πρωτότερα.

Σὰν αὔριο, οἱ Χριστιανοὶ γυρέψανε τὸ κορμὶ νὰ τὸ θάψουνε. Μὰ οἱ Τοῦρκοι δὲν τὸ δώσανε, μόνον τὸ πετάξανε μέσα σὲ μιὰ ρεμματιά ὀξ' ἀπ' τὴν πολιτεία νὰ τὸ φᾶν οἱ σκύλοι. Μολαταῦτα δυὸ τρεῖς Αἰβυλιῶτες τὸ σηκῶσανε κρυφὰ τὴ νύχτα, καὶ βάζοντάς το μέσα σ' ἓνα πέραμα πήγανε καὶ τὸ θάψανε ἀπάνου σ' ἓνα μικρὸ ρημονῆσι, Νησοπούλα λεγόμενο, σ' ἓναν κόρφο κοντὰ στοῦ Δαιμόνου τὴν Τράπεζα, ὡς τέσσερα μίλλια μακρὰ ἀπ' τ' Αἰβαλί.

Μὲ χρόνια στρέξανε οἱ Τοῦρκοι, κ' οἱ Χριστιανοὶ κάνανε ἀνακομιδὴ τ' ἄγιο λείψανο, κ' ἀφοῦ τ' ἀσημώσανε μαζὶ μὲ τὴν ἄγια κάρα, τὸ θέσανε μέσα στὴ μεγάλη ἐκκλησιαὶ ποὺ χτίσανε στ' ὄνομα τ' Ἄη-Γιὼργῆ τοῦ Νεομάρτυρα.

Ἡ ἄρραβωνιαστικιά του ἔζησε καὶ γέρασε. Λένε πὼς τὸν ἔβλεπε κάθε λίγο στὸν ὕπνο της καὶ τὴ ξόρκιζε νὰ μὴν παντρευτῆ μ' ἄλλον, μόνον νὰ φυλάξῃ τὸ δαχτυλίδι του. Καὶ πὼς κάθε βράδυ ἔβαζε κ' ἀπόνα φλουρὶ ἀπάνου στὸ τζάκι γιὰ συντήρησὴ της, μὴν

τύχη καὶ τὴ στενέψῃ ἢ φτώχεια νὰ κάνῃ τέτοιο πράμμα. Καὶ πὼς ἀπ' τὴ μέρα ποὺ δὲ στάθηκε πιστὴ μόνο ἄρραβωνιάστηκε, κόπηκε καὶ τὸ φλουρὶ πῶβρισκε θεμένο κάθε πουργό.

Κάτι ντόπιοι ζουγράφοι στορίσανε καὶ τὸ κόνισμά του. Τὸν πρωτοζουγράφισε ἓνας πραχτικός, Ντάντινας λεγόμενος, ἄνθρωπος ταπεινὸς καὶ θιοφοβούμενος, πῶλαχε νᾶναι παρὼν τὴ νύχτα ποὺ τὸν σφάζανε. Στὸ κόνισμα τὸν παράστησε παλληκᾶρι ὡς εἰκοσιπέντε χρονῶ, λιγομούστακο καὶ παραπονεμένο, μαυρομάλλη, λιγνόκορμο, φορεμένον ὅπως στὰ ζωντανά του, πουκάμισο καὶ σῶβρακο ἄσπρα σὰ χιόνι, μ' ἓνα γερανὶ ζουνάρι, ἓνα δάχτυλο στενό. Στὸ ζερβὶ του χέρι βαστούσε τὴ κομμένη κεφαλὴ του, καὶ τὸ δεξὶ τῶχε ἀπλωμένο κ' ἄνοιχτοπάλαμο, σήμα πὼς παραδίδει τὴ νεότη του κουρμπάνι γιὰ τὴν πίστη μας. Τὰ γυμνά ποδάργια του πατούσανε σ' ἓνα βουνὸ σπανοχορταριασμένο, καὶ παραπίσου θαμπόφεγγε ἓνας κόρφος θάλασσα κ' ἡ πολιτεία. Στὸ κάτω μέρος χώρισε τέσσερα χωρίσματα κ' ἱστορήσε μέσα στὸ κάθε ἓνα τὰ μαρτόρια του, α.) ποὺ τὸν κρίνει ὁ ἀγᾶς,

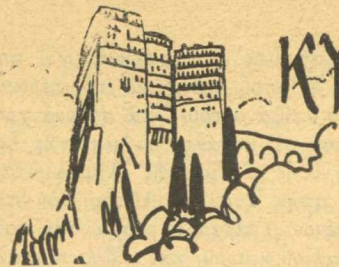
β.) ποὺ μεταλαβαίνει στὴ φυλακὴ, γ.) ποὺ τὸν σφάζουνε, δ.) ποὺ πάνε μὲ τὸ πέραμα νὰ θάψουνε τὸ λείψανό του. Στὰ στερονὰ χρόνια τὸν ἱστόρισε σὲ μεγάλο σκήμα ἓνας ξακουσμένος τεχνίτης, ὁ Γιὼργῆς Ἀγραφιῶτης, σπουδασμένος στὴν Ἰταλία. Αὐτὸς τὸν παράστησε ντυμένον μ' ἀρχαῖα ρούχα σὰν τοὺς ἄγιους τοῦ παλιοῦ καιροῦ, καὶ μ' ὄλο πῶβαλε ἀπάνου οὔλη τὴν τέχνη του, τὸ χειροτέγνημά του δὲν εἶχε τὴν κατάνυξη καὶ τὸ αἶστημα ποῦχε κείνο τὸ παλιό, τὸ κανωμένο ἀπὸ τ' ἄμαθο χέρι τοῦ Ντάντινα.

Ἔνας ἄλλος Αἰβυλιῶτης, ἓνας παπᾶς πολὺ γέρος καὶ σοφὸς ἄνθρωπος, Κατσαρέλι γεγόμενος, ἔγραψε τὴν ἀκολουθία του στὰ ἀρχαῖα, καὶ στὸ τέλος τέλος ταίριαξε καὶ τοῦτο τόμοφο ἀπολυτικί. «Πληθὺς Κυδωνιέων ἐν ἑδαῖς εὐφημήσωμεν, ἡμῶν τὸν πολιούχον καὶ τῆς Χίου τὸ βλάστημα, τῆς πίστεως πρόμαχον θερμόν, Γεώργιον ὀπλίτην τὸν στερρόν. Ἐπλάκη γὰρ γενναίως τῷ δυσμενεῖ καὶ τούτῳ κατηκόντισεν. Ὄθεν ἐν οὐρανοῖς στεφνοφορῶν, μάρτυσι συναγάλλεται, καὶ ἡμῖν ἐξευμενίζεται τὸν μόνον φιλόκωπον.»

Τ Ε Λ Ο Σ

Ο ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ
(Σκίτσο ΠΡΩΤΟΠΑΤΗ)

ΚΥΝΗΓΩΝΤΑΣ ΤΟ ΔΙΑΒΟΛΟ

(συνέχεια από το προηγούμενο)

Ο Σιγαλός πήγε δλίσις στὸ κελί του καὶ προσπάθησε νὰ συλλογιστεῖ. Νὰ μείνει μόνος τοῦ σύστησε ὁ Σισόης. Ἀλλὰ πῶς; Ἦταν τάχα στὸ χέρι του νὰ μείνει μόνος, εἶχε τάχα αὐτὴ τὴ δύναμη; Ὑστερα ἄρχισε νὰ ὑποψιάζεται μήπως ἢ συμβουλή πού τοῦ δινε ὁ Σισόης δὲν ἦταν μιὰ πράξη πού μπορούσε νὰ συμβιβαστεῖ μετὰ τὴν κοινωνικότητα τοῦ ἀνθρώπου. Οἱ κοινωνιολογικὲς του μελέτες, κ' ἢ λογικὴ του τὸν ἐσπρωχναν στὸ νὰ θέσῃ στὸν ἑαυτὸ του τὸ πρόβλημα ἂν ἦταν φυσικὸ ἢ ὄχι ἢ μόνωση. Ὑστερα προχωρῶντας πιὸ πέρα σκέφτηκε πῶς μετὰ τὴν λέξη μόνωση ὁ κάθε ἄνθρωπος πιθανὸν νὰ μὴν ἔννοεῖ τὸ ἴδιο πράγμα. Ὅλ' αὐτὰ βασάνιζαν τὴ σκέψη του μὰ πιότερο ὅλοι αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ ἦταν πρόχειρες λύσεις πού τοῦ ὑπαγόρευε ἡ ἀδυναμία του. Δικαιολογοῦσε ὅμως στὸν ἑαυτὸ του τὸ πρᾶγμα καὶ μετὰ μιὰ δικαιολογία πιὸ ἀληθινή καὶ πιὸ τίμια. Σκέφτονταν πῶς οἱ ἄνθρωποι πού ἔχουν αὐτοὶ τὴ δύναμη νὰ μένουν μόνοι καὶ νὰ ἀντέχουν στὸ βασιλεῖο τῆς σιωπῆς θά'χαν κάτι ξεχωριστό κάποια πνευματικά ἢ ψυχικὰ χαρίσματα πού δὲν τᾶχε αὐτός, μιὰ δύναμη πού ἦταν ἱκανὴ ν' ἀντισταθεῖ σ' ἕναν νόμο κοινὸν γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ νὰ βγεῖς ὄξω ἀπὸ τὸ κοινὸ μέτρο δὲν εἶναι εὐκόλο στὸν καθένα. Αὐτὸς ὅμως τῷλεγε καθαρά καὶ ξάστερα στὸν ἑαυτὸ του πῶς δὲν τὴν εἶχε αὐτὴ τὴ δύναμη πού ἦταν μέσα στὸ κοινὸ μέτρο τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατὰ συνέπεια δὲν ἔπρεπε νὰ χεῖ ἀξιώσεις τολμηρῆς κ' ἀκατόρθωτες. Τέτοιες σκέψεις ἔκανε μέσα στὸ κελί του κ' ἔτσι ἔμεινε λίγην ὥρα κάνοντας βόλτες μέσα στὸ μικρὸ καμαράκι. Ἡ μορφὴ τοῦ Σισόη ἀρχισε νὰ παρουσιάζεται μπροστά του σὰν κάτι πού τὸν ἐνοχλοῦσε πολὺ. Δὲν εἶχε καταφέρει νὰ τὸ δαμάσει τὸ θηρίο καὶ τὸ βλέμμα τοῦ Σισόη τοῦ φαίνονταν σατιὰ πού τρυποῦσε τὸ εἶναι του καὶ βυθίζονταν βαθειὰ μέσα στὴν ψυχὴ του.

—Ὁ ἄτιμος, ὁ διαλοκαλόγερος—ψιθύρισε—ψαχουλεύει μέσα μου ἀλύπητα.

ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ Κ. ΚΩΣΤΗ ΜΠΑΣΤΙΑ

Μὰ ἔπρεπε νὰ τὸν κάμει νὰ μιλήσει. Νὰ τὸν ἀναγκάσει νὰ φανερώσει τὴ σκέψη του, νὰ τὸν σπρώξει σ' ἕνα ξεσκεπάσμα ὁποιοδήποτε. Κάπου θά'βρισκε κάτι. Κι' εὐχαριστημένος πάλι ἀπὸ τὴ σκέψη του εἶπε σιγὰ.

—Κανένας δὲν εἶναι θεός. Πόσα σκοτεινά καὶ πόσα ἀμαρτωλὰ νὰ κρύβει ὁ Σισόης;

Δίχως νὰ πολυβασανίσει τὴ σκέψη του πετάχτηκε ὄξω. Ἐτρεξε πρὸς τὸ κελί τοῦ Σισόη ἐλπίζοντας πῶς μπορούσε νὰ τὸν συναντήσῃ ἐκεῖ τριγύρω. Δὲν γελάστηκε. Ὁ Σισόης κάτω ἀπὸ ἕνα καμαρωτὸ ἔκανε γύρους καὶ σιγαλὰ ψιθύριζε προσευχῆς κρατώντας ἕνα κομποσκοῖνι. Πέρασε δίπλα του ὁ Σιγαλός καὶ μετὰ κάποια ταπεινοφροσύνη τὸν χαιρέτησε. Τὸν κοίταξε καλὰ καὶ τοῦ εἶπε.

—Ξέρω πῶς δὲν μ' ἐχτιμάτε Πάτερ Σισόη. Ἰσως μετὰ πέρνατε γιὰ κακὸν ἄνθρωπο, γιὰ πολὺ πρόστιχο καὶ ταπεινὸ χαρακτήρα. Ἀλλὰ δὲν εἶμαι. Ἡ ἀδικία Σας εἶναι ὅτι ζητᾶτε τ' ἀπόλυτο σ' ἕναν φτωχὸ περαστικὸ πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνας κοινὸς ἄνθρωπος.

—Δὲν ζήτησα τίποτε ἀπὸ Σας—ἀπάντησε ὁ Σισόης—Ἐσεῖς μόνος ἔχετε βαρεῖες ἀξιώσεις ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ Σας κ' ἐνῶ δὲν εἶστε κείνο πού σᾶς ἀρέσει νὰ παρασταίνετε πῶς εἶστε, ζητᾶτε ἀπὸ μᾶς νὰ δεχτοῦμε καὶ νὰ θαυμάσουμε κείνο πού δὲν ὑπάρχει μέσα Σας.

—Ἔχετε δίκιο Πάτερ Σισόη. Δὲν εἶμαι οὔτε συγγραφέας, οὔτε διανοούμενος, δὲν εἶμαι τίποτε. Μὰ τί φταίω ἐγὼ ἂν προσπάθησα νὰ γίνω καὶ δὲν τὸ κατάφερα.

—Δὲν προσπαθήσατε ποτέ.

—Προσπάθησα μὰ δὲν ἔχω τὰ χαρίσματα πού ἢ φύση ἔδωκε σ' ἄλλους. Δὲν εἶμαι μιὰ μεγαλοφυΐα.

—Πῶς τὴν φαντάζεστε λοιπὸν τὴ μεγαλοφυΐα; Προδίνετε τὸν ἑαυτὸ Σας καὶ φαίνετε σὰν νὰ μὴ σκεφτίκατε οὔτε ἕνα μοναχὸ δευτερόλεπτο στὴ ζωὴ Σας.

—Λέω πῶς δὲν ἔχω κάποια προσόντα πού ὁ θεὸς ἔδωσε σ' ἄλλους.

—Τὴ μεγαλοφυΐα δὲν τὴν εἶδα ποτέ μου σὰν εὐκολία στὴ δημιουργία πραγμάτων. Τὴν εἶδα πάντα σὰν δύναμη ἑνὸς ἀνθρώπου ν' ἀντέχει στὸ συνεχὴ καὶ ἀδιάκοπο μόχθο, σὰν ξεχωριστὸ ὄπλο πού ἀπόδωχνε τὴν δκηρία τῆς σκέψης καὶ τῆς ζωῆς. Θέλετε νάμνη ἀληθινὸς μαζύ Σας. Σᾶς τὸ λέω καθαρά. Εἶστε δκηρός, δὲν ἔχετε σχέση μετὰ κείνο πού λέγεται μόχθος.

Ὁ Σιγαλός αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν μίλησε. Ὁ καλόγερος εἶχε πολὺ ψαχουλέψει μέσα του, ὁ Σισόης ἦταν ἐχθρὸς του ὅπως ἐχθρὸς μας εἶναι ὁ κάθε ἄνθρωπος πού ἔτυχε νὰ μάθει τὰ μυστικά μας ἢ τὴς ἀδυναμίες μας. Μπροστὰ στὰ μάτια του ἔβλεπε τὸν ἑαυτὸ του ξεσκεπαστὸν, ἐκθεμένον, σφαγμένον. Ὡ ἦταν κάτι αὐτὸ πού τὸν ἔκανε νὰ σφίγγει τὴς γροθιῆς του, νὰ τρίζει τὰ δόντια του, νὰ κυτᾶ ἄγρια τὸν οὐρανὸ καὶ ταυτόχρονα νὰ τρέμει καὶ νὰ πέφτει σὲ ἄγρια μελαγχολία πού θέρωνε μέσα στὸ περιβάλλον τοῦ μοναστηριοῦ, μέσα στὸν τόπο πού δὲν ἀνθεῖ τὸ φρωτεῖν—ὅπως τῷλεγε—χαμόγελο τῆς γυναικάς.

—Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν μοιάζουν μετὰ σᾶς ἀλλὰ μετὰ μένα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἔνστικτα. Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κατώτερα ζωᾶ ὅταν δὲν μποροῦν νὰ γίνουν θεοί.

—Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ψυχῆς πού ἀγωνίζονται, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κουρασμένες σᾶρκες, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι βόγγος κ' ἀναστεναγμός. Μὴ μιλάτε γιὰ τοὺς ἀνθρώπους γιὰτὶ δὲν τοὺς ξέρετε.

—Ὅστε οἱ ἄνθρωποι πού δὲν μοιάζουν μαζύ μου μοιάζουν μ' ἕνα μοχθηρὸ καλογερικό τερας;

—Ἄν προστιμάτε ναί. Ἀλλὰ καθέννας μετὰ τὸ δικὸ του τρόπο.

Ὁ Σιγαλός πνίγονταν ἀπὸ ὄργη. Ἄν μπορούσε θά σκότωνε τὸ Σισόη. Μὰ προτίμησε νὰ χαμογελάσει καὶ νὰ τοῦ πεῖ.

—Δὲν συμφωνοῦμε πάτερ Σισόη. Βλέπετε μετὰ διαφορητικὸ πρῖσμα τὴ ζωὴ. Ἄς μὴν συζητοῦμε.

Ὁ Σισόης ἔσκυψε ἐχαιρέτισε καὶ τραβήχτηκε.

* *

Ὁ Σιγαλός σκέφτηκε πῶς ἢ παραμονὴ τοῦ πιὰ στὸ μοναστήρι δὲν εἶχε κανένα λόγο. Ἐνοιώθη τὴν ἀνάγκη νὰ φύγει. Ἐτρεξε στὸ κελί του κ' ἄρπαξε κάτι συναξάρια πού εἶχε πάρει ἀπὸ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ γύ-

ρισε πίσω, Ὑστερα ξεκίνησε γιὰ ἕνα μοναχικὸ περίπατο καὶ προσπάθησε νὰ παραγορηθῇ μέσα στὴν ὁμορφιὰ τῆς βραδυτῆς φύσης. Ἄκουσε τὰ πουλιὰ πού κελαϊδοῦσαν καὶ καταράστηκε τὴν ἀνθρώπινη σκέψη γιὰτὶ σ' αὐτὴν ἀπόδιδε ὅλα τὰ κακὰ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Χαίρονταν τὰ ζῶα, τ' ἀνήξερα πετούμενα πού ἢ ζωὴ τους κολουῖσε πιὸ ἀνετα καὶ πιὸ φυσικά. Μὰ πάλι σταματοῦσε καὶ ρωτιῶνταν τί μπορεῖ νὰ ξέρει γιὰ τὰ ζῶα ἀφοῦ ξέρει τόσα λίγα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ὑστερα ἄρχισε νὰ σφυριζε παλιὰ τραγούδια κ' ἀνάγκασε τὴ σκέψη του νὰ τραβηχτεῖ ἀπ' ὅλες αὐτῆς τὴς ἱστορίας πού δὲν τοῦ ἦταν καθόλου εὐχάριστες. Ἄρχισε νὰ νοσταλγεῖ τὴν Ἀθήνα καὶ πιότερο ἀπ' ὅλα τὴ γυναῖκα. Σκέφτονταν πῶς ὁ καλύτερος τρόπος ἐπιβολῆς εἶναι ἢ σιωπῆ. Πόσοι ἄνθρωποι λιγομίλητοι περνᾶν γιὰ σοβαροὶ ἐνῶ ἄλλοι κάνουν ἐντύπωση ἐπιπόλαιων ἀνθρώπων μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ γελᾶνε συχνὰ κου βεντιάζουν δυνατὰ ἢ λένε καλαμπούρια. Ὑστερα ἢ σιωπῆ γεννᾶ γύρω σου μιὰ ἀτμόσφαιρα γεμάτη μυστήριον, γράφει ἕνα ἐρωτηματικὸν, ἀφίνει ἀνεξιχνίαστον τὸν ἐαυτὸ σου. Ἦταν ἕνας ῥόλος κ' αὐτὸς πού ἔπαιρνε σειρά στὸ ρεπερτόριον του. Ὁ μανδύας τῆς σοβαρότητας δὲν ἦτανε κάτι γιὰ πέταμα. Ἀκόμα τὸ πέρασμά του ἀπ' τ' ἅγιον ὄρος θὰ τὸν χρησίμευε γιὰ ἀφετηρία νέας δράσης στὸν κύκλο τῆς ζωῆς καὶ τῆς τέχνης. Μετὰ μιὰ προσήλωσις σ' ἕναν Ζολαδικὸ ρεαλισμὸ μιὰ μυστικὸπαθητὴ τέχνη ἦτανε μιὰ αἰσθητὴ ἀλλαγὴ ρεπερτόριον πού δὲν μπορούσε παρὰ νὰ ξαφνίσει. Ὁ θόρυβος θὰ γίνονταν καὶ γιὰ ὅσους μπερδεύον τὸ θόρυβο μετὰ τὴ δόξα τὸ πρᾶμα ἔρχονταν στὴν ὥρα του. Κι' ὅσο κ' ἂν στὴ ζωὴ ὑπάρχουν ἄνθρωποι σὰν τὸ Σισόη πού ψαχουλεύουνε στὰ κατὰβαθα τοῦ ἀνθρώπινου εἶναι, ὑπάρχουν κ' ἄλλοι πού κάνουν πολεμικὴ ἀπὸ διάθεση κ' ἄλλοι πού πιστεύουν σὲ παρόμοιες ὑποκρίσεις, τὴς θαυμάζουνε καὶ τὴς ἀντιγράφουνε πιστά. Μήπως δὲν εἶχε ζωντανὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Σικελιακοῦ, τοῦ Καβάφη κ' ἄλλων προφητοποιητῶν τοῦ τόπου; Καὶ σ' αὐτὸ δὲν γελάστηκε. Εὐκόλα κατόρθωσε νὰ δημιουργήσῃ τὴ φήμη πῶς ἦταν ἕνας ἀποτραβηγμένον πιστός, πῶς βασάνιζονταν ἀπὸ θρησκευτικὲς ἀνησυχίες κ' ἀκόμα πῶς εἶχε βρεῖ τὸ δρόμον του τὸν ἀληθινὸν ἀφοῦ πολλοὶ καὶ πιότερο ἕνας ἀπλοϊκὸς κ' ἀθῶος φίλος του πῶς ὁ Σιγαλός ἦταν τὸ πιὸ γνήσιον βλαστᾶρι τοῦ μυστικισμοῦ.

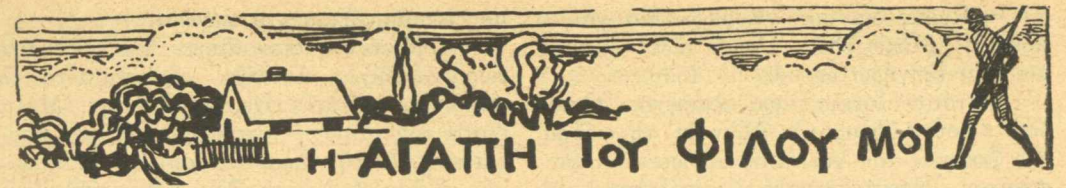
Πολλοί όπως ή συντροφιά που είδαμε στην αρχή της αφήγησής μας κοροϊδεύανε μια τέτοια τάση αλλά κι αυτοί γελιόντουσαν γιατί δεν μπόρεσαν να δούν την υπόκριση αλλά με τη βοήθεια ενός γιατροφιλόσοφου χαρακτήρισαν τη καινούργια προσήλωση του Σιγαλού φαινόμενο παθολογικό, και δεν μπορούσαν να δούν όσα μπόρεσαν να ξεψαχνίσουν τα μάτια του μοναχού Σισόη. Έτσι το κόλπο του Σιγαλού πέτυχε κι οι συχνές αποουσίες του απ' την Αθήνα οι μυστικοί του περίπατοι με ύστερικά κορίτσια δλόκληρη ή ζωή του άρχισε να γίνεται θρούλλος. Γι' αυτό κανείς δεν μπορεί να πει πως γελάστηκε τη βραδεία εκείνη που θέλησε να βγει απ' την άγιορίτικη ατμόσφαιρα και να περάσει στον κόσμο ντυμένος αλλοιώτικα από πριν. Ύστερα σκέφτονταν να ξαναγυρίσει στ' άγιο όρος. Όχι βέβαια στο ίδιο μοναστήρι αλλά σ' άλλα. Ήθελε μάλιστα να συνδεθεί με έναν καλόγερο, νάχει αλληλογραφία μαζί του ή κάποιο καλογεροπαίδι να τον ακολουθήσει ως την Αθήνα. Αυτό βέβαια θάταν πέτρα Σκανδάλου, θάταν άφορμή θρούλλων χίλιων λογών αλλά μια κι έπαιζε ένα ρόλο δεν θά του ήταν δυσάρεστη μια παρόμοια κορώνα. Δεν μās ενδιαφέρει όμως εμάς ούτε τί έπίστευε ο κόσμος ούτε πόσο καλά υποκρίθηκε ο Σιγαλός. Μās φτάνει ή απόφαση του να φύγη απ' το μοναστήρι ή μάλλον ν' αποφύγει τα βλέμματα

του Σισόη. Αυτός ήταν ένας εφιάλτης που τον βασάνιζε και που δεν μπορούσε να υποφέρει πιότερο τις ιδέες του. Έπρεπε να φύγει, έπρεπε να ξεχάσει στην άγκαλιά μιας γυναίκας. Το βράδυ κείνο αποφάσισε να ειδοποιήσει τον ηγούμενο πως το πρωί που θ' ακολουθούσε θάφευγε απ' το μοναστήρι.

Είχε κάπως ήσυχάσει και πήρε πάλι το δρόμο για το μοναστήρι. Είχε άλλως τε αρχίσει να νυχτώνει και δεν μπορούσε να μείνει όξω. Έφθασε την ώρα του φαγητού και πήρε τη συνειθισμένη θέση. Είδε πάλι τον ηγούμενο Άκάκιο να τρώει με καταφανή λαιμαργία. Άκουσε το βίο του Άγιου μεγαλομάρτυρος Μηνά που διάβαζε ένας μοναχός εις αντικρό και προς το βάθος τον Παφνούτιο κι' απόφυγε όσο μπορούσε ν' αντικρούσει το βλέμμα του Σισόη. Μετά το φαγητό αποχαιρέτισε τον Είρηναΐο, κανόνισε την ώρα της αναχώρησης, έσφιξε μία πλάγια ματιά στο Σισόη και κοίταξε με συμπόνια τον Παφνούτιο. Ένοιωθε χαρά μαζί και λύπη και δεν ήξερε τί να πει. Ύποσχονταν στον ηγούμενο πως στις εφημερίδες θάγγραφε πολλά για το μοναστήρι κι' ιδιαίτερα γι' αυτόν μα τα λόγια του φαινόντουσαν πως ήτανε ψεύτικα και λεγόντουσαν έτσι για να περνά ή ώρα.

Άργά κατά τις έννιά αφού πρώτα επισκέφθηκε την εκκλησιά, τραβήχτηκε στο κελί του.

(ακολουθεί)

(Συνέχεια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟ ΕΚΤΟ ΦΡΑΝΤΖ ΝΤΕ ΓΚΑΛΑΙ.

Οι κοούρες είχαν πολύ γρήγορα πάρει τέλος. Ήταν ακόμα τεσσερεσήμισυ ή ώρα κι' ακόμα έφεγγε, όταν ο Μών βρέθηκε κιάλας στην κάμαρά του, με το κεφάλι γεμάτο απ' τα περιστατικά της έξαιρετικής του μέρας. Άνεργος κάθησε μπρός το τραπέζι, προσμένοντας το δείπνο και τη γιορτή που θ' ακολουθούσε.

Η άνεμοζάλη της πρώτης εσπέρας φυσούσε πάλι. Την άκουες να βροντά σά ρέμμα ορμητικό, ή να περνά σά μιαν επίμονη σφυριγματιά που κάνει πέσιμο νερού. Η λαμαρίνα της καπνοδόχης χτυπούσε απ' ώρα σε ώρα.

Για πρώτη φορά ο Μέν έννοιωσ' έντός του την άλαφρυά άγωνία που μās σκλαβώνει στο τέλος των πολν ώραιων ήμερών. Για μια στιγμή, σκέφτηκε ν' ανάψει φωτιά μα δοκίμασε του κάκου ν' ανοίξει το σκουριασμένο καπνάκι της παρασιτιάς. Τότε βάλθηκε να συγυρίσει την κάμαρά του κρέμασε τα ώραϊα φορέματά του στις κρεμάστρες, έβαλε στη σειρά, άκη στον τοίχο, τις αναποδογυρισμένες καρέκλες, σά νάθελε να τα τοιμάσει όλα για να μείνει πολν καιρός.

Ός τόσο, καθώς στοχαζόταν πως έπρεπε νάσαι πάντα έτοιμος να φύγει, δίπλωσε φόρνια απάνω στη ράχη μιας καρέκλας, σάν ταξιδιού φορεσιά, τη μπλουζα του και τ' άλλα τα φορέματά του και κάτω στής καρέκλας τα πόδια άπόθεσε τα παπούτσια του με τις πρόκες, γεμάτα χώμα.

Έπειτα πάλι ξανακάθησε και κύτταξε δλόγυρά του, ποιό ήσυχος τώρα, την κατοικία του, που είχε βάλει τάξη.

Κάποτε — κάποτε, βροχοστάλες έκαναν χαραιές απάνω στο γυαλί που έβλεπε στ' άμαξοστάσι και στο δάσος των έλατιών. Ησυχασμένος, αφού είχε φροντίσει την κάμαρά του, ο νέος αισθάνθηκε τον έαυτό του δλότελα ευτυχισμένον. Μυστηριακός, ξένος, ανάμεσα σ' άγνωριστον κόσμο, ήταν ακόμα στην κάμαρα που είχε διαλέξει. Ό,τ' είχε κερδίσει, ξεπερνούσε κάθε προσδοκία του. Κ'

έφτανε τώρα για τη χαρά του, ν' αναθυμάται το πρόσωπο της νέας, μες στον άνεμο, που γυρίζει κατά το μέρος το δικό του.

Όνειροκοπώντας έτσι, τον πήρε ή νύχτα δίχως να σκεφτεί καν ν' ανάψει τα κεριά. Άνέμου φύσημα χτύπησε την θύρα της πιονής κάμαρας που συγκοινωνούσε με τη δική του και που έβλεπε κι' αυτή στο άμαξοστάσι. Ο Μών πήγε να την ξανασφαλίσει, όταν παρατήρησε στη διπλανή κάμαρη μιαν άναλαμπή, σάν από άλειμματοκέρι άναμμένο στο τραπέζι. Έβαλε το κεφάλι του μες το άνοιγμα της θύρας. Κάποιος είχε μπη εκεί μέσα, απ' το παράθυρο δίχως άλλο, και περπατούσε απάνω κάτω με βήμα σιγαλό. Όσο μπορούσες να ιδείς, ήταν ένα νεαρότατο παιδί. Ξεσκουφωτος, μια πελερίνα ταξιδιού στους ώμους, περπατούσε, σάν κάποια άνυπόφορη θλίψη να τον είχε ξεγελλάνει. Ο άνεμος του παραθυριού, που τόχε αφήσει ορθάνοιχτο, άνέμιζε την πελερίνα του, και κάθε πού, περνώντας, ζύγωνε το φως, έβλεπες να γυαλίζουν τα κουμπιά της εξαίσιος ρεδιγκότας του.

Σφύριζε κάτι μες στα δόντια του, κάτι σά σκοπό θαλασσινό, σάν που τραγουδούν για να φαιδρύνουν την καρδιά τους, σί ναύτες κι' οι κοπέλες στα καπηλειά των λιμανιών.

Μια στιγμή, στον έξαλλο περιπάτο του σταμάτησε κ' έσκυψε στο τραπέζι, ζήτησε κάτι σ' ένα κουτί, έβγαλε πολλά φύλλα χαρτί. Ο Μών ειςε την κατατομή του, στο φως του άλειμματοκεριού ένα λεπτό πρόσωπο, μια γρυπή μύτη, έμούσταχο, κάτω από πλούσια άφθονα μαλλιά με χωρίστρα στην άκη. Είχε πάψει να σφυρίζει. Κάτωχος, με μισάνοιχτα τα χείλια, φαινόταν πως του έλειπε ή πνοή, σά νάχε λάβει σφοδρό χτύπημα πάνω στην καρδιά.

Ο Μών δίσταζε από λεπτότητα. Να πάει εμπρός; να γυρίσει πίσω; ή σά συμμαθητής και φίλος να βάλει το χέρι του στον ώμο του παιδιού και να του μιλήσει; Μα ο άλλος σήκωσε τα μάτια και τον ειςε. Τον εξέτασε για μια στιγμή, κ' έπειτα, δίχως ν' άπορεί, ζύγωσε κ' ειπε, με σίγουρη φωνή.

— Κύριε, δὲν σᾶς γνωρίζω. Μὰ χαίρω πού σᾶς βλέπω ἐδῶ. Ἀφοῦ εἶσι' ἔμπρός μου, θὰ ἐξηγήσω σέ σᾶς... Ἴδου...

Φαινόταν ὀλότρελα παραζαλισμένος. Ὅταν εἶπε «ἰδού», ἀδραξε τὸν Μὼν ἀπ' τὴ φόδρα τῆς ζακέττας του γιὰ νὰ σκλαβώσει τὴν προσοχή του. Ἐπειτα ἔστρεψε τὸ κεφάλι του κατὰ τὸ παράθυρο, ὡσὰν γιὰ νὰ σκεφτεῖ τι θὰ πρεπε νὰ πεῖ, μισόκλεισε τὰ μάτια, — κι' ὁ Μὼν κατάλαβε πὼς ἀποθυμοῦσε σφοδρὰ νὰ κλάψαι.

Κατάπαι ἀμέσως ὅλη τὴν παιδιάστικη τὴν πίκρα του, κι' ἔπειτα βλέποντας ἅπαντα κατὰ τὸ ἀνοιχτὸ παράθυρο μ' ἐπιμονή, εἶπε μὲ μιὰ φωνὴ ἀλλαγμένη:

— Νὰ λοιπόν, ἰδού—τελείωσε. Τὸ πανηγυρὶ τελείωσε. Ἄν θέλετε, κατεβῆτε καὶ πεῖτε το σ' αὐτούς. Γύρισα ὀλομόναχος. Ἡ ἀρραβωνιαστικά μου δὲν ἔρχεται. Ἀπὸ φόβου, ἀπὸ ὑποψία, ἀπὸ ἀπιστία... ἄλλως τε, κύριε, θὰ σᾶς ἐξηγήσω...

Μὰ δὲν μπόρεσε νὰ πεῖ πιὸ πολλὰ: τὸ πρόσωπό του ζάρωσε ὀλόκληρο. Δὲν ἔδωσε καμμιά ἐξήγηση. Στρέφοντας ξαφνικὰ τὴ ράχη, ἔφυγε κατὰ τὸν ἴσκιο ἀνοίγοντας καὶ σφαλῶντας συρτάκια, ξέχειλα βιβλία καὶ φορέματα.

— Θὰ ἐτοιμασθῶ νὰ φύγω, εἶπε. Μὴ μὲ ἀνησυχήσει κανεὶς.

Ἔβαλε ἐπάνω στοῦ τραπέζι μερικὰ πράγματα. Μιά τσάντα τουαλέττας. Ἐνα περιστροφ...

Ὁ Μὼν, τὰ εἶχε χαμένα. Βγήκε ἀπ' τὸ δωμάτιο, δίχως νὰ τοῦ πεῖ ἓναν λόγο, μήτε νὰ τολμήσει νὰ σφίξει τὸ χέρι του.

Κάτω, ὅλοι νόμιζες πὼς εἶχαν κἀτι προμαντέψει. Ὅλα τὰ κορίτσια εἶχαν ἀλλάξει φορέματα. Στὸ κεντρικὸ κτίριο τὸ δειπνο εἶχε ἀρχινίσει, μὰ βιαστικά, μέσα σὲ ἀταξία, σὰν σὲ ξεκίνημα.

Ἐν' ἀδιάκοπο πήγαινε ἔλα, ἀπ' τὸ μεγάλο μαγειριὸ πού ἦταν συνάμα καὶ τραπέζαρια, στὸ ἐπάνω πάτωμα καὶ στοὺς σταύλους. Ὅσοι τελείωναν κιόλα, μαζεύονταν σὲ συντροφιάς κι' ἀποχαιριεῖσταν.

— Τί τρέχει; ρώτησε ὁ Μὼν ἓνα χωριατόπουλο πὺ τελείωνε βιαστικὰ τὸ φαγητό του, μὲ τὸ καστὸρίνο καπέλλο στὸ κεφάλι καὶ τὴν πετσέτα καρφωμένη στὸ γιλέκο του.

— Φεύγω, εἶπε. Ἀποφασίστηκε μονομιάς. Στις πέντε βρεθήκαμε μόνοι μας, ὅλοι οἱ καλεσμένοι. Περιμέναμε ὡς τὴν τελευταίαν ὥρα. Οἱ ἀρραβωνιασμένοι δὲ θάρχονταν πιά. Κάποιος εἶπε: «Νὰ πηγαίνωμε.» Κι' ὅλοι

μας ἐτοιμαστήκαμε νὰ φύγωμε.

Ὁ Μὼν δὲν ἀποκρίθηκε. Δὲν τὸν ἔμελλε τώρα νὰ φύγει. Δὲν εἶχε κερδίσει, αὐτὴ τὴ φορά, ἐκεῖνο πὺ εἶχε ἀποθυμήσει; Μόλις ἔλαβε τὸν καιρὸ ν' ἀναπολήσει μὲ τὴν ἡσυχία του ὅλη τὴν ὥραία συνομιλία τὴν προινή. Τώρα, δὲν ἦταν ἄλλο, παρὰ τὸ ξεκίνημα. Κ' ὕστερ' ἀπὸ λίγο, θὰ ξαναρχόταν, χωρίς νὰ δραπετέψει αὐτὴ τὴ φορά.

— Ἄν θέλετε νὰ πάμε μαζί, ἐξακολούθησε ὁ ἄλλος, πὺ ἦταν ἓνα παιδί στὴν ἡλικία του, κάμετε γρήγορα νὰ ντυθεῖτε ὅπως πρέπει. Θὰ ζήσωμε τώρα ἀμέσως.

Ἐφυγε πηλαῶντας, παρατώντας ἐκεῖ χάμω τὸ ἀρχινισμένο δειπνο του καὶ λογαριάζοντας γιὰ περὶ τὸ νὰ πεῖ στοὺς καλεσμένους ὅσα εἶχε μάθει. Τὸ πάρκο, τὸ περιβόλι, ἡ αὐλή, ἦταν βυθισμένα στὸ βαθύ σκοτὸς. Ἀπὸψε δὲν κρεμόταν φανάκια στὰ παράθυρα. Κι' ἀφοῦ στὸ τέλος-τέλος, τὸ δειπνο τοῦτο φαινόταν τὸ ὕστερο τῶν γάμων, οἱ λιγώτεροι κάλοανθρωπεμένοι ἀπ' τοὺς καλεσμένους τῶχαν ῥίξει στὸ τραγοῦδι. Καθὼς μάκρανε ὁ Μὼν ἄκουε πὺ ἀνάδιναν οἱ ἄσειμοι σκοποὶ, στὸ πάρκο ἐκεῖνο, πὺ, δυὸ μέρες πρίν, εἶχε κρατήσει τόσα θάμματα καὶ χάρες. Ἦταν ἡ ἀρχὴ τῆς σύγκρουσης καὶ τῆς ληηλασίας. Πέρασε δίπλα στὸ βιβάρι, πὺ εἶχε τὸ πρωῖ καθρεφτισεῖ. Πὼς ὅλα ἔμοιαζαν ἀλλοιωτικά... Κ' αὐτὸ τὸ τραγοῦδι, πὺ τραγοιδιόταν καὶ ξανατραγοιδιόταν, ἀπ' ὅλους μαζί, κι' ἔφτανε κομματιαστὸ:

Ποῦθε πίσω μου γυρνᾶς, ἄμναλη τρελλή
Ποῦθε πίσω μου γυρνᾶς, ἄμναλη τρελλή μικροῦλα
εἶν' ἡ σκούφια σου σχισμένη
κι' ἡ πλεξίδα σου λυμένη...

καὶ τοῦτο ἀκόμα:

Φοράω κόκκινα σκαρπίνια,
ἀγάπες μου, ὥρα σας καλή
Φοράω κόκκινα σκαρπίνια,
ἀντίο γιὰ παντοτεινά

Μόλις ἔφτασε στὸ κατῶφλι τῆς σκάλας πὺ κατέβαινε ἀπ' τὸ μοναχικὸ του κελλί, κάποιος πὺ ἔφευγε τὸν σκούνησε, μὲς στὸ σκοτὸς:

— «Χαίρετε, κύριε,» τοῦ εἶπε, καὶ τυλιγμένος στὴν μερτα του, σὰ νὰ κρῶνε πολὺ, χάρηκε ἀμέσως. Ὁ Φραντζ,

Τὸ ἀλειμματοκέρι, πὺ ὁ Φραντζ εἶχε ἀφήσει στὴν κάμαρα, ἔκαιγε ἀκόμα. Τίποτα δὲν ἦταν μεταθεμένο. Μόνο αὐτὰ τὰ λόγια ἦταν γραμμένα σ' ἓνα φύλλο χαρτί ἐπιστολικό, βαλμένο γιὰ τὸ φαίνεται:

«Ἡ ἀρραβωνιαστικά μου ἐξαφανίστηκε, ἀφοῦ μ' ἔκαμε νὰ πῶ πὼς δὲν μποροῦσε νὰ γίνει γυναῖκα μου: πὼς ἦταν μιὰ ράφτρα κι' ὄχι μιὰ πριγκηπέσσα. Τὶ θ' ἀπογίνω δὲν τὸ ξέρω. Φεύγω. Δὲ θέλω πιά νὰ ζήσω. Ἄς μὲ συχωρέσει ἡ Ὑβὼνη πὺ δὲν τὴν ἀποχαιρεῖω. Μὰ τί θὰ δυνόταν κι' αὐτὴ νὰ μοῦ κάμει;

Ἐδῶ τὸ κερί ἔσβυσε ἡ φλόγα του τρεμούλιασε, σύρθηκε γιὰ λίγο, κι' ἐσώθηκε. Ὁ Μὼν μπῆκε στὸ δικό του δωμάτιο. Σφάλισε τὴν πόρτα. Μ' ὅλο τὸ σκοτὸς, γνώρισε πάλι τὰ πράγματά του, καθὼς τὰ εἶχε βάλει σὲ τάξη ἀπὸ νωρίς, μέσα στὸ φῶς, μέσα στὴν εὐτυχία. Φόρεμα πρὸς φόρεμα, πιστά, ξαναβῆκε τὸ παλιὸ τρισάθλιό του φόρεμα ἀπὸ τὰ κουμπιά τοῦ πουκαμισιοῦ του ὡς τὴ χοντρή ζώνη μὲ τὴν χάλκινη θηλειά. Γδύθηκε καὶ ξανακτύθηκε, γοργὰ μὰ ἀφαιρεμένα, ἄφησε σὲ μιὰ κρεμάλα τὴ δαικεὶή του φορεσιά, ξεχνώντας μόνο τὸ γιλέκο του.

Κάτω ἀπ' τὰ παράθυρά του, εἶχε ἀρχίσει κιόλας τὸ ξεσήκωμα, στὴν αὐλὴ καὶ στ' ἀμαξοστάσι. Ἔσερναν, ἔκραζαν, ἔσπρωχναν, γιὰ τί καθένας ἤθελε νὰ ξεχωρίσει τ' ἀμάξι του ἀπ' τὴ συγγισμένη μᾶζα πὺ ἦταν πιασμένο. Κάποτε - κάποτε, ἓνας ἄνθρωπος ἀνέβαινε στὸ θρονὶ ἐνὸς ἀμαξιοῦ, στὸ μουσαμῆ καμμιὰς μεγάλης ἀμαξας, κι' ἐστριφυγόριζε τὸ φανάρι του. Τὸ φέγγος τοῦ φαναριοῦ χτυποῦσε τὸ γυαλί, καὶ μονομιάς ἡ κάμαρα τοῦ Μὼν, γνώριμη πιά, πὺ ὅλα τὰ πράγματα τοῦ ἦταν τόσο φιλικὰ, σάλευε, ἀναζοῦσε. Ἔτσι τὴν ἀφῆκε, σφαλῶντας τὴ θύρα μὲ φροντίδα, — ἔτσι παράτησε αὐτὸ τὸ μυστηριακὸ κελλί, πὺ δίχως ἄλλο ποτὲ δὲ θὰ ξανάβλεπε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΚΑΤΟΝ ΕΒΔΟΜΟ Ἡ ΑΛΛΟΚΟΤΗ ΓΙΟΡΤΗ (Τέλος)

Κιόλας, μὲς στὴ νύχτα, μιὰ γραμμὴ ἀπὸ ἀμάξια κυλοῦσε ἀργὰ πρὸς τὰ κάγκελα πὺ ἔφραζαν τὸ δάσος. Πρῶτος-πρῶτος, ἓνας ἄνθρωπος ντυμένος μὲ προβειά, μ' ἓνα φανάρι στὸ χέρι, ὀδηγοῦσε ἀπ' τὸ χαλινάρι τὸ ἄλογο τὸ πρῶτο.

Ὁ Μὼν βιαζόταν νὰ βρεῖ κάποιον πὺ νὰ τὸν πάρει στὴν προστασία του. Ἀνησυχούσε, μέσα του, νὰ βρεθεῖ ξαφνικὰ μόνος του στὸν πύργο καὶ νὰ πιαστεῖ πὼς εἶχε πεῖ ψέμματα.

Ὅταν ἔφτασε μπρὸς στὸ κεντρικὸ κτίριο, οἱ ὀδηγοὶ στερέωναν τὸ φρότωμα τῶν τελευταίων ἀμαξῶν. Σήκωναν ἀπάνω τοὺς ἐπιβάτες γιὰ νὰ ζυγώσουν ἢ ν' ἀπομακρύνουν τὰ θρονιά, καὶ τὰ κορίτσια, τυλιγμένα στίς

μέρτες τους, σηκωνόταν μὲ δυσαρέσκεια τὰ σκεπάσματα ἔπεφταν χάμω στὰ πόδια τους, κι' ἔβλεπες τ' ἀνήσυχια πρόσωπα ἐκείνων πὺ ἔγερναν τὸ κεφάλι στὸ ζύγωμα τοῦ φαναριοῦ.

Σ' ἓνα ἀπ' αὐτὰ τ' ἀμάξια ὁ Μὼν ἀναγνώρισε τὸν νέο χωρικὸ πὺ πολλὴ ὥρα εἶχε προσφερθεῖ νὰ τὸν ἔπερνε μαζί του.

— Ν' ἀνεβῶ; τοῦ φώναξε.

— Γιὰ ποῦ εἶσαι, παιδί μου; εἶπε ὁ ἄλλος, πὺ δὲν τὸν ἀναγνώριζε πιά.

— Κατὰ τὰ μέρη τῆς Ἁγίας Ἀγάθης.

— Τότε νὰ πᾶς νὰ ζητήσεις θέση στοῦ Μαριταῖν.

Κι' ὁ μέγας μαθητής, ἰδοὺ πὺ ἀρχισε νὰ ζητᾶ, ἀνάμεσα στοὺς ἀργοπορημένους χαροκόπους, αὐτὸν τὸν ἀγνωστο τὸν Μαριταῖν. Τοῦ τὸν ἔδειξαν, ἀνάμεσα στοὺς μεθησμένους πὺ τραγοιδούσαν στὸ μαγερειό

— «Εἶναι πιωμένος, τοῦ εἶπαν. Ἐκεῖ θὰ μείνει ὡς τις τρεῖς τὸ πρωεῖ».

Ὁ Μὼν στοχάστηκε ἀμέσως τὴν ἀνήσυχια κόρη, πυρετικὰ καὶ θλιμμένη, πὺ θάκογχε νὰ τραγοιδοῦν ὡς τὰ μιτὰ τις νύχτας στὸν πύργο οἱ καλεσμένοι πὺ εἶχαν μεθήσει. Σὲ ποιά κάμαρα νὰ κατοικοῦσε; Ποὶο νᾶταν τὸ παράθυρό της, ἀνάμεσα στίς μυστηριακὲς οἰκοδομές; Μὰ κι' ἂν ἀργοποροῦσε, τίποτα δὲ θᾶχε νὰ κερδίσει ὁ μαθητής. Ἔπρεπε νὰ φύγει. Μιὰ πὺ θὰ ξαναγύριζε στὴν Ἁγία Ἀγάθη, τὰ πράγματα θὰ ξεκαθάριζαν: θᾶπαυε πιά νᾶναι ἓνας δραπέτης, ἔμπορτισμένος. Καὶ θὰ μποροῦσε πάλι ν' ἀναθυμηθεῖ τὴ νεαρὴ πυργοδέσποινα.

Ἐνα—ἓνα, ἔφευγαν τ' ἀμάξια. Οἱ τροχοὶ τριζοβολοῦσαν στὰ πετραδάκια τῆς μεγάλης δειροστοιχίας. Καὶ τᾶβλεπες μὲς στὴ σκιά νὰ στρέφουν καὶ ν' ἀφανίζονται, ἔχιλα ἀπὸ γυναῖκες κουκουλωμένες, ἀπὸ παιδιὰ μὲ μέρτες, πὺ εἶχαν κιόλας ἀποκοιμηθεῖ... Ἀκόμη, μιὰ παλιὰ «βιτωρία»... Ἐνα κάρρο μὲ καθίσματα, πὺ οἱ γυναῖκες ἦταν στρωγμένες ὅμο μὲ νῶμο, πέρασε, ἀφήνοντας τὸν Μὼν ἀπορημένο στὸ κατῶφλι τοῦ σπιτιοῦ. Δὲν εἶχε σκοπὸ νὰ περιμένει γιὰ πολὺ ἀκόμα, ὅταν μιὰ παλιὰ ἀπερλίνα πέρασε, πὺ τὴν ὀδηγοῦσε ἓνας χωρικός μὲ μπλοῦζα.

— Ἀνέβα πάνω, ἀπάντησε στὰ ρωτήματα τοῦ Μὼν. Κατὰ κεί πάμε καὶ μεῖς.

Μὲ κόπο ὁ Μὼν ἄνοιξε τὴ θύρα τῆς τὸ γυαλὶ ἔτριξε κι' οἱ βίδες ἔβγαλαν ἥχο. Στὸ θρονί, σὲ μιὰ γωνιά τῆς ἀμαξας, δυὸ παιδιὰ ἀγόρι καὶ κορίτσι, κοιμόταν. Σηκώθηκαν, ἀπ' τὸ θόρυβο καὶ τὸ κρῦο, τετώθηκαν πάλι στὴ γωνιά τους καὶ τὰ ξαναπῆρε ὁ ὕπνος.

Ἡ γέρικη ἄμαξα ξεκίνησε. Ὁ Μῶν ξανασφάλισε πιδ ἀνάλαφρα τὴ θύρα κ' ἐκάθησε προφυλαχτικὰ στὴν ἄλλην ἄκρια. Ἐπειτα, ἀχόρταστα, βάλθηκε νὰ ξεχωρίσῃ ἀνάμεσα ἀπ' τὸ γυαλί τοὺς τόπους πὺ θ' ἄφηνε, καὶ τὸ δρόμο πὺ εἶχ' ἐρθεῖ μ' ὄλο τὸ σκότος, μάντεψε πὺς τ' ἀμάξι περνοῦσε τὴν αὐλή καὶ τὸ περιβόλι, ὕστερα τὸ κατῶφλι τῆς κάμαράς του· προσπερνοῦσε τὸ καγκελόφραγμα κ' ἔβγαينه τέλος ἀπ' τὸν πύργο γιὰ νὰ μπῆ στὰ δάση. Κ' ἔβλεπε στὸ μᾶκρος τοῦ γυαλιοῦ, νὰ φεύγουν, τῶνα ξεπίσω ἀπ' τ' ἄλλο, οἱ κορμοὶ τῶν γέρικων ἐλατιῶν.

— Μπορεῖ νὰ συναπαντήσωμε τὸν Φράντζ, συλλογιόταν ὁ Μῶν με καρδιοχτύπι. Ἀτότομα, ἡ ἄμαξα λοξοδρόμησε μες σὶδ στενὸ μονοπάτι, γιὰ νὰ μὴν πέσει ἀπᾶνω σ' ἓνα ἐμπόδιο. Ὅσο μποροῦσε κανεὶς νὰ διακρινεῖ μες στὴ νύχτα καὶ στοὺς ὄγκους πὺ ἐκαναν τὰ σχήματα, ἦταν κάποιιο τροχόσπιτο σταματημένο καταμεσὶς στὸ δρόμο, καὶ πὺ θάγε σταθεῖ ἐκεῖ γιὰ νὰ βρισκεται κοντὰ στὴ γιορτή, αὐτὲς τὶς στερνὲς ἡμέρες.

Μόλις προσέπερασαν τὸ ἐμπόδιο, τᾶλογα ξανακίνησαν τροχάζοντας. Ὁ Μῶν ἀπόκαμε νὰ κυττάει ἀπ' τὸ γυαλί, μάταια πολεμῶντας νὰ διακρινεῖ, μες στὸ ἀπεραστο σκοτάδι πὺ τὸν τοιγύριζε. Ἄξαφνα, βαθεῖα ἀπ' τὸ δάσος, ἄστραψε. Ἀκολουθῆσε βροντή. Τ' ἄλογα κάλπασαν. Ὁ Μῶν δὲ καταλάβαινε ἂν ὁ ἀμαξᾶς μετὴ μπλοῦζα ἤθελε νὰ τὰ συγκρατήσῃ, ἢ ἀντίθετα, νὰ τὰ κεντρίσῃ ἀκόμα. Θέλησε ν' ἀνοίξει τὸ τζάμι. Μὰ, καθὼς ἡ λαβὴ βρισκόταν ἀπόξω, μάταια δοκίμασε νὰ κατεβάσῃ τὸ γυαλί, σειῶντας το σφοδρά. Τὰ παιδιὰ ἐξύπνησαν ἔντρομα, καὶ στριμώχτηκαν τῶνα μετ' ἄλλο, δίχως νὰ ποῦν μιὰ. Καὶ καθὼς τάραξε τὸ τζάμι πὺ δὲ σάλευε, μετὴ τὸ μέτωπο κολλημένο ἀπάνω, κίτταξε, χάρη σὲ μιὰ στροφῆ τοῦ δρόμου, ἓνα σχῆμα λευκὸ ποῖ ἔτρεχε. Ἦταν, ἔξαλλος, ξεφρενιασμένος ὁ ἀψηλὸς πιερρότος τῆς γιορτῆς, ὁ σαλιτιμπάγκος μασκαρεμένος ἀκόμα, πὺ κρατοῦσε στὰ χέρια του ἓν ἀνθρώπινο κορμί, σφιγγόντάς το στὸ στέρνο του. Ἐπειτα χάθησαν ὄλα.

Μέσα σ' ἄμαξι πὺ ἐφευγε μετὴ κалπασμό, ἀνάμεσα στὸ σκότος, τὰ δυὸ παιδιὰ τὰ πῆρε πέλι ὁ ὕπνος. Ψυχὴ δὲν ἦταν, πὺ νὰ τῆς μιλήσῃ γιὰ τὰ μυστηριακὰ περιστατικά τῶν δυὸ ἡμερῶν. Ἀφοῦ ἀναπόλησε ξανά τ' ὄτ' εἶχε δεῖ κ' ὄτ' εἶχε ἀκούσει, κατάκοπος

καὶ βαρῦθυμος, ὁ νέος ἀφέθηκε κ' αὐτὸς στὸν ὕπνο, σὰν παιδὶ πικραμένο.

... Δὲν εἶχε φέξει ἀκόμα, ὅταν ἡ ἄμαξα σταμάτησε καταμεσὶς στὸ δρόμο. Κάποιος, χτυπώντας στὸ γυαλί, ἐξύπνησε τὸ Μῶν. Ὁ ὄδηγὸς ἀνοίξε κοπλαστικὰ τὴν θύρα κ' ἔκραξε, καθὼς ὁ παγερὸς ἄνεμος τῆς νύχτας τρουποῦσε τὸ παιδὶ ὡς μες τὰ κόκκαλα.

— Ἐδῶ πρέπει νὰ κατεβεῖς. Σημερώνει. Ἐμεῖς θὰ πάρομε τὸ σταυροδρόμι. Εἶσαι δυὸ βήματα ἀπ' τὴν Ἀγία Ἀγάθη.

Μαζεμμένος ἀπ' τὸ κρού, ὁ Μῶν ὑπάκουσε, ζήτησε ἀφαιρεμένα, με σκοτισμένο τρόπο, τὸ κασκέτο του, πὺ εἶχε κυλήσει στὰ πόδια τῶν κοιμάμενων παιδιῶν, στὸ πιδ χαμηλὸ μέρος τοῦ ἀμαξιοῦ, καὶ σὺβοντας, κατέβηκε.

— Ἄειντε! Γιὰ σου! εἶπε ὁ ἀνθρώπος, πηδῶντάς πάλι στὴ θέση του. Ἐξὴ χιλιόμετρα θὰ κάνεις, ὄχι πιότερο. Κίτταξε, ἐκεῖ εἶναι τὸ σημάδι, στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου. —

Ὁ Μῶν, πὺ ἀκόμα δὲν εἶχε λυτρωθεῖ ἀπ' τὸν ὕπνο, βάδισε, σκυφτὸς στὴν ἀρχή, με βῆμα ἀράθυμο, ὡς τὸ σύνορο τοῦ δρόμου, κ' ἐκάθησε πάνω, μετὰ τὰ χέρια σταυρωτά, τὸ κεφάλι γερότ, σὰν γιὰ νὰ ξανακοιμηθεῖ.

— Αἱ, ὄχι αὐτό! φώναξε ὁ ἀμαξᾶς. Πῶς θὰ κοιμηθεῖς αὐτοῦ χάμου; Θὰ ξεπαγιάσεις Ἐλα σήκω, περπάτα μιὰ στάλα! —

Ἄστατα, σὰν μεθησιμένος, ὁ νέος, μετὰ τὰ χέρια σὶδ τσέπες, μετὰ κατεβασμένους τοὺς ὤμους, πορευτήκε νευχελικὰ στὸ δρόμο τῆς Ἀγίας Ἀγάθης, καθὼς ὕστατο σημάδι τῆς μυστηριακῆς γιορτῆς, — τὸ γέρικο ἄμαξι, ἀφήνοντας τὰ πετραδάκια τοῦ δρόμου, μάκραινει, τρεκλίζοντας ἀθύρνομα μέσα στὴ βλάστηση. Δὲν ἔβλεπε πιδ, παρὰ τὸ κασκέτο τοῦ ἀμαξηλάτη νὰ χορεῖ ἀπάνωθε ἀπ' τοὺς φράχτες.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΩΝ

Οἱ ἀνεμοζάλες κ' ἡ παγωνιά, ἡ βροχὴ καὶ τὸ κρού, κ' ἡ ἀδυναμία μας νὰ κάμουμε μακρεῖες ἀναζητήσεις, μᾶς ἐμπόδιζαν, τὸν Μῶν κ' ἐμένα, νὰ κάμουμε πιδ λόγο γιὰ τὸν χαμένο τόπο, πρὶν νὰ τελειώσῃ ἡ βαρυνειμωνιά. — Τίποτα σοβαρὸ δὲν μπορούσαμε νὰ καταπιαστοῦμε, ὅσο βαστοῦσαν αὐτὲς οἱ σύντομες φλεβαριάτικες μέρες, αὐτὲς οἱ πέμπτες πὺ τὶς κατάρβραν οἱ μπόρες, καὶ πὺ τελειωναν στὶς πέντε ἡ ὅρα, τακτικά, μετὰ μιὰ λεπτὴ παγερὴ βροχῆ.

Τίποτα δὲ θὰ θύμιζε πιδ τὴν ἱστορία τοῦ Μῶν, παρὰ μόνο τοῦτο, πὺς, ὕστερα ἀπ' τὸ ἀπομεισημένο τοῦ γυρισμοῦ του, δὲν εἶχαμε πιδ φίλους. Στὰ διαλείμματα, γινόταν πάλι τὰ ἴδια τὰ παλιὰ παιχνίδια, ἀλλ' ὁ Ζισμὲν δὲν ἐμιλοῦσε πιδ τοῦ Μῶν. Τὰ δειλινά, μόλις σαρωνόταν ἡ τάξη, ἡ αὐλὴ ἀδειαζε, σὰν τότε πὺ ἦμιον μόνος, κ' ἔβλεπα τὸ σύντροφό μου νὰ πλανιέται ἀπ' τὸ ὑπόγειο στὸ περιβόλι, κ' ἀπ' τὴν αὐλὴ στὴν τραπεζαρία.

Μιὰ πέμπτη βράδυ, ἀκούσαμε φωνὲς καὶ σφυριγματιές. Τιναζόταν στὸν ἀέρα μαστίγι κ' ἀκούγόταν κραυγές: «Φέρετε τον, φέρετε τον.» Ὅλοι σκεφτήκαμε πὺς σαλιτιμπάγκοι εἶχαν πέσει στὸ σπιτί, ἢ ἀσιγγανοὶ γιὰ νὰ κλέψουν. Μὰ σὰν ἀκούσαμε τὶς φωνὲς, καταλάβαμε πὺς ἦταν ἀνθρώποι τοῦ τόπου. Ὑστερα πάλι ξεφώνιζαν «ἔφοδος, ἀπάνω τους!» καὶ κάποιος ἔδινε παραγγέλματα σὲ ἀγγλικὴ γλώσσα.

Τέλος, μιὰ φωνὴ κάλεσε τὸν πατέρα μου. Τρέμοντας ἀπ' τὸν ἀξηγητὸν αὐτὸ θόρυβο, ἀνοίξαμε. Ἦταν ὁ ἀγαθὸς γείτονας μας ὁ χασάπης. Μᾶς διηγῆθηκε πὺς, πηγαίνοντας νὰ σφιλίσει τὸ σταῦλο του, εἶδε δυὸ ψηλοὺς ἀνθρώπους σιμά στὸ σπιτί, νὰ παραφυλάγουν. Μόλις τὸν εἶδαν, τῶστρωσαν εὐτοὺς.

— Πρέπει νὰ ἴδουμε, εἶπε ὁ Μῶν.

Κ' ἐγὼ τὸν ἀκολούθησα. Ὁ πατέρας μου ἦρθε ἀπὸ πίσω, μετὰ στὸ δρόμο σταμάτησε, κ' ἔξαναγύρισε. Ἐμεῖς πέσαμε σὲ παγίδα. Μιὰ δεκαριά παιδιὰ πετάχτηκαν ἀπὸ ἓνα ἐρημόσπιστο, σὰ νὰ μᾶς εἶχαν προσμεινεί. Ἦταν κοκκουλωμένοι, κ' ἀγνωρίζοι στὴν ἀρχή. Μὰ γνωρίζαμε τοὺς ἐχθρούς μας στὴν τάξη. Ἦταν ἀκόμα κ' ἓνας ἄλλος, πὺ δὲν τὸν γνωρίζαμε καθόλου καὶ πὺ φαινόταν ὁ ἀρχηγὸς τους. Αὐτὸς φαινόταν πὺς φόβιζε τὸν Μῶν.

Μ' ἐμένα τὰ κατάφεραν σύντομα, μετὰ ὄχι κ' ἄκοπα. Ὁ Μῶν πάλεψε πιδ πολύ. Ἐμένα μ' ἔδεσαν. Αὐτὸν τὸν ἔρριξαν χάμου. Τὸν ἔφαξαν, καὶ κάθε χαρτί, πὺ ἔβρισκαν ἀπάνω του, τῶβραζαν στὸ φῶς καὶ τὸ κυττοῦσαν. Τέλος βρῆκαν τὸ σχέδιο πὺ ὁ Μῶν εἶχε κάνει, μετὰ ὄδηγὸ τὸ χάρτη, γιὰ νὰ ξανὰβρει τὸ δρόμο τῆς πυργοδέσποινας. Αὐτὸ ζήτησαν. Κ' ὅταν τὸ πῆραν, φόρεσαν τὰ κασκέτα τους, μᾶς ἀπόλυσαν κ' ἔφυγαν, ὄλοι μαζί, σιωπηλά.

Γυρίσαμε στὸ σπιτί, καὶ στὸν πατέρα μου δὲν εἶπαμε οὔτε λέξη.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦρθε στὸ σχολεῖο μας ἓνας μαθητῆς, ἔκτακτος, περαστικός. Ἐρχό-

ταν, ἔτσι ταξιδιώτες, γιὰ λίγες ἡμέρες, τὸ πολὺ γιὰ ἓνα μῆνα, εἶχε βιβλία, χάρτες, ζωγραφίες, χαρτοφύλακες, καὶ βλέποντάς τα, καθὼς τὰ ἐξέχουσε ἐπάνω στὸ θρανίο, γενήκαμε ὄλοι γνωρίμοι του.

Ἦταν ἓνα παιδὶ ἀπὸ σαλιτιμπάγκους, πὺ τὸ κρού τοὺς ἔκαμε νὰ σταματήσουν στὸ δρόμο τους. Γιὰ νὰ μὴ χάνει τὸν καιρὸ του, ἦρθε στὸ σχολεῖο. Ὁ σύντροφός του ἔμενε στὸ τροχόσπιτο γυμνάζοντας τὰ ζῶα καὶ τὰ πουλιά. Τὸ παιδὶ μίλησε γιὰ κάποιον Γκανάς, πὺ ἦταν, φαίνεται, ὁ ἀρχηγός τους, μετὰ κανεὶς δὲν ρώτησε γι' αὐτόν.

Ὑστερα, ἐξηγήθηκαν πολλὰ. Ὁ μικρὸς ἦταν μαζί με τοὺς νυχτερινούς ταραξίες. Εἶχε πάρει στὰ χέρια του τὸ σχέδιο γιὰ τὸν πύργο καὶ τὶς στὴν ἐντέλεια γεμισμένο μ' ὄτι ἔλειπε.

— Μῶν, εἶπε ξαφνικά. Εἶναι καιρὸς νὰ σοῦ τὸ πῶ: ἦμιον κ' ἐγὼ στὸν πύργο μαζί σου. Ἦμιον στὴ γιορτή. Καὶ τὸ κατάλαβα πὺς ἔσδ ἦσουν, ὅταν τὰ παιδιὰ μοῦ διηγῆθηκαν πὺς ξεπόρτισες καὶ τῶσκασες ἀπὸ δῶ. Γιὰ νὰ βεβαιωθῶ, σοῦ πῆρα αὐτὸν τὸν παλιοχάρτη. Μὰ κ' ἐγὼ εἶμαι, σὰν καὶ σένα: δὲν ξέρω τῶνομα τοῦ πύργου: μήτε θᾶξερα νὰ ξαναγυρίσω. Δὲν ξέρω ἀκέραιο τὸ δρόμο πὺ θὰ σᾶς πῆγαينه ὡς ἐκεῖ.

Ὁ Μῶν ἀχόρταστα τὸν ρωτοῦσε.

— Ἐγὼ, εἶπε ὁ ἄλλος δὲν εἶμαι παιδὶ σὰν τᾶλλα. Ἐδῶ καὶ ἄρεις μῆνες, θέλησα νὰ σκοτωθῶ. Γι' αὐτὸ φορῶ στὸ μέτωπο αὐτὴ τὴ κορδέλλα. Δὲν πέτνω. Κ' ὕστερα ἔξακολούθησα νὰ ζῶ γιὰ διασκέδαση. Σὰν παιδὶ, σὰν ἀσιγγανος, μετὰ τοὺς νομάδες. Δὲν ἔχω μήτε σπιτί, μήτε πατέρα, μήτε ἀδερφή, μήτε ἀγάπη. Τίποτα πιδ, παρὰ συντρόφους στὰ παιχνίδια. Γίνου φίλος μου, Μῶν, κ' ἐγὼ ξέρω τὸ μυστικὸ σου. Θὰ σὲ ξαναβάλω στὸ δρόμο πὺ ἔχασες. Ὁρκοσθήτε μου κ' οἱ δυὸ σας ὄτι θὰ μοῦ ἀποκριθῆτε ὅταν θὰ σᾶς κρᾶξω ἔτσι «Χού—Χού!»

Ὁρκοσθήκαμε. Καὶ γι' ἀνταπόδοση, μᾶς εἶπε.

— Θὰ σᾶς δείξω τὸ σπιτί στὸ Παρίσι, πὺ ἡ κόρη τοῦ πύργου ἔχει τὴ συνήθεια νὰ περνᾶ τὶς γιορτὲς: τὸ Πάσχα, τὴν Πεντηκοστή, τὸν Ἰούνιο μῆνα, καὶ κάμποσον χειμῶνα.

Ἄξαφνα τὸν φώναξαν ἀπ' ἔξω μετὰ μιὰ φωνὴ «Χού... χού...» Ὁ Μῶν δὲν εἶπε τίποτα.

— Πέσε το, πέσε μου το! φώναξε ὁ Μῶν. Κ' ὁ νέος γοργὰ μᾶς ἔδωκε τὴ σύσταση, πὺ τὴν ξαναεἶπαμε χαμηλόφωνα κ' ἐμεῖς.

Κ' ύστερα ἔδραμε κατὰ τὸν σύντροφό του, ἀφήνοντάς μας σὲ ἀφραση ταραχή.

Τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἔγινε μεγάλη ἱστορία στὸ χωριό. Ἀνθρωποὶ μὴκταν στὰ σπίτια κ' ἔκλειψαν ὀλωνῶν τὰ πουλερικά. Μόνον ἢ χῆρα Ντελοῦς κ' ὁ γιλιός της εἶδαν ἕναν κλέφτη, φορτωμένον μὲν ἀρμαθιὰ πουλιά, καὶ μπόρεσαν νὰ συγκρατήσουν τὴ φυσιογνωμία του. Τὸν κυνήγησαν ἀλλὰ ἔφυγε στὸν κάμπο πέρα.

Σὲ λίγες μέρες ἀνοίξε ὁ καιρός, κ' οἱ σαλιμπάγκοι ὠφελήθησαν τὴν περίσταση. Ἐκαναν γιορτή, πού ὄλος ὁ κόσμος μαζεύτηκε. Ἀπάνω στὴ γιορτή, ὁ Μὼν εἶδε τὸν Γκανάς: κ' ἀναγνώρισε ποιόν; τὸν ἀψηλὸ πιερρότο τῆς γιορτῆς τοῦ πύργου! Τὸ μυστήριον λύθηκε... ὁ ἄλλος, ὁ νεαρός σαλιμπάγκος, ὁ συμμαθητῆς μας, ἦταν ὁ Φράντς... Ὁ Μὼν τὸν γνώρισε! Τρέξαμε νὰ χτυπήσωμε στὸ τροχόσπιτο. Μὰ ἦταν σφαλσιμένα καὶ σβηστά, καὶ γυρίσαμε πάλι πίσω, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ ξανάρθωμε τ' ἄλλο πρωί.

Ἐτσι ξεδιαλύνοντα ὄλα: ὁ Μὼν, δὲν εἶχε ἰδεῖ, φεύγοντας μὲ τ' ἀμάξι, μιὰ μεγάλην ἀσπρη σιλουέτα νὰ τρέχει στὴ λάμψη τῆς ἀστραπῆς, βαστῶντας ἕνα κορμὶ παιδιοῦ στὴν ἀγκαλιά της; Ἦταν ὁ Φράντς, πού τὸν περιμάζεψεν ὁ πιερρότος, πληγωμένον, ἀπὸ ἀποτυχημένη δοκιμὴ ν' αὐτοκτονήσει. Κ' ἐκεῖνος παραδέχτηκε τὴν ἀγρία ζωὴ, τίς νομαδικὲς πλάνες, γεμάτες κινδύνους, παιγνίδια καὶ περιπέτειες. Ἦταν σὴν νὰ ξαναγινόνταν παιδί... Μᾶς εἶχε κρύψει τ' ἀληθινὸ ὄνομά του, καὶ τὸ πῶς ἤξερε τὸ δρόμο ὡς τὸν πύργο, φοβισμένος μὴ τὸν ἀναγκάσωμε νὰ γυρίσει στοὺς δικούς του: μὰ τότε γιατί νὰ μᾶς ἀφήσει ὕστερα νὰ μαντέψωμε ἀκέρια τὴν ἀλήθεια;

Γυρῶντας στὸ σχολεῖο, ὁ Μὼν ἔκανε ὀλοένα σχέδια. Τ' ἄλλο πρωί θὰ πήγαινε νὰ τὸν ξυπνήσει, νὰ τὸν πάρει μαζὶ καὶ νὰ γυρίσουν μαζὶ στὸν πύργο του. Ὁ Φράντς θὰ ὠδηγοῦσε, μέσα στὸν μουσκεμμένο δρόμο... Κ' ἐγώ, πού θὰ μὲ παραμέριζαν πάλι, ἀπόμανα μὲ βαρεῖα καρδιά.

Μὰ τ' ἄλλο πρωί, μάταια ἀναζητήσαμε τὸ τροχόσπιτο. Στὴν πλατεία πού ἦταν οἱ παράγκες, δὲν ἀπόμενον μῆτε ἀμάξι, μῆτε τίποτ' ἄλλο, παρὰ ἕνα κουτί μπογιά, σπασμένο, καὶ κουρέλια... Οἱ σαλιμπάγκοι εἶχαν φύγει.

Τοῦτο ἦταν, γιατί, ἐκτὸς ἀπ' τὸν Μὼν, κ' ὁ Ντελοῦς ἀναγνώρισε στὸ πρόσωπο τοῦ πιερρότου τὸν κλέφτη πού εἶχε πάρει τὰ που-

λερικά τους. Κ' εἶδαμε τέσσερις χωροφυλάκους καβαλλοῦδες ὀδηγημένους ἀπ' τὸν Ντελοῦς, νὰ καλπάζουν φέροντας βόλτες, ἀπ' τὴν πλατεία ὡς τὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ... Εἰδοποιημένοι ἀπὸ μιὰν ἀστοχαστὴ βρῆσι, πού ὁ Ζασμὲν εἶχε πει, ὁ Φράντς κατάλαβε τὴ δουλειὰ τοῦ συντρόφου, καὶ τὸν τρόπο πού γέμιζε τὸ ταμεῖο, ὅταν δὲν ὑπῆρχαν χρήματα. Τί τροπὴ θ' ἄχε νοιώσει νὰ βρίσκειται μαζὶ μὲ τέτοιον ἀνθρωπο! Ὡς τόσο, τρέμοντας νὰ μὴ τοὺς πιάσουν καὶ τοὺς δύο, ἔβιασε τὸν πιερρότο νὰ λύσουν ἀμέσως τὴν παράγκα καὶ νὰ φύγουν. Κ' ἴσως θ' ἄλλαξε ἀργότερα τὸ δρομολογίό του, ἀν γλύτωνε ἀπ' τὴν ἐξουσία.

Ἀκολούθησαν γλυκὲς μέρες στὴ σειρά. Ὁ Μὼν εἶχε τὴν ἰδέα πῶς ὁ Πύργος δὲ θ' ἄταν πολὺ μακρὰ. Κι' ἀπάνω σὲ μὴν ἐκδρομὴ πού κάναμε μὲ τὸ σχολεῖο στὰ περὶχωρα, δοκιμάσαμε πάλι νὰ βροῦμε τὰ σημάδια, νὰ φύγωμε παρηνῦς κιόλα... ἀλλὰ ζύγωσαν οἱ συμμαθητῆς μας. Ὁ Μὼν βρῆκε κ' ὕστερα τὴν εὐκαιρία νὰ ξαναφύγει. Μὰ ξαναγύρισε πίσω, πολλὴν ὥραν μετὰ τὸ γυρισμό μας, καὶ μούπε ἀπαυδημένος: — Τίποτα. Τίποτα. Δὲν μοιάζει μὲ τὸ σχέδιό μου.

Ὑστερ' ἀπ' τὸ φαγητό, μέσα στὴ σφαλιστὴν αἴθουσα, - μαῦρη κ' ἔρημη ἀνάμεσα στὸν γελαστὸ τόπο, - κάθησε σ' ἕνα ἀπ' τὰ μεγάλα τὰ τραπέζια, καὶ μὲ τὸ κεφάλι στὰ χέρια κοιμήθηκε γιὰ πολὺ, ἕναν ὕπνο βαρὺ καὶ πικραμένο. Κατὰ τὸ δεῖλι, ὕστερ' ἀπὸ πολλὴν ὥρα πού συλλογιόταν, σὰ νάθελε νὰ πάρει ἀπόφαση σημαντικὴ, ἔγραψε γράμμα τῆς μητέρας του. Τοῦτο μόνο θυμᾶμαι ἀπ' ὄλην ἐκείνη τὴ μακροῖα ἡμέρα, τὴ γεμάτη ἀπογοήτευση.

Σὲ λίγο πάλι ξαναῤῥθε χειμῶνας. Βιαστήκαμε νὰ φέρωμε τὴν ἀνοῖξη!.. Ὁ καιρὸς μονομιᾶς σκοτεινίασε, καὶ μιὰ βροχοσταγόνα ἔπεσε ἀπάνω σ' ἕνα τετράδιο, - γιατί κάναμε μάθημα στὴν αὐλή. Τρέξαμε πάλι στὴν τάξη. Κι' ἀπ' τὰ μεγάλα παράθυρα, βλέπαμε, θλιμμένοι, νὰ παραστρατοῦν τὰ ὀγκωμένα σύνεφα. Ὁ Μὼν, σὴν κ' ἐμὲ, παρατηροῦσε, μὲ τὸν ἀγκῶνα στὸ παράθυρο, τὸ πέρασμά τους.

— Ὁ ἴδιος ἄνεμος φυσοῦσε, εἶπε, μὰ τὰ σύνεφα δὲν ἔτρεχαν κατὰ κεῖ, ὅταν πήγαινα στὴ δημοσιά...»

— Ποιὰ δημοσιά;» ρώτησε ὁ Ζασμὲν. Ὁ Μὼν δὲν ξαναμίλησε.

Μιὰ μέρα κοιῶντας μιὰ κηδεῖα μὲς στὴ

βροχή, κ' ἀκούγοντας κιόλας τοὺς ψαλμοὺς τῆς ταφῆς, — πού θ' ἄταν τὸ μόνο μας θέαμα γιὰ ὄλην τὴν ἡμέρα, — ὁ Μὼν μοῦ εἶπε ἄξαφνα:

— Ἐγὼ τώρα, Σερέλ, θὰ ἐτοιμάζωμαι θὰ δέσω τὰ πράγματά μου. Μάθε πῶς ἔγραψα ἀπὸς μητέρας μου τὴν περασμένη Πέμπτη, ζητῶντας της νὰ τελειώσω τίς σπουδὲς μου στὸ Παρίσι. Σήμερα φεύγω.

Κ' ἔβλεπε κατὰ τὴν ἐξοχὴ τοῦ προαστείου, μὲ τὰ χέρια βαλμένα στὰ κάγκελλα, πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του. Πρὸς τί νὰ τὸν ρωτήσω, ἄν ἢ μητέρα του, πού ἦταν κ' εὔπορη, τὸ εἶχε παραδεχτῆ; Ἠξερα πῶς ἔκανε ὄλα τὰ θελήματά του. Περιττὸ καὶ νὰ τὸν ρωτήσω γιατί τόσο ἄξαφνα ἔκανε τὴν ἀπόφαση νὰ φύγει. Τὸ ἤξερα κ' αὐτό.

Μὰ τὸν ἔβλεπα νὰ λυπᾶται καὶ νὰ φοβᾶται ν' ἀφήσει τὸν ἀγαπημένο τόπον, ὅθε πέρασε σὴν γιὰ μιὰ περιπέτεια. Ἐγὼ, ἐννοιωθα ν' ἀνεβαίνει μέσα μου μιὰ σφοδρὴ πίκρα, πού ποτὲ δὲν εἶχα νοιώσει ποτέ μου πρῖν.

— Κοντεύει τὸ «Πάσχα, —» μοῦ εἶπε γιὰ νὰ ἐξηγηθεῖ, μ' ἕνα χαμόγελο.

«— Μόλις τὴν εὔρεις, θὰ μοῦ γράψεις; —» ρώτησα.

«— Ναι, σοῦ τὸ ὑποσχέθηκα. Δὲν εἶσαι ὁ σύντροφός μου κ' ὁ ἀδερφός;» κ' ἀκούμπησε στὸν ὄμο μου τὸ χέρι του.

Σιγὰ—σιγὰ τὸ καταλάβαινα: τελείωσε, θὰ πήγαινε νὰ σπουδάσει στὸ Παρίσι. Ποτέ πιά δὲ θ' ἄχα στὸ πλευρό μου τὸν μεγάλο συμμαθητῆ μου.

Εἰδοποίησε καὶ τοὺς γονεῖς μου. Ὁ κ. Σερέλ φάνηκε πολὺ ν' ἀπόρησε, μὰ ὕστερα παραδέχτηκε τὴ γνώμη τοῦ Αὔγουστινου. Ἡ Μίλλι, γυναῖκα τοῦ σπιτιοῦ, τρώμαζε, στὴ σκέψη πρὸ πάντων πῶς ἢ μητέρα τοῦ Μὼν θ' ἄβρισκε τὸ σπῖτι σὲ ἀσυνείθιστην καταστάση. Τὸ δέμα, ἀλλοίμονο! δέθηκε γρήγορα. Ζητήσαμε κάτω ἀπ' τὴ σκάλα τὸ ζευγάρι τὰ κυριακάτεια παπούτσια του, λίγο ὕψωμα μὲς τὸ ἀρμάρι τὰ χαρτιά του, τὰ βιβλία τοῦ σχολείου, τὰ τετράδιά του—κάθε τι πού ἔχει στὸν κόσμο ἕνα παιδί δεκαοχτῶ χρονῶν.

Μεσημεριάτικα, ἢ κυρία Μὼν ἤρθε μὲ τ' ἀμάξι. Πῆρε κάτι γιὰ φαγητὸ στὸ καφενεῖο τοῦ Δανήλου, συντροφεμένη ἀπ' τὸν Αὔγουστινο, καὶ μᾶς τὸν πῆρε, δίκως νὰ δώσει ἄλλην ἐξήγησι, μόλις κιόλας εἶχε τὸ ἄλογο ζευτεῖ. Στὸ κατῶφλι ἀποχαιρετιστήκαμε κ' ἢ ἀμάξα χάθηκε στὴν καμπὴ τοῦ τριστρατου.

Ἡ Μίλλι καθάρισε τὰ παπούτσια της στὸ

κατῶφλι καὶ πέρασε μέσα, στὴν ψυχρὴ τραπεζαρία, γιὰ νὰ βάλει σὲ τάξη ὄλα τ' ἀναστατωμένα πράγματα. Ὅσο γιὰ μένα, πρῶτη φορὰ βρισκόμουν, ὕστερ' ἀπὸ μῆνες, ὀλομόναχος, ἀντικρὺ σὲ μιὰν ἐσπέρα πέμπτης, ἀπεραντή,—μὲ τὴν ἰδέα πῶς μέσα στὴ γέρικην ἀμάξα εἶχε φύγει, πρῖν ἀπὸ λίγο μόλις, κ' ἢ νειότη μου, γιὰ πάντα.

Τὶ νὰ κάνω;

Ὁ καιρὸς ἀνοίξε λίγο. Ἐλεγε πῶς ὁ ἥλιος ἔκανε νὰ φανεῖ.

Μιὰ πόρτα κρότησε στὸ μεγάλο σπῖτι. Ἐπειτα, πάλι, σιωπὴ. Κάπου—κάπου, ὁ πατέρας μου περνοῦσε τὴν αὐλή, γιὰ νὰ γεμίσει ἕναν κουβά μὲ κάρβουνα, πού τ' ἀδειάζε μέσα στὴ σόμπα. Ἐβλεπα τίς ἀσπρες κλωστὲς πού κρεμόταν ἀπ' τὰ σχοινιά, μὰ καμμιὰν ὄρεξη δὲν εἶχα νὰ ξαναμπῶ μέσα στὴ γωνιαν ἐκείνη, γιὰ νὰ βρεθῶ δίπλα μὲ τὰ θέματα τῶν ἐξετάσεων, πού θ' ἄδιναν στὸ τέλος τοῦ χρόνου γιὰ νὰ μπῶ στὴν Ἀνώτερη Σχολή: αὐτὴ θ' ἄταν, ἀπὸ δῶ καὶ πέρα, ἢ μοναδική μου ἀπασχόληση.

Κι' ὡς τόσο, - παρᾶξενο πρᾶμμα - μέσα στὴν πίκρα πού μὲ ἀπέλιψε, ἔσμισε κάτι σὰ μιὰν ἰδέα ἀπελευθέρωσης! Μιὰ πού ὁ Μὼν ἔφυγε, καὶ μιὰ πού ἐλείωσε αὐτὴ ὄλ' ἢ ἱστορία, θαρροῦσα τοὐλάχιστον πῶς λυρωνόμουν ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀλλόκοτην ἔγνοια, ἀπ' αὐτὴ τὴν αὐστηριακὴν ἐπίδραση, πού μ' ἐμπόδιζε νᾶμαι κ' ἐγὼ καθὼς ὁ ἄλλος κόσμος.

Δὲ θᾶμουν πιά ὁ σύντροφός μου στὶς περιπέτειες κανένος, οὔτε ὁ ἀδελφός ἐνὸς πού κυνηγοῦσε παγίδες: ξαναγινόμενον ἕνα παιδί τοῦ προαστείου, ὅμοιο μὲ τ' ἄλλα. Ἦταν εὐκολο, ἔφτανε ν' ἀκολουθῆσω τὴν κλίση μου.

Ξαναβρῆκα πάλι τίς φίλες μου μὲ τοὺς συμμαθητῆς μου. Κι' ὁ Ντελοῦς, περνοῦντας, μὲ ξαναφώναξε νὰ ἀνεβῶ στ' ἀμάξι του, τώρα πιά πού ὁ Μὼν ἔλειπε. Μὲ ὀδήγησε ὡς τῆς μητέρας του τὸ σπῖτι, πού, - μαζὶ καὶ μπακάλικο, - φατιζόταν σ' ὄλα του τὰ κουτιά καὶ τὰ βαρέλια ἀπὸ μιὰν ἀχιτίδα ἀσπρον ἤλιο. Ὁ λόγος ἤρθε γιὰ τὸν Μὼν. Καὶ τότε, γιὰ νὰ ξανάρθω πάλι τὸν ἑαυτό μου καὶ τὴν ἰσορροπία μου μέσα στοὺς ἄλλους, μοῦ ἤρθε νὰ διηγηθῶ τὴν ἱστορία του. Τὶ θ' ἄβλαψτε γιὰ κείνον, ἀφοῦ ὄλη ἢ ἱστορία του στὸν τόπο μας εἶχε τελειώσει;

Τάχα δὲν εἶπα καλὰ τὸ περιστατικὸ του; Εἶδα πῶς δὲν ἔκανε ἐντύπωση. Ἦταν ἕνας γάμος, μὰ! εἶχαν δὴ παρόμοιους... Ὁ πύργος; κ' αὐτὸν θὰ τὸν ἤξεραν τὰ παιδιά ἀπ' τὸ χωριό. Ἡ κόρη; ὁ Μὼν θὰ τὴν στεφανωθεῖ,

ἀφοῦ κάνει τὸ στρατιωτικό του.

— Καὶ δὲν μᾶς ἔλεγε τὰ σχέδιά του, ἀν-
τις νὰ πάει νὰ τὰ ἐμπιστευθεῖ σ' ἕναν θεα-
τρῖνο;

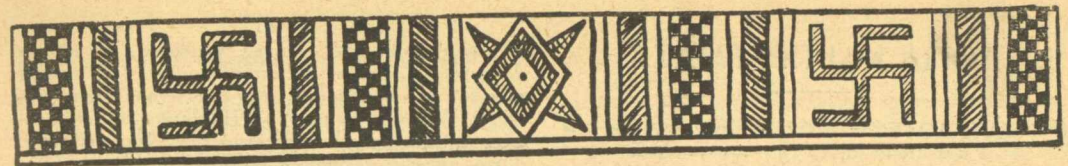
Ἔτσι ἀνεργὰ πέρασε τ' ἀπόγεμά μου.
Καὶ τὸ βράδυ, πλαγιασμένος μόνος, πολεμοῦ-

σα νὰ πνίξω τὶς τύψεις, ποὺ ἀνάδιναν ἀπ'
τὰ κατάβαρα τῆς θλίψης μου. Δυὸ φορές, τὰ
μεσάνυχτα, σηκώθηκα πάνω νόμιζα πὼς ἔτρι-
ζε τὸ διπλανὸ κρεβάτι, σὰ νᾶταν ὁ Μῶν
καὶ γυρνοῦσε ἀπ' τ' ἄλλο τὸ πλευρό.

(Ἀκολουθεῖ συνέχεια)

ΑΓΙΟΣ ΕΥΣΤΡΑΤΙΟΣ
ΜΩΣΑΪΚΟ ΛΑΦΝΙΟΥ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΠΑΡΑΤΑΙΡΟΙ

ΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΓΙΟΙ

Σὲ μερικοὺς δρόμους ἑνὸς νέου συνοικισμού ὁ Δήμος Ἀθηναίων ἀπεφάσισε νὰ δώσει ὀνόματα νεοελλήνων λογίων. «Κατ' ἀρχὴν» ποιὸς μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι δὲν εἶναι σωστὴ ἡ ἰδέα; Ὁ «Ὁδηγὸς τῶν ὁδῶν» εἶνε κι' αὐτὸς ἕνας ἀπὸ τοὺς τρό-
πους μὲ τοὺς ὁποίους κάθε πόλη ἐκδηλώνει τὴν εὐγνωμοσύνη της πρὸς ὅ,τι καλὸ ἔχει ἢ παρουσι-
άσει ἡ ἱστορία τῶν αἰώνων. Καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη αὐτὴ εἶνε χωρισμένη σὲ τόσα μέρη ὅσοι καὶ οἱ δρόμοι τῆς πόλεως καὶ καθένα ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ ἀντιστοιχεῖ σ' ἕναν ἄνθρωπο, σὲ μιὰ ἡμερομηνία ἢ σὲ μιὰ ἐποχὴ. Ἐνα κομμάτι εὐγνωμοσύνης γιὰ τὸν Αἰσχύλο, κάνει τὴν ὁδὸν Αἰσχύλου. Ἄλλο κομμάτι εὐγνωμοσύνης γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη, κά-
νει τὴν ὁδὸν Κολοκοτρώνη.

Περιλαμβάνονται λοιπὸν στὸν «Ὁδηγὸ τῶν ὁδῶν» τὰ σπουδαιότερα κατορθώματα τοῦ ἄν-
θρώπου, —πολεμικά, θρησκευτικά, καλλιτεχνικά,
ἐπιστημονικά. Τὰ γεγονότα ὅμως αὐτὰ ἀναφέ-
ρονται μόνο μὲ μιὰ λέξη, ὅπως στὸν πίνακα περι-
εχομένων ἑνὸς μεγάλου βιβλίου, λ. χ. μᾶς γενικῆς
ἱστορίας. Ἀλλὰ μὲ μιὰ διαφορὰ: ἐνῶ ὁ πίνακας
περιεχομένων σου λέει νὰ πᾶς σὲ μιὰ ὀρισμένη
σελίδα καὶ νὰ ψάξεις γιὰ κείνο πού ζητᾶς, ὁ «Ὁ-
δηγὸς τῶν ὁδῶν» σου ξυπνάει τὶς γνώσεις καὶ τὶς
ἀναμνήσεις σου. Δηλαδή ἡ ἱστορία εἶσαι σύ, ἡ
μνήμη σου, μέσα στὴν ὁποία ὑπάρχουν πληροφο-
ρίες γιὰ τὸν Ἰπποκράτη, ἄς ποῦμε, γιὰ τὸ Σίνα
γιὰ τὸ Δεληγιώρη καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους πού
περιλαμβάνονται στὸν «Ὁδηγὸ τῶν ὁδῶν». Στὴ
μνήμη αὐτὴ ἢ καλύτερα στὴ μνήμη τοῦ συνόλου
πρέπει νὰ στηρίζεται ἡ σύνταξη κάθε «ὁδηγοῦ
ὁδῶν».

Στὴ μνήμη αὐτὴ ἔχουν βέβαια τὴ θέση τους
καὶ τὰ πνευματικά κατορθώματα τοῦ ἀνθρώπου, —
οἱ λόγοι, στὴν περίπτωσή μας. Καὶ ὁ Δήμος Ἀ-
θηναίων στὴ γενικὴ αὐτὴ ἀρχὴ στηρίχτηκε καὶ
πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ δώσει ὀνόματα λογίων
σὲ διαφόρους δρόμους. Νὰ δώσει ὀνόματα λογίων.
Ἀλλὰ ποιῶν λογίων; Ἡσυχάσετε, φίλοι καὶ ἐχ-
θροί. Δὲν πρόκειται νὰ ἐξετάσουμε ἂν εἶστε λό-
γιοι ἢ ὄχι. Τὸ ξέρετε καὶ τὸ ξέρουμε. Τώρα ἔχου-
με νὰ ἰδοῦμε κατὶ καλύτερο. Ἀλλὰ καὶ πάλι θὰ
μᾶς χρειαστεῖ ἡ γενικὴ ἱστορία.

Εἶπαμε ὅτι ὁ «Ὁδηγὸς τῶν ὁδῶν» μοιάζει μὲ
τὴν ἱστορία. Ἀλλὰ γιὰ νὰ περάσει στὴν ἱστορία
ἕνα ὄνομα, ἕνα γεγονός πρέπει νὰ συγκεντρώνει
μερικά προσόντα. Ὁ Κολόμβος λ. χ. ὑπάρχει στὴν
ἱστορία μὲ τὴ ζωὴ καὶ μὲ τὴ δράση του, γιὰτι
ἀνακάλυψε τὴν Ἀμερικὴ. Ἔχει ὁ ἄνθρωπος νὰ
παρασιάσει κάτι. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ Νεύτων.

Κάτι μπόρεσε νὰ κάνει κι' αὐτός. Γιὰ τὸν ἴδιο λό-
γο ὑπάρχουν στὴ γενικὴ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου
ὁ Λούθηρος, ὁ Ροῦμπενς, ὁ Σέλλεϋ, ὁ Ντισσογιέφ-
σκυ, ὁ Προκοπούτης, ὁ Καρτούς. Καθέννας ἀπ'
αὐτοὺς κάτι ἔκανε. Καλὸ, κακό; Ἀδιάφορο. Ὁ
ἕνας ἦταν τολμηρὸς θαλασσοπόρος, ὁ ἄλλος με-
γάλος ζωγράφος. Δυὸ ἀπ' αὐτοὺς καὶ πολλοὶ ἄλλοι
πού ἀναφέρονται στὴν ἱστορία, ἦταν φοβεροὶ κα-
κοῦργοι. Τέλος πάντων καθέννας ἔκανε κάτι πού
δὲν μποροῦν νὰ τὸ ξεχάσουν οἱ ἄνθρωποι.

Διαβάξεις στὴν πινακίδα ἑνὸς δρόμου: Κανάρης
καὶ δὲν ρωτᾶς ποιὸς ἦταν αὐτός ὁ Κανάρης.
Μπορεῖ νὰ μὴν ξέρεις πότε γεννήθηκε καὶ πότε
πέθανε καὶ τι ἀκριβῶς ἔκανε. Ξέρεις ὅμως ὅτι
ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀτρόμητους θαλασσινοὺς, τοὺς
ὁποίους χρωστᾶς τὴν ἐλευθερία σου. Αὐτὸ ἔμαθε
ὅλος ὁ κόσμος εἴτε ἀπὸ τὸ σχολεῖο, εἴτε ἀπὸ τὶς
ἐφημερίδες, εἴτε ἀπὸ τὶς διηγήσεις τοῦ παπποῦ ἢ
τῆς γιαγιάς. Τὸ ἔμαθε καὶ δὲν τὸ ξεχνάει. Σὲ ἄλλη
πινακίδα διαβάξεις: ὁδὸς Θερμοπυλῶν. Ἴσως νὰ
ξέρεις λιγώτερα αὐτὴ τὴ φορὰ. Ὅποσδήποτε κάτι
ξέρεις. Δὲν σοῦ εἶναι ἀγνωστὴ ἡ λέξη. Ἄλλου δια-
βάξεις: ὁδὸς Ἀναξαγόρα. Ἀσφαλῶς θὰ ξέρεις
ἀκόμα λιγώτερα. Ἀλλὰ καὶ πάλι κάτι ξέρεις.

Δίνουμε λοιπὸν στοὺς δρόμους ὀνόματα, πού
λίγο ὡς πολὺ εἶναι γνωστά σὲ ὅλους, πού τὰ ἄ-
κουσαν κάποτε ὅλοι καὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ ξε-
χάσουν γιὰ τὸν ἕνα ἢ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο. Κ' ἐδῶ
ἀκριβῶς εἶναι ὅλο τὸ ζήτημα. Τὰ ὀνόματα τῶν
συγχρόνων Ἑλλήνων λογίων, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ Δη-
μος θέλει νὰ ὀνομάσει διαφόρους δρόμους, εἶναι
γνωστά στὸν κόσμο; Τὰ ἄκουσε ὁ κόσμος ἔστω
καὶ μιὰ φορὰ, ἀλλὰ τοῦ ἐντυπώθηκαν τόσο ὥστε
νὰ τὰ θυμᾶται πάντα;

Ποῖον ἔχουν σήμερα γιὰ μεγαλύτερον ἀπὸ τοὺς
λογίους μας; τὸν Παλαμᾶ; Ἔ, λοιπὸν βάλτε τ'
ὄνομά του στὴν πινακίδα ἑνὸς δρόμου. Πόσοι νο-
μίζετε ὅτι θὰ ρωτήσουν, ὅταν διαβάσουν τὴν πι-
νακίδα, ποιὸς εἶναι αὐτός ὁ Παλαμᾶς. Τ' ὀλιγώ-
τερο οἱ πέντε στοὺς δέκα. Καὶ πάλι, κατὰ τὴ συ-
νοικία καὶ τοὺς ἀνθρώπους πού κατοικοῦν σ' αὐ-
τήν. Σκεφθῆτε τώρα πόσοι θὰ εἶναι ἐκείνοι πού
θὰ ρωτήσουν ποιὸς εἶναι ὁ Προβελέγγιος, ὁ Λυκού-
δης, ὁ Ἐρταλιώτης.

Θὰ μοῦ πῆτε, πόσες ἄλλες πινακίδες δρόμων
διαβάξει ὁ κόσμος καὶ δὲν καταλαβαίνει τίποτα;
Ἀρκετές. Αὐτὸ ὅμως δὲν μεταβάλλει τὴν κατά-
σταση. Οἱ Ἕλληνες λόγοι δὲν ἔχουν ἔλθει σ' ἐπα-
φὴ μὲ τὸ μεγάλο κοινό, τὸν κόσμο πού θὰ δια-
βάσει τὶς πινακίδες τῶν δρόμων. Ποιὸς φταίει;
Ὁ κόσμος; Μὰ ὁ κόσμος πὼς ξέρει τὸν Οὐγγώ;
Σᾶς ρώτησε ποτὲ κανεὶς γιὰτι αὐτός ὁ δρό-
μος λέγεται «ὁδὸς Βίκτωρος Οὐγγώ»;

Ποιὸς φταίει λοιπὸν;

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΟΙ ΚΑΤΑΔΟΤΕΣ—Πάλιν ή «Νέα Άγωγή» μάφεται και πάλιν ζητεί την κεφαλήν των αντίθετων επί πίνακι. «Ο κ. Δελμούζος αποκαλείται καταδότης διότι τόλμησε σφόδρα του ν' αναφέρει τη «Νέα Άγωγή» και τη συντροφιά της. Κατά τη «Νέα Άγωγή» πρέπει ένας επιστήμονας αληθινός, ένας άνθρωπος πού αντίκρουσε πραγματικά το παιδαγωγικό πρόβλημα της χώρας μας, ένας παιδαγωγός πού δέν άντλεί τά προβλήματά του από μάθηση αλλά από ζωή και από άδύνατον μελέτη του παιδιού, να σωπαίνει και να μη διαμιρτύρεται όταν γίνεται προσπάθεια ύποπτη, έπιστήμονες και άγραμματοί, ιδεολόγοι και άρριβιστές να μετρούνται με τό ίδιο μέτρο. Η κατηγορία μας έναντιόν των ανθρώπων της «Ν. Άγωγής» δέν είναι ότι είναι κομμουνιστές. Αυτό ενδιαφέρει αύτούς, τό μυαλό τους και τη συνειδησή τους. Έμείς λέμε μόνο πως με ό,τι λέγεται παιδαγωγική έπιστήμη δέν έχουν καμιά σχέση, αλλά είναι της χειρότερης ποιότητας μιμητές ξένων θεωριών πού ούτε οι ίδιοι δέν τις έχουν καταλάβει σωστά. Για τό λόγο αυτόν, είναι πολύ δικαιολογημένη ή άγανάχτηση ενού επιστήμονα, όταν βλέπει ν' ανακατευόνται σε σοβαρές συζητήσεις άστοιχίστοι κι' άπληροφόρητοι άνθρωποι π' ή τό άπαιτό της μόρφωσής τους έχει σχηματισθεί από τό περιχόμενο πού μπορούν να προσφέρουν μερικές προχειρογραμμένες φυλλάδες. Το συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι ό Δελμούζος αν κατέδωκε κάτι δέν είναι ό κομμουνισμός τους αλλά ή άγραμματοσύνη τους και οι όλέθριες συνέπειες πού είχε αύτή στην παιδεία.

ΚΑΙ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ — Στους ανθρώπους όμως αυτούς θά μπορούσαμε να διατυπώσουμε ένα έρώτημα. Ποιός άλλος εκτός από τό Δελμούζο και ποιό άλλο ύπόδειγμα παιδαγωγικής δουλειάς σοβαρής και θετικής ύπόκειται εκτός από τό σχολείο του Βόλου κ' από τό Μαράσλειο; Η μήπως ή «Ν. Άγωγή» άποτελεί σταθμό στην παιδαγωγική ιστορία του τόπου μας;

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ — Συμπληρώνοντας τά όσα λέει ό κ. Μπαστιάς στο πρώτο σύντομο άρθριδίό του μπορούμε να πούμε πως εκτός από τό Πανεπιστήμιο είναι και άλλοι πολλοί οι συντελεστές της εκπαιδευτικής και της κοινωνικής κακοδαμίας. Και ό σπαιδαιότερος είναι το κράτος. Δέν πρόκειται και μείς με αύτό πού λέμε να συμπληρώσουμε ή να ενισχύσουμε τη γνώση κατακραυγή έναντιόν του κράτους για κάθε άτομο και όταν ακόμα δέν φταίει τό κράτος. Στην προκειμένη περίπτωση τό κράτος είναι ή άρχή του κακού. Μία από τις πρώτες του φροντίδες για τόν περιορισμό του διανοητικού προλεταριάτου, πού βγαίνει από τό πανεπιστήμιο, έπρεπε να είναι ένας νομικός δύναμις του οποίου κάθε χρόνο δέν θά μπορούσε να μπει στις διάφορες σχολές ύστερ' από άσπληρώτατες εξετάσεις παρά ένας όρισμένος αριθμός φητητών. Όπως άκριβώς συμβαίνει στις στρατιωτικές σχολές πού διαγωνίζονται πεντακόσιοι για να μπουν έβδμηγντα, τό ίδιο μπορούσε να γίνει και με τό πανεπιστήμιο. Το μέτρο ακόμα θά μπορούσε

να εφαρμοστεί και για τά γυμνάσια σέ τρόπον ώστε να μη βγαίνει πιά ή πληθώρα των τελειοφοιτών πού δέν θά ξέρουν, όταν δέν γίνουν επιστήμονες, τι δουλειά να κάνουν. Η έλευθερία του ατόμου να διαλέγει τό επάγγελμά του είναι σεβαστή. Όταν όμως ή έλευθερία τείνει να λάβει άπειρητικές διαστάσεις για τη γαλήνη του συνόλου και την κοινωνική ισορροπία, τότε κανείς δέν μπορεί να κατηγορήσει τό κράτος για ένα μέτρο περιοριστικό μίας επικίνδυνης έλευθερίας. Με τό μέτρο αυτό και με μία κατάλληλη προπαγάντα μπορεί να γεννηθεί άγροτικά ενδιαφέροντα στις μάζες των νέων και να τις ώθήσει προς τό παραγωγικό ύπαιθρο.

ΥΔΡΟΚΕΦΑΛΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ — Μία άλλη τρομερή πληγή, πού μαστίζει τη χώρα και μεταβάλλει τους άγροτικούς πληθυσμούς σε αστικούς, είναι ή πληθώρα των κλασικών γυμνασίων. Ο πολιτικαντισμός και τό κομματικό συμφέρον έδημιούργησε και άπάνω στα βουνά και στα άγροτικά κέντρα κλασικά γυμνάσια. Το Κρικοκούκι έχει γυμνάσιο, τό Κορωπί, τά Καρδάμυλα της Χίου και πάλι λέοντας. Το γυμνάσιο Καρδιμύλλον λ. χ. άριθμεί 200 μαθητές, δηλαδή όλα τά παιδιά των άγροτών θά γίνουν λόγιοι και δικηγόροι. Ως άποτέλεσμα ή μόρφωσή τους θά έχει να έγκυριαλείν τό χωριό, πού δέν θά τους χωράει πιά, και να τραπούν προς τό αστικό κέντρο. Κ' ενώ τό παραγωγικό ύπαιθρο θά έρημάνεται, τά αστικά κέντρα θά όγκουνται άδιάκοπα κι ή χώρα μας χωρίς κανένα παραγωγικό χίντετραν θά γίνεται κάθε μέρα και περισσότερο από άπόψεως εθνικής οικονομίας όργανισμός ύδροκέφαλος. Ωραία μ' τηνάληθεια έγγύηση για την προκοπή του τόπου.

Η ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣΥΝΗ — Οι κομπάρσοι του κ. Υπουργού της Παιδείας διαλαλήσανε πως για την άγραμματοσύνη των άποφοιτών των γυμνασίων φταίει ή εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Τιποτα πιά συκοφαντικό άπ' αύτό. Η μεταρρύθμιση έφριμόστηκε μόνο στο δημοτικό σχολείο και δέν άγγιξε διόλου τη μέση εκπαιδευση, πού βρρίσκειται πάντα στα χέρια της πνευματικής αντίδρασης. Άλλά αν θέλουν να δούν τά πραγματικά αίτια της άγραμματοσύνης των άποφοιτών γυμνασίων, άς πάρουν τόν κατάλογο των γυμνασίων του κράτους κι' άς ερωτήσουν τό άρμόδιο ύπουργείο ποσα από τά γυμνάσια αυτά έχουν συμπληρωμένο τό διδαχτικό τους προσωπικό. Θά δούν με κατάπληξη πως υπάρχουν γυμνάσια, τά όποια άντι των 8 καθηγητών πού πρέπει να έχουν, έχουν μόνο δύο. «Ότι ό θεολόγος διδάσκει ήλληνικά και ό γυμναστής ιστορία. Θά δούν πως από τά καθορισμένα μαθήματα υπάρχουν πολλά, πού δέν διδάσκονται διόλου, και θά δούν ακόμα πως στα όρεινά γυμνάσια δέν πάνε έπιστήμονες αλλά άπόφοιτοι της φιλολογίας πού πήραν ένα χαρτί με χίλια βάρσα. Για όλα αυτά ή άρχή τά παρατάγχα πού τόσες φορές έχει ύποδειξει ή μεταρρύθμιση, ποιός πρέπει να λογοδοτήσει; Όχι βέβαια ό εκπαιδευτικός δημοτικισμός.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΡΑΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ—Άπό τις έφημερίδες μαθαίνουμε πως ίδρύεται Γενική ασφάλεια του κράτους με σκοπό να καταδιώξει

τόν κομμουνισμό. Έπειδή όμως μία ιδέα πού στήνεται στην πεύνα μαζών δέν καταστρέφεται με δέκα συλλήψεις ή εκατό άπελάσεις, αλλά με μόνη την άρση των αίτιών πού την γεννούν, γι' αυτό προτεινουμε στον κ. άρχηγό της ασφάλειας να συλλάβει μερικά πρόσωπα πού, είτε θετικά με τις πράξεις τους, είτε άρνητικά με την παράλευψη καθηκόντος, συντελούν στή δημιουργία της κακοδαμίας πού τροφοδοτεί κάθε άνατρεπτική κίνηση. Και για να άρχίσουμε, σημερινουμε μερικά πρόσωπα: Να συλληφθεί ό τέως ύπουργός της παιδείας κ. Άργυρός και να άπελαθεί μακράν της Ελλάδος, γιατί ως ύπουργός και παρά τις διαμαρτυρίες της συγκλήτου του Πανεπιστημίου και του τύπου επέτρεψε ύπό τύπον ευεργετικού νόμου σέ χίλιους και πλέον άστοιχείωτους άποφοίτους γυμνασίων να έγγραφούν άναδρομικά και να πάρουν όπως όπως διπλώματα. Αύξησε δηλαδή με την πράξη του αύτή τό διανοητικό προλεταριάτο της χώρας με χίλιους ανθρώπους πού, ενώ δέν θά είνε έπιστήμονες, θά έχουν την αξίωση εις βάρος της κοινωνίας να ζουν ως τέτοιοι. Προτεινουμε ακόμα να συλλάβει πλείστους άνώτερος κληρικούς, οι όποιοι, άντι να προσπαθούν και να μοχθούν με εργασία και με τό παράδειγμα να διατηρούν άσβηστο τό θρησκευτικό αίσθημα του λαού, άσχολούνται περλί τά μηδαμικά, παρουσιάζουν λόγους έπομβρίαν, καμιά όμως θετική δράση και αφήνουν τό λαό έκθετο να παραδίνεται στην λύτρωση του κομμουνισμού. «Υπάρχουν και άλλοι πολλοί, έναντιόν των όποιων αν στρέφονταν ή ασφάλεια του κράτους, ό κομμουνισμός θά έσβηνε δίχως περιοριστικά μέτρα έναντιόν εκείνων πού προσχωρούν σ' αυτών γιατί από την άλλην μεριά αντίκρύζουν έγκληματικές ενεργειες ή έγκληματικές άπραξίες.

ΤΑ ΕΥΕΡΓΕΤΙΚΑ — Όλα τά σοφά μέτρα και νομοσχέδια πού εύκόλυναν τη δημιουργία άγραμμάτων έπιστημόνων, οι πολιτικοί του τόπου τά είχαν όνομάσει ευεργετικά. Εύχόμεθα ό δίκαιος Θεός εις ανταπόδωσιν της ευεργεσίας να τους παραδώσει εν χηλεπιαίς ήμέρας νόσου και μαλακίας στα χέρια γιατρού πού να έχει πάρει τό δίπλωμά του από τό Πανεπιστήμιο των Άθηνών δύναμι διατάγματος ευεργετικού.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ — Είναι καιρός τά πολιτικά κόμματα του τόπου να καθορίσουν σαφώς την εκπαιδευτική τους πολιτική. Άς αφήνουν τά μασομένα λόγια. Είναι καιρός ό κάθε πολιτικός άρχηγός να πει νέτα σχετικά πως πιστεύει ότι θά μορφωθεί καλύτερα ό έλληνικός λαός.

ΦΙΛΙΠΠΑΣ ΚΑΙ ΝΑΘΑΝΑΗΛ — Ο δέκτης και φιλοπρόεδρος νέος κ. Θεολόγος Νικολούδης, ύφυπουργός της Παιδείας—ύπουργός, ως γνωστόν, είναι ό άλλος λαμπρός θεολόγος κ. Ν. Λούβαρης—δέχτηκε τά συγχαρητήρια του προέδρου των ζηλωτών του Χριστού για τους τόσους άγώνες του έναντιόν των μαλλιαρών, κομμουνιστών, αθέων, μασσόνων κτλ., με άλλους λόγους έναντιόν των εκπαιδευτικών μεταρρυθμιστών. Ο κ. πρόεδρος των ζηλωτών δηλώνει πως τάσεται στο πλευρό του ήξικελεύθου κ. ύφυπουργού και τόν ένθαρρύνει να εξακολουθήσει τόν άγώνα του για τη σωτηρία του έθνους, της θρησκείας και της γλώσσας

άπό τις έπιβουλές των άνομων Ίουδαίων. «Όταν δυό τέτοιοι φαστήρες, όπως είναι ό κ. ύφυπουργός και ό κ. ζηλωτοπρόεδρος, έχουν αναλάβει με τά όλα τους τόν ευγενικόν αυτών άγώνα, μπορεί να ύπάρξη πιά και ή παραμικρή άμφίβολια για τόν τελικό θρίαμβο; Τρέμετε, μασοί.

ΞΕΦΥΛΛΙΖΟΝΤΑΣ ΜΕΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ε. Ν. Τζελέπη: Το τέλος ενός ανθρώπου.—Μέσα σ'ένα τομίδιο 100 σελίδων ό κ. Τζελέπης μιάς περιγράφει τη δραματική περιπέτεια ενός Έλληνα πού συλλαμβάνεται από τους Τούρκους και ύποχρεώνεται να καταταχθεί στον τουρκικό στρατό. Την όλη περιπέτεια ό κ. Τζελέπης μάς την δίνει με πολύ ρεαλισμό χωρίς περιττά λόγια και προσπάθειες καλλιλογίας και μέσα από τις γραμμές του βιβλίου δέν δυσκολεύεται ό αναγνώστης να καταλάβει πως ό συγγραφέας έζησε την ιστορία αύτή. Μία μεγάλη συμπόνη ξεπηδά από τη διήγηση για τόν άνθρωπο, πού ύστερα από λογίων περιπέτειες πέθανε σ' ένα νοσοκομείο. Από τόν σύντομο διάλογο, πού ξεσηκώνουμε έδω, φαίνεται καθαρά ό όμως τρόπος με τόν όποιο μάς δίνει ό συγγραφέας όλη την τραγική άδιαφορία για τους πονεμένους και γενικά για τόν πληγωμένο στρατιώτη πού πεθαίνει μέσα σ' ένα νοσοκομείο και ό όποιος θεωρείται από τόν γραφειοκράτη γιατρό ένα άπλό νούμερο πού φεύγει από τη μέση. Το μόνο πού τόν ενδιαφέρει είναι να γίνει ή ύπηρσία τυπικώς. Ο συγγραφέας μάς τόν δίνει τό διάλογο άσχολιástον όλότετα, γιατί καταλαβαίνει πολύ καλά πως κάθε σχόλιο θά λιγότευε μονάχα την τραγική του ώρότητα.

Όταν πήγε να φύγη, ένας άρρωστος σήκωσε τό κεφάλι με κλάμματα και θρήνους.

— *Αιάν! Ντοκόρο έφένη! Κρυνόνουμε! Θά πεθάνουμε από τό κροί.*

Ο γιατρός στάθηκε με τό ενδιαφέρον του γιατρού μπροστά στο κρεβάτι του.

— *Πώς κρυνόνετε; Δέν έχετε σκεπάσματα;*
— *Έχουμε, μ' είναι φίλα ειπε ό άρρωστος.*
— *Άς μάς δώσουνε τουλάχιστο τά πόυχα μας, ειπε ένας άλλος.*

— *Η σόμπα σας δέν καιεί; ρώτησε ακόμα ό γιατρός και πήγε να την άγγιξη με τό χέρι. Έπειτα φώναξε ώρησμένος τό νοσοκόμο.*

— *Γιατί δέν άνάγατε τη σόμπα;*

— *Γιατί δέν υπάρχουν ξύλα, ειπε ό νοσοκόμος.*
Ο γιατρός σόπασε μιά στιγμή, σαν να συλλογίζταν να βρη μία λύση για να κάρη ή σόμπα.

— *Άύριο να ζητήσετε να σας δώσουν, ειπε—κ' έφυγε.*

Κι' ό άέρας χτυπούσε πάντα άπάνω στα τζάμια σαν άλαφιασμένο όρσι.

Ι. Ε. Μοσχονά: Το ήμερολόγιο του Θανάτου. (Ποιήματα).—Είναι ή μεγαλύτερη συλλογή στίχων πού ειπε τό φώς τά τελευταία χρόνια, ίσως και από καταβολής κόσμου. Ο όγκος της συλλογής (685 σελίδες πυκνοτυπωμένες) προδιαθέτει βέβαια από μιάς άρχής άσκημα τόν αναγνώστη. Αισθάνεται να του λείπει τό κουράγιο, όχι να τη διαβάσει

μά και να την φυλλομετρήσει κάν. Υποθέτουμε ότι αυτός θα είναι ο λόγος που πέρασε σχεδόν απαρατήρητα. Κρίνοντας κανείς από την εξωτερική εμφάνιση της συλλογής τον ποιητή της, θα μπορούσε να τον φανταστεί όμοιον με τους στιχολόκους της παλιάς σχολής αλλά Αντωνιάδη ίσως, που είχαν την εύκολία να αρραδιάζουν στίχους. Και όμως η εξωτερική αυτή εμφάνιση κάθε άλλο παρά τη σωστή εκτίμηση για την ποιητική αξία του βιβλίου μπορεί να μας δώσει. Ο κ. Μοσχονάς έχει, είναι η αλήθεια, αφάνταστη στιχουργική εύκολια, οι στίχοι του ως τόσο βγαίνουν αυθόρμητα και από μια καρδιά θερμή και πονεμένη. Όπως λέει ο Γκαίτε για τον ποιητή, μπορούμε να πούμε και για τον κ. Μοσχονά πως τραγουδεί σαν το πουλί στο κλαρί, άβιαστα και χωρίς κόπο. Ο πόνος για το θάνατο προσώπου άκριβου, της μάννας του, έκαμε τον κ. Μοσχονά ποιητή. Αποστέφεται τα περίτεχνα μέσα, μ' ένα λόγο τη φιλολογία, το αίσθημά του όμως είναι γνήσιο, έστω και αν η εκφρασή του κάπου κάπου δεν είναι ή πιο πετυχημένη. Ακούστε λ.χ. αυτό το άπλο τραγουδάκι:

Ω! το πουλάκι το τρελλά!
Μ' ένα τον τραγουδάκι
Έπλασε αγάπη και Θεό
Και ντέρι και μεράκι.

Ω! το λουλούδι το τρελλά!
Από τη μυροδιά του
Έκανε αγάπη και Θεό
Τα δύο πέταλά του.

Ω! το κορμάκι το γλυκό!
Με την ψυχή στο στόμα
Έπλασε αγάπη και Θεό
Μέσα στο μαύρο χρώμα.

Οί σημερινοί νεοέλληνες ποιητές δεν μας έχουν συνειθίσει σε τόσο άπλους τόνους: όλο τους το περὶ τέχνη τεχνουργίας και το εξεζητημένο στη σύλληψη δείχνουν ότι λείπει απ' αυτούς ίσια ίσια ή ποιητική πνοή, τους λείπει ακόμα και κάθε αίσθημα. Αν ήθελε κανείς να παρατηρήσει κάτι στον κ. Μοσχονά θα ήταν πως του λείπει πολλές φορές ένα κάποιο κριτικό ξεκοκίνισμα. Η έλλειψη αυτή ίσως να εξηγεί και την έχταση του έργου. Μπροστά όμως στα άλλα προτερήματα, για μας αυτή ή έλλειψη δεν παύει και τόσο σπουδαίο όλο ώστε να μας αναγκάσει να την ξεγράψουμε ολότελα την ποιητική αυτή συλλογή. Απεναντίας σαν μια ανακούφιση το βρήκαμε να διαβάσουμε επί τέλους και μια φορά από σημερινών έλληνα στίχους όπου να μην γυρεύεται να σκεπαστεί ή έλλειψη κάθε ποιητικής ουσίας με το άστοχο κυνήγημα τάχα της πρωτοτυπίας. Ο κ. Μοσχονάς μας ξαναζωντανεύει στη σημερινή εποχή τον τύπο του αυθόρμητου λαϊκού τραγουδιστή, με τη διαφορά μόνο πως ο λαϊκός αυτός τραγουδιστής είναι διαβασμένος, σπουδασμένος και ζή στα χρόνια μας. Οί στίχοι του όμως κυλούν εύκολα πάντα, αν όχι πάντα αρμονικά, και ποτισμένοι από κάποιο αίσθημα, έστω και αν πολλές φορές το αίσθημα αυτό δεν είναι πολύ τεχνικά ξελαγαρισμένο. Το σπουδαίο είναι πως υπάρχει. Τα ποιήματα αυτά δεν έχουν γραφτεί μόνο και μόνο για να γραφτούν μερικά ποιήματα. Πραγματική ανάγκη τα έχει υποαγορεύσει. Είναι, αλήθεια, όπως το λέει και ο τίτλος τους, το ήμερολόγιο του θανάτου. Ο ποιητής ζή μέσα στον

πόνο του θανάτου και μέσα απ' αυτόν τον πόνο πασικίζει να ξανοίξει πάλι την πρώτη χαρά της ζωής. Ο πόνος του τον έμαθε να βλέπει τώρα με καινούργια μάτια όλες τις ζωής τις χάρες:

Ο θάνατός σου μου άνοιξε τα μάτια μου στη φύση
Ο θάνατος, τα μάτια σου που αιώνια τάχει κλειστά
Ο θάνατος που την καρδιά, το αίμα σου έχει παρόσει
Έφτά καρδιές κ' έφτά ψυχές έμένα μου έχει δώσει.

Πώς να μην πιστέψουμε την ειλικρίνεια της ποιητικής αυτής όμολογίας, όταν την βλέπουμε να έπαληθεύει σε κάθε σελίδα σχεδόν του βιβλίου;

Απ. Β. Δασκαλάκη: Τα αίτια και οι παράγοντες της Έλληνικής Επανάστασης.—Τον τελευταίο καιρό πολύ συχνά βγαίνουν διάφοροι τάχα έπιστήμονες κοινωνιολόγοι, να μας πουν πως ή Επανάσταση του Εικοσιένα ήταν άστικό κίνημα (!). Και αυτό για να χωρέσει και ή Έλληνική Επανάσταση μέσα στο καλούπι της κοινωνιολογίας τους. Πόση σχέση έχει ή αντίληψη αυτή με την αλήθεια, φαίνεται από το γεγονός ότι σε καμιά από τις τέτοιου είδους μελέτες δεν λαμβάνονται υπ' όψιν τα αίτια και οι παράγοντες της Επανάστασης. Ο κ. Δασκαλάκης δεν άκολούθησε εύτυχώς το σύστημα αυτό της εύκολης επιστημονολογίας. Στο λιγοςέλιδο βιβλίο του, που το θέλει να είναι ένα έδος πρόλογος της ιστορίας του Αγώνα που έτοιμάζει, εξετάζονται τα πραγματικά αίτια και οι σωστοί παράγοντες του μοναδικού στην παγκόσμια ιστορία γεγονότος και με ιστορική άκρίβεια αναλύεται το ξύπνημα του πόθου της έλευθερίας σ' έναν λαό που δεν θέλησε να μείνει σκλάβος στον κατακτητή. Από αυτή την άποψη το βιβλίο είναι αξίω προσοχής.

Β. Α. Δαμπρολέσβιον: Πρωτόλεια.—Ποιητική συλλογή γυμνασιόπαιδος, καθώς μας πληροφορεί ο πρόλογος, που φροντίζει κιόλας να προδιαθέσει φιλικά την κριτική για τον νεοφώτιστον ποιητή, ξεσηκώνοντας κρισολογίες διαφόρων μεγάλων και τρανών ξένων και δικών μας για το έργο, που μας παρουσιάζει. Ύστερ' απ' αυτές πως να πει κανείς την εντύπωσή του; Κι αν δεν συμφωνεί με τους μεγάλους και τρανούς, που τόχουν συνήθιο, φαίνεται, να σηκώνουν τα μυαλά σε κάθε παιδαρέλι όπου γράφει στίχους, άντίς να κοιτάζει τα μαθήματά του; Η αλήθεια είναι πως αν άνάμεσα στους άπειρους άμετρους και άρρυθμους στίχους του νεαρού ποιητή μπορεί κανείς με τη μεγαλύτερη επιείκεια, λόγω του νεαρού της ηλικίας να ξεχωρίσει καμιά στροφή που να μην έχει και τόση πλαδαρή αισθηματολογία σαν τις άλλες, ή να μη μοιάζει και τόσο με παιδιάστική θεματογραφία, όπως ή παρακάτω λ.χ.

Πήγε σπίτι με ξερά τα χέρια
κ' ηδρε τη γυναίκα του να κλαίη
Πιάστηκα, της είπε, με μαγαίρια,
στην αγορά φοβόμαι πια να πάω.
Κι' αυτή με δειλή φωνή του λέει:
—Έχω τρεῖς μέρες, άντρα μου, να φάω!...

ώστόσο δεν άρκει μια τέτια στροφή να στηρίξει βάσιμες έλπίδες για μια καλύτερη εξέλιξη, άργότερα, του άμφίβολου αυτού ταλέντου.

Μιχαήλ Νικολαΐδου: Προς την Αλήθειαν.— Στο φυλλάδιο αυτό ο συγγραφέας καταπιάνεται να λύσει τα σπουδαιότερα προβλήματα του ανθρώπου. Και φαίνεται πως το έχει καταφέρει κατά την ιδέα του. Η φιλοσοφία του όπου «τό υπέροχον μηδέν άνασκούπει κραταιώς», θα μπορούσε να όνομασται ή φιλοσοφία του τίποτε ή και αλλιώςια μηδέν φιλοσοφία. Μας λέει ξεαφνα: «Τό παν στηρίξατε εις τό τίποτε. Αυτό μόνον ύπάρχει, εφ' όσον δεν ύπάρχει». Και άλλου: «Αλλά διατι, σās έρωτώ, άντι να τρέμετε κάθε στιγμήν, δεν θέτετε ως σκοπόν τον ένθρονισμόν του μηδενός εντός σας;» Μολονότι ο συγγραφέας φαίνεται να το έχει κατορθώσει αυτό, όστούσο μπορεί και συμβιβάζει την ικανοποιημένη πια φιλοσοφική του συνείδηση με το κατακραυνωμα των αντιθέτων: «Η άπαισία ή χ'ό από τον κρότον του κατακυλισματος των ιδεωδών σας σημαίνει την άπαγγελίαν της καταδίκης δια την τύχην της γερφύρας σας. Πάντες οί ευρισκόμενοι επ' αυτής, έκσφενδονίζονται ηδη ως άερόλιθοι εις τās έρεβώδεις εκτάσεις της φρίκης. Ο τρώμος σας ως άτελετήτητον σύρμα έπιμηκύνεται υπό την πίεσιν των κυλίνδρων της αταπάτης σας». Καθώς βλέπει ο άναγνώστης ή ζωηρότης του ύφους είναι άνάλογη με το βάθος του περιεχομένου!

Γ. Α. Σουμελίδου, καθηγητού: Νεοελληνικών Δογοτεχνημάτων αισθητική διδασκαλία.— Η πρόθεση του συγγραφέα να δώσει στους δασκάλους των νεοελληνικών ένα βοήθημα για την αισθητική άνάλυση των κειμένων, που έχουν να διδάξουν στα παιδιά, είναι αξία για κάθε εκτίμηση. Ένα όμως είναι πάλι βέβαιο: Πώς ή αισθητική και κριτική άνάλυση των διαφόρων νεοελληνικών λογοτεχνημάτων, όπως μας δίνεται στο δεύτερο μέρος του βιβλίου, κάθε άλλο παρά ή κατάλληλη είναι να πλησιάσει το παιδι στο να νιώσει καλύτερα την ποιητική ή λογοτεχνική αξία των κειμένων. Αν θέλει αυτό να μη ή κάποτε στο νόημα της ποίησης, το πρώτο και το κυριώτερο που έχει να κάμη είναι ν' άποφεύγη πρό παντός τις δασκαλικές και αισθητικές έρμηνητες. Αυτές βρίσκονται πάντα τόσο μακριά από το άληθινό νόημα της ποίησης!...

Ο ΒΙΒΛΙΟΦΑΓΟΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Μετά την καλοκαιρινή άπραξία, τα θέατρα με το πρώτο φθινοπωρινό κρύο άρχισαν και πάλι να μαζεύουν κόσμο. Οί έρημωμένες σάλες είδαν και πάλι πέννες μοναδικές και το κοινό άκουσε ύστερ' από μηνών άπουσία τις δυο πρωταγωνίστριες. Την κ. Κοτοπούλη και την κ. Κυβέλη. Φυσικά μ' όλα αυτά που συνέβησαν δεν σημαίνει πως το θέατρο έκέρδισε τίποτα.

Η «Στοργή» του Άργυ Μπαταΐγ.— Η κ. Κοτοπούλη μετά τη μοναδική προσπάθεια της

«Εκάβης» άνέβασε στη σάλα του Κεντρκου τη «Στοργή» του μακαρίτη Μπαταΐγ, ένα έργο γλυκανάλατο, βγαλμένο από μια ζωή που κάθε άλλο είναι παρά ζωή ποιητή, δηλαδή μια ιστορία ψυχής. Αισθηματολογία άτελειωτη, κάτι άνάλογο αν μεταφέρει το ζήτημα στις είκαστικές τέχνες, μεταξυ μιας ψευτομαντόνας του Carlo Dolci και ενός πλαστικού και ζωγτανού δημιουργήματος του Μιχαήλ Άγγέλου. Το έργο κατάλληλο για κυρίες που άναζητούν ελαφρές συγκινήσεις, έργο που μπορεί να ζήσει μόνο στην ύποπτη άτμόσφαιρα του παρισινού βουλευάρτου. Δεν επιζητούμε τη σκέψη της Κας Κοτοπούλη μετά την «Εκάβη» να έμφανισθή στη «Στοργή». Αντι άλλης κρίσης είμαστε ύποχρεωμένοι να πούμε πως ποτέ δεν θα μας βροή πλάι της, όταν την βλέπομε να φεύγει από την άληθινή τέχνη και να προσφέρει τροφή κατώτερη στο κοινό.

Το Ρομάντσο.— Η Κα Κυβέλη επανέλαβε το «Ρομάντσο», έργο μέτριο και τό όποιο είχε ήδη σημειώσει μεγάλη σειρά παραστάσεων. Συνεπώς ο θιάσος Κυβέλης δεν παρουσίασε τίποτα νέο.

Οί Βρικόλακες του Ίψεν εδόθησαν από τη σκηνή του Απολλωνος ως τιμητική του κ. Μ. Γιακοβίδη. Είναι βέβαια αξία κάθε ένίχουσης ή προσπάθεια ενός ήθοποιού να δώσει κάτι καλύτερο. Όταν όμως δεν μπορεί να το δώσει ούτε ο ίδιος, πολύ δε περισσότερο οι συνεργάτες του, είναι προτιμότερο να μην έπιχειρή τόλημα πράγματα. Είς τον Απολλωνα εκείνο που έπαίχθη ήταν παρωδία του Ίψεν και παρεξήγηση του κυριώτερου όδλου που παρουσιάζει το έργο και ο όποιος δεν είναι βέβαια ο Οσβαλτ, αλλά ή κυρία Άλβιγκ. Αυτό το δράμα της μητέρας δεν μας το έδωσε βέβαια ή κ. Γαλάτη, ή όποια μόνο οίκο μας γέννησε.

Η κ. Πατρικίου όταν μιλούσε, θύμιζε όχι βέβαια τη Ρεγκίνα του Ίψεν αλλά το Μαρικάκι του κ. Βώττη όταν λέει:
— Διά ποίαν με διαλαμβάνετε;
Τέλος το άλλο σύνολο αξιοθρήνητο και το όλο θέαμα θλιβερό.

Ο Γαλλικός θιάσος.— Η κ. Βαλαμάκη ακολουθήσε το παράδειγμα των περισσότερων γαλλίδων συναδέλφων της που επισκέπονται την πόλη μας. Μάζεψε από τις διάφορες παρισινές «Αργολίδες» διάφορους ήθοποιους που δε βρίσκαν δουλειά—bons pour l' Orient—πής και άναν jeune premier τρίτης τάξεως τον κ. Lagrenée κ' ήρθε να καταπλήξη το «φραγκολεβανένικο άθηναϊκό Κοινό».

Γελάστηκε όμως και τα χειροκροτήματα που της έχάρισαν οί λίγοι φίλοι της δεν πιστεύω να την ένθουσίασαν και τόσο.

Χωρίς να θέλω να έπεκταθώ, πρέπει να σημειώσω πως έχει θερμή φωνή, αλλά άπαγγέλλει χωρίς λόγο τραβηγτά, τρεμουλιαστά, μ' ένα λόγο άλά Κοσσερβατούα. Οί κινήσεις της δεν έχουν όση θα περιμενε κανείς χάρη και τό παιζιμό της έν γένει είναι άρχετá μέτριο, ρομαντικό περισσότερο και «καμποτινίστικο». Ο κ. Λαγκρενέ έχει καλή εμφάνιση, καλό τέμπρο φωνής, αλλά μέτριο

παίξιμο. Είναι χαριτωμένοι στις κινήσεις του αλλά ανούσιος στην απόδοση του ρόλου του.

Τό ρεπερτόριο της κ. Βαλαμάνη—άνθη του κακού του παρισινού βουλευάρτου—δχι μόνο δέν μπορεί νά μᾶς ἐνθουσιάσει, ἀλλά τό ἀποδοκιμάζουμε, όταν μᾶς τό δίνουν ὄχι πιά ἐρασιτεχνικά ταλέντα ἀλλά ἡθοιοποιοί της δύναμης της Μαρίκας καί της Κυβέλης. Ὁ κ. Μερέ, Νοζιέρ καί Σία μποροῦν νά μᾶς ἀφήσουν ἤσυχοι.

*

Τό *Μυστικό τῆς Θεατρίνας* τῶν κ. Βιδάλη καί Κουκούλα δέν εἶναι ἔργο βέβαια γιά τό ὅποιο μπορεί νά γραφεῖ κριτική. Τό λιμπρέτο εἶναι ξένο καί ὄχι σπουδαῖο. Ἐπει ὁ κ. Κουκούλας ἀπαλλάσσεται τῆς εὐθύνης. Ὅσο γιά τή μουσική, εἶναι νοικοκυρεμένη, καλῶς τοποθετημένα τᾶ πράγματα ἀλλά ἔχει τό ἐλάττωμα νά θυμίζει παλιές μουσικές ἀναμνήσεις τῶν θεατῶν. Ἐν τούτοις εἶναι καλή μουσική καί δέν μπορούσε νά ἦταν διαφορετική ἀφοῦ γιά τή δημιουργία της συνεργάστηκα φιλοτίμως ὑπό τὴν ἀρχηγία τοῦ κ. Βιδάλη ὅλοι οἱ ἐνδοξοὶ μουσικοὶ δύο γενεῶν, ἡμέτεροι καί ξένοι. Ἡ ἡθοιοποιία; Γιά τούς ἡθοιοποιοῦς τῆς ἐλληνικῆς ὀπερέτας θά εἶξο νά παρατηρήσει κανεὶς ὅτι δέν ἔξερουν στοιχειωδῶς νά μιλήσουν. Δέν μποροῦν νά ποῦν δυὸ κουβέντες πρόξος οὔτε ὅπως θά τις ἔλεγε ὁ κοινότερος ἀνθρωπάκος. Ὅσο γιά φωνές ἐκτός ἑλαχίστων ἐξαιρέσεων οἱ ἐλληνικῆς ὀπερέτες ἂν δέν καιόρθωσαν τίποτε ἄλλο, ἀπέδειξαν πὸς μπορεί νά ὑπάρξει μουσικὸ θεάτρο καί όταν οἱ ἡθοιοποιοὶ δέν ἔξερουν νά μιλήσουν καί δέν ἔχουν φωνή γιά νά τραγουδήσουν. Ἀπὸ ἀπόφωας ἡθοιοποιίας ὁσα ἀληθινῆ στάθηκαν ὁ κ. Τριχᾶς καί ἡ δνις Χαντᾶ, με τὴν παρατήρηση γιά τὴν τελευταία ὅτι ἀφοῦ δέν ἔχει ἰδέα χοροῦ εἶναι περιττὸ νά κλωτσᾶει.

*

Ἡ 2α σειρά τῆς *Μπομπονιέρας*: Ἄλλο ἀξιοθρήνητο κατασκευάσμα πού φανερώνει τὴ κατὰ πτωση τοῦ κοινού πού τό ἀνέχεται καί κάποτε τό χειροκροτεῖν.

*

Ἡ *Τὸ Μελτεμάκι* τοῦ κ. Παντελῆ Χόρν στὸν Ἀπόλλωνα—τὴ μουννάτσα ἐνός ἀντρώγονου—πού ζῆ ἀποτραβηγμένο σ' ἓνα νησί τοῦ Αἰγαίου με μοναδικὴ φροντίδα του τὴν καλοζωία—ἔρχεται νά ταράξει ἓνα μελτεμάκι. Ἐνα παροδικὸ αἰσθηματικὸ τοῦ συζύγου γιά μιὰ ἀνιψοῦλα τῆς γυναίκας του.

Μιά νύχτα (καλὸ φαί, ἐκλεκτὰ λικέο, φεγγάρι), ὁ ἀντρας πού μένει μόνος με τὴ δροσερὴ καί πεταχτὴ ἀνιψοῦλα του, αἰσθάνεται ἓνα δυνατὸ κυμάτισμα συναισθημάτων. Γιά μιὰ στιγμὴ νομίζει πὸς ἔρχεται ὁ σίφοννας πού θά ἀναταράξει τὰ μύχια τῆς ψυχῆς του, πού θά φέροι καταστροφές, ἀλλ' ἀργότερα—ὅταν ἐπέμβαίνει ἡ σύζυγος καί διώχνει τὴν ἀνιψοῦλα—καταλαβαίνει πὸς δέν πρόκειται παρά γιά ἓνα μελτεμάκι πού φουρτούνιασε γιά λίγο τὴν κάλμα τῆς ὑπαρξῆς του γιά νά περάσει γρήγορα.

Γύρω ἀπὸ τὴν ὑποθεσοῦλα αὐτὴ ὁ κ. Χόρν κέντησε με κέφι μιὰ τρίπραχτὴ κωμωδία χαριτωμένη στὸ συνολὸ της. Δυστυχῶς δυὸ—τρὲς σκηνές <τραβοῦσαν> περισσότερο ἀπ' ὅ,τι θάαστεκε. Ἡ

σκηνὴ τοῦ μεθυστοῦ τῶν ὑπηρετῶν, ἡ σκηνὴ τῆς παλιᾶς ἱστορίας τῆς νύχτας με τὸ φεγγάρι, με τίς μεγάλες σιγές καί ἡ σκηνὴ τοῦ φινάλε θά κέρδιζαν καταπληκτικὰ καί θά δέναν τὴ δράση ἀνψαλιδίζονταν λιγάκι.

Ἀδιόρθωτὴ γκρίνια θά μοῦ πείτε. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως δέν γίνεται ἀδίκως. Ὁ κ. Χόρν ἔγραψε με πολὺ κέφι καί θά θέλαμε πολὺ νὰ βλέπαμε τὸ <Μελτεμάκι> του νά κάνει τίς ἐκατὸ βραδυνές.

Οἱ τύποι πού κινούνται στὸ ἔργο εἶναι ὄλοι ἄτονοι. Διαλεχτότερο, ἀπ' ὄλους ὁ τύπος τῆς Μανταλένας, μιᾶς χήρας «φραγκοπαναγιαῖς» πού «δέν μπορεί νά βλέπει τούς ἀντρες νὰ ὑποφέρουν» καί πού τὸν κράτησε ἄρετὰ καλὰ—καλύτερα ἀπ' ὄλους τούς ἄλλους ὁλοῦς πού ἔπαιξε ὡς τὰ σήμερα,—ἡ κ. Μιράντα Θεοχάρι. Ὁ κ. Παπαγεωργίου—ἀπόστρατος συνταξιούχος ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ, λίγο μουρντάρης, καλοφαγάς καί καλοζωισμένος—ἔπαιξε με μπῆρι τις κωμικῆς του σκηνῆς καί συγκρατημένα τὴ σκηνὴ τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἡ κ. Ἀλκαίου ὅπως πάντα καλή. Ἐξαιρετικὴ στὴ σκηνὴ ὅπου διώχνει τὴν ἀνιψία της, ὅπου ἐκδηλώνει τὰ συναίσθηματά της μόνο με τὸ βλέμμα, καί στὴ σκηνὴ τοῦ φινάλε, ἓνα πρώτης τάξεως εὐρημα τοῦ συγγραφέα.

Ἡ δ. Ἀλίκη Θεοδοσιῶδη δροσερὴ, πεταχτὴ, φρέσκια—ἓνα ἀληθινὸ μελτεμάκι—ἔιχε πολὺ ἐπιτυχημένες στιγμές. Ὁ κ. Λεπενιώτης ἔπεσε μερικὲς φορὲς στὸν κλωσουνισμό. Μ' ὄλο τοῦτο δέν ἦταν ἀφόρητος ὅπως ἡ κ. Παπαδοπούλου. Στὸ ὄλο τῆς ὑπηρετίας ἦταν κακότεχνη κωμικοῦτρα ὑπηρετίας τραβηγμένη ἀπὸ τὰ μαλλιά. Εἶναι ἀλήθεια κρίμα πού κράτησε τὸ ὄλο τῆς υπηρετίας, ὄλο ἐξαιρετικὰ ἀβαναδόρο πού ἂν τὸν ἐκρεαρίζε ἄλλη θά προχαλῶσε ἀκόρραττα—τὰ γέλια τοῦ κοινού καί θά κατόρθωνε νά ἐπισκιάσει ἰσως καί τὸ ὄλο τῆς Μανταλένας.

Γιά τὸς κ. Καστανάκη καί Σπαχί μπορεί νά πεί κανεὶς πὸς ποτὲ τους δέν θά γίνουν σκηνογράφοι, γιὰ δέν γνωρίζουν τίς στοιχειώδεις προϋποθέσεις τῆς τέχνης. Προσπάθησαν νά κάνουν ὅ,τι καί ὁ κ. Κλώνης στὴ δνις Τσόρλεστον, με δέν τὸ πέτυχαν ἐπειδὴ τους λείπει τὸ καλλιτεχνικὸ δαιμόνιο κ' ἔτσι μόνον ἐξωτερικὰ καί ἀπὸ μίμηση ἔκαμαν μιὰ στυλιζὲ σκηνογραφία. Αὐτὸ γίνεται φανερό ὅταν δεῖ κανεὶς τὸ φόντο πού ἔχουν κά- με με τὸν κόκκινο φάρο πού φέγγει στὸ βάθος. Μέσα σὲ πλαίσιο δηλαδὴ στυλιζὲ ἔκαμαν νατουραλισμό. Τὴν τέχνη τὴν βλέπουν ὡς φωτογραφία καί ὄχι ὡς ἀναγωγή.

Ὁ φωτισμὸς μέτριος. Κακὸς στὴ σκηνὴ τοῦ φεγγαριοῦ, ὅπου με τίς καμάρες θά μπορούσε κανεὶς νά δώσει φωτοσκιάσεις τέλειες. Δυὸ γαλάζιοι προβολεῖς οἰγμένο ἀπὸ ψηλὰ καί πλάγια σιμά, ὁ ἓνας ἀπὸ τὸ πρῶτο πλάνο κ' ὁ ἄλλος ἀπὸ τὸ δεύτερο με τὸ ἴδιο πεδίο φωτισμοῦ, τὶ δὲ μπορούσαν νά κάνουν.

Χάθηκε μιὰ ἀντίσταση—ἔστο καί πρόχειρη με νερό καί πλάκα τσίγκου—γιά τὸ δειλινὸ;

*

Βέρα Μίρτσεβα τοῦ Λέον Ουδριάντσεφ.—Ἡ κ. Ἐλένη Χαλκούση, ἔπειτα ἀπὸ ἐπτάμηνη ἀνάπαυση καί μελέτη, μᾶς ὑποσχέθηκε με μεγάλα προγράμματα ὄλων τῶν εἰδῶν καί τῶν σχημάτων καί με κλισέ στίς ἐφημερίδες (ὅπου «ἀπεικονίζετο» εἰς στάσιν ἀγγελοῦ τοῦ Μποτισέλι, προσ-

βλέπουσα βλοσυρῶς τὸ σῆμα) νά μᾶς δώσει μιὰ ἐξαιρετικὴ βραδυνὴ με τὸ ρωσικὸ ἔργο *«Βέρα Μίρτσεβα»* στὸν *«Απόλλωνα»*. Ἐχοντας τὴν πείρα τοῦ προπερασμένου καλοκαιριοῦ, πήγαμε χωρίς καμμιά ἀξίωση συνολικῆς καλλιτεχνικῆς ἀπόλαυσης. Χειροκροτήσαμε ὡς τόσο τὸν κ. Γ. Παπαγεωργίου, πού μ' ὄλο τὸ λιγάκι ἐρασιτεχνικὸ τοῦ παίξιμο, κράτησε πολὺ καλὰ τὸν ὄλο του—ἓνα δύσκολο ὄλο ψυχοπαθῆ καί ἀλλοπρόσαλλο ῥώσου. Ἀπὸ τούς ἄλλους ἡθοιοποιοῦς ἡ δ. Δαμάσκου εἶχε μπῆρι μὰ μοναχὰ μπῆρι.

Αὐτὸ ἦταν ὄλο.

Ὅσο γιά τὸ ἔργο—κάθε ἄλλο παρὰ «ρωσικό», ἓνα πρᾶγμα μεταξύ γαλλικῆς comédie καί γλυκανάλατου ψυχογραφηματος τῆς ἀγγλικῆς θεατρικῆς βιομηχανίας—πού εἶχε τέσσερις ἀτέλειες καί κουραστικότερες πράξεις, δέν ἦταν οὔτε καν ἀσήμαντο: Ἦταν κακὸ, ἀτεχνό, θλιβερὸ κ' ἀξιοσύστατο, σὲ ὄλους πᾶσχουν ἀπὸ ἀνπνία. Με 15 δραχμῆς εἰσοδο θά μπορούσε κανεὶς νά πάρει ἓνα ὑπνάμι μεταξύ 10 καί 21/2, ἔπειτα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα στὴν ἀναπαυτικότερη γαλαρία τοῦ «Απόλλωνος».

Πρώτη πράξη:

Μιὰ ἀριστοκράτισσα κυρία στὴ Ρωσσία σκοτῶνει με μιὰ μαροβουνιώτικη πιστόλα τὸν ἐραστὴ της.

Δεύτερη, τρίτη καί τέταρτη πράξη:

Ἡ κυρία αὐτὴ γλεντᾶει, συζητᾶει, νευριάζει ρομαντίζει καί ἐπανερχεται «κατόπιν ὄριμου σκέφρες» εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου της.

Φινάλε:

Ἡ ἡρωίδα :—Ἐγὼ σκότωσα τὸν Ζιόγκιν, τὸν Ζιόγκιν πού ἦταν ἐραστής μου.

Ὁ σύζυγος :—Σῶπα, ἀγάπι μου, σῶπα.

(Στάσις καρτ-ποστάλ, σιγῆ, κ' ἔπειτα αὐλαία). Ἡ μετάφραση παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴ.

Μαροβιτάρια, τόνου μαροβιταριῶν:

Στενάχωρος ἀντὶ στεναχωρημένους, πάρτο ἀπὸ καρδιάς ἀντὶ κατάκαρδα, καί ο. κ. ὦν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς.

Κλείνοντας τὸ πρόχειρο αὐτὸ σημείωμα μπορούμε νά ποῦμε ὅτι τὸ θεάτρο μᾶς περνᾶ μιὰ κρίση ἡθικὴ πολὺ πιὸ μεγάλη καί πολὺ πιὸ ἐπικίνδυνη ἀπὸ τὴν ὑλκή. Καμμιά προσπάθεια γιά τὴ διαπαιδαγώγηση τοῦ κοινού, κανένας κόπος γιά κάτι ἀνώτερο, κανένας πόθος οὔτε ἀπὸ μέρος ἐκείνων πού πρέπει νά ἐνδιαφέρονται καί νά δηγοῦν δέν ὑπάρχει. Εἶναι ἀποκαρδιωτικὴ αὐτὴ ἡ κατάσταση καί ἐμπνέει τούς πιὸ μελαγχολικοὺς στοχασμούς. Μαθαίνουμε πὸς ἡ ἑταιρία τῶν δραματικῶν συγγραφέων θά ἐγκαινιάσει συγκεντρώσεις τῶν μελῶν κάθε πέμπτη. Ἐν οἱ συγκεντρώσεις αὐτὲς πρόκειται νά εἶναι σὰν τίς περσινῆς καλλίτερα νά μὴ γίνουν. Ἐν πρόκειται ὅμως νά σκεφθοῦν με ποιά μέτρα θά περιοριστῆ τὸ κακὸ καί κατορθώσουν τίποτα τότε καί τὸ κοινὸ καί τὸ θεάτρο θά τούς εὐγυμνοῦν.

Ο ΘΕΑΤΗΣ

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἡ συναυλία τοῦ κ. Λάππα

Στίς 25 Ὀκτωβρίου ὁ τενορός κ. Ὀδ. Λάππας ἔδωσε μιὰ ἐκτακτὴ συναυλία στὸ θέατρο «Κεντρικόν». Τὸ νά πεί κανεὶς ὅτι ὁ κ. Λάππας ἔχει φωνή, φωνὴ πού μπορεί νά ἀντιμετωπίσει καί τις πιὸ ἐπικίνδυνες κατοποιές, δέν θά πεί κάτι νέο. Ἀλλὰ μὲ φαινεταί ὅτι μόνου ἡ φωνὴ δέν κάνει τὸν τενορό, ὅπως μόνου ἡ φαντασία δέν κάνει τὸ

συγγραφέα. Ὁ κ. Λάππας τραγοῦδησε τὸ πρόγραμμα του, τραγοῦδησε καί κομμάτια ἐκτός ἀπὸ τὸ προγράμμα του με φωνὴ πλούσια καί σταθερὴ. Ἀλλὰ τραγοῦδησε ἀπλῶς. Δέν ὑπογράμμισε, δέν χρωμάτισε, δέν χάρισε ὄλες τίς φορὲς τίς μουσικῆς φράσεις. Ἡ παρατήρηση αὐτὴ δέν ἀφορᾶ τὴν ἐκτέλεση ὄλων τῶν μερῶν τοῦ προγράμματος. Γίνεται ὅμως ἐπειδὴ γράφουμε γιά τὴ συναυλία τοῦ κ. Λάππα, δηλαδὴ γιά τὴν καλύτερη φωνὴ πού ἔχουμε νά παρουσιάσουμε. Καί τὸ ἀληθινὸ ταλέντο τρέφεται καί μένει στὸν καλὸ δρόμο, μόνου ὅταν τὸ περιβάλλει ἡ εὐλιχρῆνεα ἡ ἡ ἀσθηρότης.

Στὴ συναυλία τοῦ κ. Λάππα ἔχαμε τὴν πρώτη ἐμφάνιση τοῦ καλλιτεχνικοῦ τριό Μητροπούλου—Παπαδημητρίου—Βολωνῆ. Ἐμφάνιση ἀφογή. Χ.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Οἱ ἐκθέσεις

Στὴ *«Γκαλερί Στρατηγοπούλου»* ὁ κ. Α. Βασιλικιώτης ἐκθέτει καμμιά ὀγδονταριὰ ἔργα του (λάδια κ' ἀκουαρέλλες), συνθέσεις στὸ ὑπαίθρο καί σὲ ἐσωτερικὰ, τοπεία, natures mortes, μιὰ προσωπογραφία καί λίγες ébauche μακετῶν γιά ζωστῆμα.

Ἐκεῖνο πού χαρακτηρίζει τὴ ζωγραφικὴ τοῦ κ. Βασιλικιώτη εἶναι ἡ ἔλλειψη τονικότητας καί χρώματος καθὼς κ' ἰδιόρρυθμος τρὸπος τοῦ φωτισμοῦ τῶν ἔργων του: Φωτίζει ἀπὸ διάφορες μεριές, ἀπόρροια μὲ καί πεί κανεὶς, ἀφύσικα. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ ἔχει κανεὶς τὴν ἐντύπωση, πὸς ὁ ζωγράφος ἐργάζεται χωρὶς σύστημα. Δὲ συμβαίνει ὅμως αὐτὸ. Ὁ κ. Βασιλικιώτης φαίνεται ὅτι, μ' ὄλο πού εἶναι νέος, ἔχει σκῆψη, ἔχει μελετήσῃ κ' ἔχει σκεφθεῖ. Αὐτὸ διακρίνεται καθαρὰ ἀπὸ τίς συνθέσεις του: Παίρνει ἀπὸ τὴ φύση δι- ἀφορα στοιχεῖα καί τὰ δίνει σ' ἓναν πίνακα τῆς ἐμπνευσῆς του με τρὸτο ἀριστοτεχνικὸ. Δημιουργεῖ σύνολα ἀνῦπαρχτα στὴ φύση, πού μαρτυροῦν μιὰ βαθύτερη σκέψη, μιὰ σκέψη συνθετικῆ, πού ζητάει νά ἐκδηλωθεῖ πολὺπλοκα καί γι' αὐτὸ ἡ ἐκδήλωσή της εἶναι σκοτεινὴ, συγκεχυμένη, φλοῦ. Ὁ καλλιτέχνης σκέπτεται ἀλλὰ δέν ἔχει ἀκόμα βρεῖ τὸν τρόπο νά ἐκδηλώσει τὴ σκέψη του καθα- ϶ά, φωτεινὰ καί νά τὴν κάνει ἀντιληπτὴ, ὄχι μόνου στὸ σύνολό της, ἀλλὰ καί στὰ διάφορα μέρη της, πού ἀποτελοῦν τὸ σύνολο αὐτό. Ἡ ἔλλειψη βε- βαιότητας πού διακρίνεται σ' ὄλους τούς πίνακες του, ἡ ἀδιαφορία σὲ πού θά τελειώσει ἡ μιὰ φράση γιά ν' ἀρχίσει ἡ ἄλλη φρωχᾶινουν κοντὰ σ' ἄλλα καί τὴν παλέττα του, ἀφροντᾶς της μόνο τούς σκοτεινοὺς καί τούς θαμπὸς τόνους. Σ' αὐ- τὸ ὀφείλεται ἀκόμα κ' ὁ ἰδιόρρυθμος τρὸπος τοῦ φωτισμοῦ, πού μεγαλώνει τὴ σύγκριση στὰ ἔργα του.

Ἀπὸ τὴ χρονολογικὴ σειρά τῶν πινάκων του μπορεί κανεὶς νά διακρίνει καθαρὰ μιὰ σταθερὴ πρόοδο: Οἱ natures mortes του π. χ. ὅταν πα- ραβληθοῦν με τὰ τελευταία του καί καλύτερὰ του συνθετικὰ ἔργα («Στὸ πανηγυρι» (44) «Στὴν τα- βέρνα» (20) καί τὴν «Pastorale» (43)) φαίνονται πολὺ καθυστερημένους καί στὴ σύλληψη καί στὸν τρόπο τῆς ἐκδήλωσης. Ἡ βαθύτερη αἰσθησι τῶν ἀντιθέσεων τῶν τόνων, πού λείπει ἐντελῶς στίς natures mortes, ἀρχίζει νά παίρνει μιὰ κάποια ζωτᾶντα κ' ὁ κακὸς ἀκαδημαϊσμὸς ἐξαφανίζεται ὄλοένα καί περισσότερο.

Ὁ κ. Βασιλικιώτης είναι νέος—μόλις 23 ἐτῶν—κι' ὁμως μ' ὄλα του τὰ νιάτα ἔχει δημιουργήσει κάτι, πού μᾶς κάνει νὰ σταθοῦμε καί νὰ τὸν κρίνομε, ἔστω κι' ἂν ἡ κρίση μας δὲν εἶναι εὐνοϊκή. Κι' αὐτὸ εἶναι ἀρετὸ.

Μὲ τὸν καιρὸ, μὲ τὴ δουλειὰ καὶ μὲ τὴ μελέτη τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός, μπορεῖ σιγά-σιγά ν' ἀπεχτήσῃ τὸ χρῶμα, τὸ σωστὸ φωτισμὸ, τὴν ἀπ. μόσφαιρα πού τοῦ λείπουν ἀκόμα καὶ νὰ μᾶς δώσῃ συνθέσεις ἄξιες νὰ προσεχτοῦν καὶ ν' ἀναλυθοῦν εὐνοϊκὰ κι' ἀπὸ τοὺς ἀσθητότερους ἀκόμα.

Στὴν Αἴθουσα τοῦ Παργασσοῦ, ὁ κ. Α. Γεραλῆς γνωστός ἀπὸ παλαιότερες ἐκδόσεις του γιὰ τὸν ἀκαδημαϊσμὸ καὶ γιὰ τὴ φροντίδα τῆς κουραστικὰ λεπτομερειακῆς ἀπεικόνισής, ἀνοίξε τὸν περασμένον μῆνα τὴν ἐκδοσὴ του μὲ 47 πίνακες: Ὑπαίθρο, σκηναὶ ἐσωτερικοῦ, ἕνα δυὸ natures mortes καὶ μιά φανταστικὴ σύνθεση σὲ ὑπαίθρο.

Ἡ ἐκδοσὴ αὕτῃ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν νὰ διαπιστώσω γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα ὅτι ὁ κ. Γεραλῆς ἐννοεῖ νὰ μένει πιστὸς σὲ μιὰ τεχνικὴ, πού ἔμαθε ν' ἀγαπᾷ ἀπὸ μικρὸς. Τὰ παιγνίδια μὲ τὸ φῶς, πού ξεχωρίζουν τὰ ἐπίπεδα καὶ τοὺς ὄγκους, πού σπᾶνε τὴν καθιερωμένη προοπτικὴ, ζήτησαν πού καὶ πού—κυρίως στὰ τοπεῖα—νὰ προδώσουν τὴν πίστην του αὕτῃ. Θάλεγε μάλιστα κανεὶς πὼς ὁ καλλιτέχνης ἀρχίζει νὰ βλέπει ἀλλοιωτικὰ καὶ ὅτι μὲ τὸν καιρὸ ἴσως θὰ μᾶς ἔδινε μιὰ σειρὰ ἀπὸ πίνακες μὲ τὴν καινούργια αὕτῃ ἀντίληψη, ἂν δὲ διακρινόταν καθαρὰ ἡ «ἱερὴ μαγία» μὲ τὴν ὁποία ζητᾷ καὶ κατορθώνει νὰ πνίγει τὴν μοντέρναν αὕτῃ ἀντίληψη, πού ἦταν αἰσθητότερη σὲ προηγούμενους του ἐκδόσεις.

Τὰ τοπεῖα εἶναι χωρίς καμμιὰ συζήτηση τὰ καλύτερα ἔργα στὴν ἐκδοσὴ του αὕτῃ. Κρατώντας ὅλες τίς ἐπιφυλάξεις, πού ἀνάφερα πάρα-πάνω σημειώων, κυρίως γιὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ φῶς τους, μερικὰ τοπεῖα: «Μιά ἐντύπωση» (32) «Γίδια στὴν Πάρνηθα» (45) «Τοπεῖο» (9)

Τὰ ἐσωτερικά του εἶναι χωρίς ἐξαίρεση χρωματισμένες φωτογραφίες, χωρίς καμμιὰ προσπάθεια ἀρχιτεκτονικῆς στὴ σύλληψη καὶ στὸ στήσιμο τῶν συνόλων. Οἱ «φιγούρες» πού στέκουν στὰ ἐσωτερικά αὐτά, εἶναι βέβαια ἀνατομικὰ σωστὲς—πού νὰ μὴν ἦταν!—ἀλλὰ ἀψυχες, ἀλύγιστες, ἀνεκφραστες—πρὸ παντὸς ἀνεκφραστες—καὶ σὰν τυχαία βαλμένες.

Ὅσο κι' ἂν θελήσουμε νὰ παρ' βλέψουμε τὸ ρομαντισμὸ πού ἐμπνέει τὰ «ἐσωτερικά» αὐτά—ἕνα ρομαντισμὸ παιδιαστικὸ καὶ γι' αὐτὸ ἐντελῶς ἐξωτερικὰ δοσμένο—δὲ μπορούμε νὰ περάσουμε μὲ τὴν ἴδια ἀδιαφορίαν μπρὸς στὴ σύνθεση τοῦ ὑπαίθρου—κακότεχνῃ ἀπομίμηση τεχντροπίας τοῦ Μπέκλιν—πού χτυπάει κυριολεκτικῶς στὰ νεῦρα...

Τὴν κόψαμε πού ὁ κ. Γεραλῆς δὲ θέλει νὰ δεῖ... νὰ δεῖ ὄχι φωτογραφικὰ, λεπτομερειακὰ καὶ ἐπιτόλμα.

K. B.

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΜΙΚΡΑ ΝΕΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

— Στὸ Παρίσι θ' ἀρχίσει σὲ λίγο καιρὸ ἡ ἐκδοσὴ μιᾶς καινούργιας σειρᾶς βιβλίων μὲ

τὸ γενικὸ τίτλο: «Ἡ ζώνη τοῦ Κόσμου» πού θὰ περιλαμβάνει διάφορες ταξιδιωτικὲς μονογραφίες.

Στὴν πρώτη σειρά τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν ἀναγγέλλονται καὶ δυὸ βιβλία πού μᾶς ἐνδιαφέρουν: «Ἡ Ἑλλάς» καὶ οἱ «Δεσφοί». Καὶ τὰ δυὸ γραμμένα ἀπὸ τὸν Eugène Marsan.

— Ὁ πρῦτανος τῶν γάλλων ποιητῶν Achille Paysant πέθανε τὸν περασμένον μῆνα σὲ ἡλικία 86 ἐτῶν.

— Θῦμα αὐτοκινητικοῦ δυστυχήματος πέθανε στὴ Μασαλία κι' ὁ γνωστός συνθέτης Flegier σὲ ἡλικία 61 ἐτῶν.

— Ὁ γνωστός μας Henri Bernstein ἄρχισε νὰ γράφει κινματογραφικὰ σενάρια γιὰ λογαριασμὸ τοῦ οἴκου Fox Film Corporation.

— Ὁ Θεὸς νὰ βάλει τὸ χέρι του!

— Ἡ αἴθουσα τοῦ Vieux Colombier, τοῦ πρώτου θεάτρου τῆς «πρωτοπορείας», μετεβλήθη σὲ κινματογραφικὸ στούντιο.

Κι' ὁ Gaston Baty ὁ «κοπτόμενος ὑπὲρ τοῦ θεάτρου» σκηνοθέτης παραδοξολογεῖ:

«Κάθε κινματογράφος πού ἀνοίγει, εἶναι καὶ ἕνα θανάσιμον πλῆγμα γιὰ τὰ θεάτρα τῶν βουλευμάτων, ἄρα καὶ μιὰ νίκη τοῦ θεάτρου τῆς Τέχνης».

— Στις 23 τοῦ περασμένου μῆνα γιορτάστηκε στὸ Meaux μὲ μεγάλη ἐπισημότητα, λόγους καὶ γέμματα καὶ λειτουργίες ἡ τριακοσιετήριδα τοῦ Βοσσομένου.

— Ὁ βασιλιάς τῆς Αἰγύπτου Φουάτ ἔγινε... γάλλος ἀθάνατος! Ἡ ἀκαδημία «τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν γραμμάτων» τοῦ ἔκανε τὴν ἐπίσημη ὑποδοχὴ στις 14 Ὀκτωβρίου.

— Ἡ χαριτωμένη παριζιὰνα ἡθοποιὸς Lucyle Nicolet, πού διεμήνεψε τὰ ἔργα τοῦ Lugné-Poe, ἄλλοτε πρωταγωνίστρια στὰ θεάτρα Vaudeville καὶ Michodière πέθανε νεωτάτη στὴν Ἱταλία.

ΙΤΑΛΙΑ

— Ὁ συνθέτης Alfredo Cassella τέλειωσε μιὰ «Σονάτα» γιὰ πιάνο καὶ βιολοντσέλλο καὶ τὴν ἀθήρωσε στὸν Κούλις.

— Ὁ Pietro Mascagni συνθέσει ἕναν «Ὑμνον στὴν ἐργασία», πάνω σὲ στίχους τοῦ Libero Bovio καὶ Rossini. Ὁ ὕμνος αὐτὸς προορίζεται γιὰ ἐπίσημος ὕμνος ὄλων τῶν ἐργατικῶν σωματείων τῆς Ἱταλίας.

— Ὁ Μουσολίνι ἔστειλε στὴ Ραβένα (ὅπου βρίσκονται τὰ ὁστά τοῦ Δάντη μέσα σ' ἕνα ἐκκλησιάκι χτισμένο στὰ 1780), ἕναν ἀρχιτέχτονα γιὰ νὰ μελετήσῃ καὶ τοῦ υποβάλει, ὅσο τὸ δυνατὸ γρηγορότερα, ἕνα σχέδιο μανωλεῖου ἀνταξίου τοῦ ποιητῆ τῆς «Κόλασης».

Κατὰ τὰ γραφόμενα στις Ἱταλικὲς ἐφημερίδες τὰ ὁστά τοῦ Δάντη θὰ μεταφερθοῦν στὴν ἐκκλησιά τοῦ Ἁγ. Φραγκίσκου καὶ θὰ δημιουργηθεῖ, ἕνα γῦρο, μιὰ «ζώνη σιωπῆς», πού θὰ ἐπιτρέπει στοὺς ἐπισκέπτες νὰ συγκεντρώονται καὶ ν' ἀφιερώνουν τὴ σκέψῃ τους στὸ μεγάλο νεκρὸ, χωρίς νὰ ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὸ θόρυβο τῆς Πολιτείας.

— Στὴ Φλωρεντία συγκροτήθηκε μιὰ «καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ» γιὰ νὰ ὑποδείξει τὸν γλύπτη, πού θ' ἀποτελειώσει τὸ ἀτέλειωτο μνημεῖο τοῦ Λαυρεντίου τοῦ Μεγαλοπρεποῦς, ἔργο τοῦ Μιχαῆλ Ἀγγελόπου.

Ἡ δαπάνη ὑπολογίστηκε σὲ 300000 στέρλινες. Χαρὰ στὸ κουράγιο κεινοῦ, πού θ' ἀναλάβει νὰ συμπληρώσῃ τὸν Μιχαῆλ Ἀγγέλο!

— Στὴ Νάπολη, κοντὰ στὴ Velia, ὅπου γίνονται ἀπὸ πολλὸν καιρὸ ἀνασκαφές, ἦλθε στὸ φῶς ἕνας ἀρχαῖος ἑλληνικὸς ναὸς τοῦ Ἐ' αἰῶνα καὶ μερικὰ σπάρτια τῆς ἴδιας ἐποχῆς.

— Ὁ διαγωνισμὸς τῆς καλύτερα ποιικιλμένης γραβάτας, ἔγινε κι' αὐτὸ στὸ Κόμο. Ἐλαβαν μέρος 1500 ζωγράφοι διακοσμητὲς πού ἀνήκαν σὲ 28 ἔθνη.

Τὸ πρῶτο βραβεῖο δόθηκε σὲ κάποιον ἰταλὸ Cualdo Porro τόνωμα, τὸ δεύτερο σὲ μιὰ γαλλίδα καὶ τὸ τρίτο σὲ μιὰ βιεννέζα.

Ἡ γραβάτα—πρῶτο βραβεῖο διατηρήθηκε 250 ἄλλες ἐγγλέζικες. Πραγματικὴ εὐκαιρία.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ

— Στὸ Βερολίνο γιορτάστηκε τὸν περασμένον μῆνα ἡ ἐβδομηκονταετηρίδα τοῦ Σούντερμαν πού κράα καὶ ἀνοῦσια, ἀφοῦ δὲ βρέθηκε οὔτε ἕνας διευθυντὴς θεάτρου ν' ἀνεβάσει ἕνα ἔργο του τὴν ἡμέρα τοῦ γιορτασμοῦ. Ὁ Σούντερμαν ἔχει πέσει σὲ δυσμένεια καὶ δὲν ἀρέσει πιά καθόλου στὴ Γερμανία. Χολωμένος ἀπὸ τὴν ἀχαριστία αὕτῃ, ὁ Σούντερμαν πήρε τὸ τραῖνο τὴν ἡμέρα τοῦ γιορτασμοῦ κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ Βερολίνο.

Καὶ νὰ σκέφτεται κανένας πὼς ἡ «Τιμὴ» του κι' ἀργότερα ἡ «Πάτρια γῆ» κ' οἱ «Φωτιῆς τοῦ Ἁη—Γιάννη» εἶθαν δόξες καὶ δόξες.

Sic transit... ..

ΡΩΣΣΙΑ

— Ἡ Σοβιετικὴ Κυβέρνηση σύμφωνα μὲ τὸ ἀρχικὸ πρόγραμμά της (πού συνίσταται στὸ νὰ μεταχειρίζεται τοὺς καλλιτέχνες γιὰ τὴν προπαγάνδα της) ἔβαλε σὲ κίνηση ὄλους τοὺς θεατρικούς της συγγραφεὶς καὶ τοὺς σκηνοθέτες γιὰ νὰ ετοιμάσουν καινούργια ἔργα, πού θὰ παιχτοῦν στὸν ἔορτασμο τῆς δεκαετηρίδος τῆς Μπολσεβικικῆς ἐπανάστασης.

Τὰ ἔργα αὐτά πρέπει ν' ἀναφαίρονται φυσικὰ στὰ τελευταῖα γεγονότα τῆς Μπολσεβικίας.

Γιὰ νὰ παρακολουθήσουν τίς γιορτές αὐτὲς θὰ προσκληθοῦν ἐπιτροπὲς ἀπ' ὄλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου.

— Ὁ Μάξιμος Γκόρκυ ὑποφέρει τρομερὰ ἀπὸ ἄσθμα καὶ γι' αὐτὸ δὲ θὰ γυρίσει στὴ Ρωσσία, καθὼς σχεδιάζε τὸ περασμένον καλοκαίρι. Θὰ μείνῃ ὄλον τὸν χειμῶνα στὴν Ἱταλία, ὅπου καὶ θὰ τελειώσῃ ἕνα καινούργιο του δράμα, τὴν «Ψευτικὴ μονέδα», πού τοῦ τὴν ζήτησε ὁ Ράινχαρντ γιὰ νὰ τὴν ἀνεβάσει στὸ Βερολίνο.

ΟΛΛΑΝΔΙΑ

— Τὸ Ἄμστερνταμ ετοιμάζεται γιὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες τοῦ 1928. Δρόμοι ἀνοίγονται κι' ἀσφαλτοστρώνονται, χτίζονται ξενοδοχεῖα γίνονται ἐξωραϊστικά ἔργα.

Τὸ Στάδιο, ἔργο τοῦ ἀρχιτέχτονα Jan Wills θὰ χωράει 40000 θεατὲς καὶ θὰ ἔχει μᾶκρος 260 μέτρα καὶ πλάτος 170.

Μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων θὰ γίνονται καὶ διάφοροι διεθνῆς διαγωνισμοὶ ἀρχιτεχνικῆς, λογοτεχνίας (θεατρικὰ ἔργα, ποίηση, πεζοὺς λόγους κτλ.), μουσικῆς, ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς.

Ἡ Ἑλλάς θὰ λάβει μέρος :

Πολὺ ἀμφίβολο.

— Ἡ πριγκίπισσα Τζουλιάννα τῆς Ὀλλανδίας καταγίνεται στὴ συγγραφὴ ἐνὸς ἔργου μὲ θέμα παρμένο ἀπὸ τὸ παραμῦθι τοῦ Γαλαζογένῃ. Τὸν πρῶτο ρόλο τοῦ ἔργου τῆς θὰ κρατῆσῃ ἡ ἴδια στὸ θεατράκι τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Leyde, ὅπου σπουδάζει.

Σιδεροκέφαλη, λοιπόν, ἡ πριγκίπισσα συγγραφεὺς καὶ ἡθοποιός.

ΑΓΓΛΙΑ

— Τὸ British Institute of Industrial art ὀργάνωσε στὸ Λονδίνο μιὰ ἐκθεσὴ κεραμοποιικῆς καὶ διακοσμητικῆς τοῦ κρυστάλλου.

— Ὁ ποιητὴς Arthur Ellis τᾶβαλε μὲ τὸν Mallarmé καὶ τὸν ἐτάρραξε μεταφράζοντας στὰ ἐγγλέζικα τὰ τραγῳδία του. Ὁ εὐλογημένος, τὸν Mallarmé βροῦε νὰ βγάι τὸ ἄχι του;

— Ὁ μυθιστοριογράφος William le Queux πέθανε στὸ Βέλγιο σὲ ἡλικία 63 ἐτῶν.

Τὰ μυθιστορήματά του—λαϊκὰ κι' ἀστυνομικὰ—ἔχουν τεράστιες ἐκδοτικὲς ἐπιτυχίες, τόσο στὴν Ἄγγλια ὅσο καὶ παντοῦ ὅπου μεταφράστηκαν

ΑΜΕΡΙΚΗ

— Στὸ Σικάγο πρόκειται νὰ ιδρυθεῖ—πολὺ σύντομα μάλιστα—ἕνα διεθνῆς θεάτρο μὲ ἐπίτιμους διευθυντὲς τὸν γάλλο καὶ τὸν γερμανὸ πρόξενον.

Στὸ θεάτρο αὐτὸ θὰ παίζονται σύγχρονα ἔργα στὴ γλῶσσα πού γράφτηκαν, ἀπὸ ἡθοποιούς διαλεγμένους ἀνάμεσα στοὺς καλύτερους ὄλων τῶν ἐθνῶν.

ΑΥΣΤΡΙΑ

— Ὁ «Διεθνῆς σύλλογος Μουσικῆς» πού εἶχε διαλυθεῖ στις ἀρχές τοῦ πολέμου, ξανασυγκροτήθηκε τὸν περασμένον μῆνα στὴ Βιέννη.

Ἡ πρώτη «διεθνῶνα ἐπιτροπὴ» ἀποτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Peter Wagner τοῦ πανεπιστημίου τοῦ Φρίμπουργκ, André Perrot καθηγητῆ στὴ Σορβὸν, Eduard Dent τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁσφόρδης, Theodore Wolff (Γερμανία), Cesari (Ἱταλία) Van de Boren (Βέλγιο) καὶ Aygless (Ἰσπανία).

Ἐδρα τοῦ συλλόγου ὀρίστηκε ἡ Βασιλεῖα (Ἑλβετία).

ΣΟΥΗΔΙΑ

— Τὸν περασμένον μῆνα βγῆκαν δύο βιβλία, πού ἀναφέρονται στὴν ιδιαίτερη ζωὴ τοῦ Στρίμπεργκ. Τὸ ἕνα γραμμένο ἀπὸ τὴ βαρὼνη Von Es-sens, κόρη τῆς πρώτης γυναίκας τοῦ Στρίμπεργκ, καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τίς δύο ἀδερφάδες του.

Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ τὰ δυὸ βιβλία παρουσιάζουν τὸν Στρίμπεργκ κατὸ χαρακτήρα καὶ μισόρθελλο. Οἱ ἀδερφάδες του, πρὸ παντὸς, τὸν στολίζουν μιὰ χαρὰ καὶ φτάνουν μάλιστα νὰ ποῦν πὼς ἦταν... δαίμονισμένος.

Ἐχε συγγενεὶς νὰ δεῖς προκοπῆ!

ΣΕΡΒΙΑ

— Οἱ γειτόνοι μας ἔχουν θεάτρο, πού θαυματουργεῖ.

Αὐτὸ τουλάχιστο ἀποδεικνύει ὁ ἀπολογισμὸς τῆς περασμένης σεαζὸν τῶν θεάτρων τοῦ Βελιγραδίου :

Παίχτηκαν ἐκτὸς ἀπὸ καμμιὰ ἐξηνταριά ξένα

καὶ 26 καινούργια ἔργα σέρβων συγγραφέων. Ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται πὺς εἶχαν ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία τὰ: «Εὐρατισμὸν γεῦμα» τοῦ Mita Dimitriyevitch «Τὸ πνεῦμα τῶν προγόνων» τοῦ Odavitch, «ὁ Λόγος» τοῦ Nikolayevitch καὶ ἡ «Tachana» τοῦ Vera Stankovitch.

ΠΟΛΩΝΙΑ

— Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν τουρνέ του στὶς Ἦνω- μένες Πολιτείες φορτωμένος δόξα καὶ χρήματα, ὁ Paderevsky ἀποφάσισε νὰ ξαναπολιτευτεῖ.

ΕΛΒΕΤΙΑ

— Τὸ βραβεῖο Σίλλερ—ποῦ δίνεται κάθε χρό- νο στὸ καλλίτερο δραματικὸ ἔργο γραμμένο εἴτε γαλλικά εἴτε γερμανικά—δόθηκε φέτος στὸν Georges Oltmargre γιὰ τὸ δρᾶμα του «Λὸν Ζουάν».

C. I. V.

ΑΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

(Ἀπαντοῦμε δῶ μόνον ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα ἢ ἀπορίες ἀναγνωστῶν ἔχουν κάποιον γενικώτερον ἐν- διαφέρον. Στὰ προσωπικά, μὲ τὸ ταχυδρομῖο).

Ν. Καλογιάννην Ἀθήνα. Τοῦ Νοβάλις μετα- φρασμένα ἑλληνικά πολὺ λίγα ὑπάρχουν. Οἱ «Ἦμοι τῆς Νύκτας» στὸ περιοδικὸ «Κριτικὴ καὶ Ποίηση», ποῦ ἔβγαινε στὰ 1915—1919 (φυλ. 8—9.) ἔπειτα τὸ ποίημα γιὰ τοὺς Νεκρούς, ἀπὸ τὸ μν- θιστόρημά του ὁ Ἐρρίκος Ὀφτερδίνγκεν, ἔχει μετα- φραστῆ ἀπὸ τὸν κ. Φιλανθίδη καὶ δημοσιεύτηκε πρὸ χρόνων σὲ κάποιο περιοδικὸ τῆς Πόλης, ποῦ τ' ὄνομά του μᾶς ἐσφύγει. Ἀφοῦ δὲν ξέρετε γερμα- νικά, δύσκολο εἶναι νὰ κάμετε καλύτερη γνωριμία μὲ τὸν μεγάλον αὐτὸν ῥομαντικὸ ποιητὴ καὶ φιλό- σοφο. Γαλλικά ἔχει μεταφράσει ὁ Μαίτερλιγγ με- ρικὰ ἔργα τοῦ Νοβάλις, μὰ τὸ βιβλίον (ὁ τίτλος του: Les Disciples à Saïs et les Fragments de No- valis) βγαλμένο πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ στὸ Βέλγιο, εἶναι ζήτημα ἂν βρισκεται πιά πούθενά. Τώρα τελευταία βγήκε στὸ Παρίσι ἀπὸ τὸ ἐκδο- τικὸν κατάστημα τοῦ Stock τὸ Ἡμερολόγιον τοῦ Νο- βάλις, στὴ σειρά Cabinet Cosmopolite (ἀρ. 17).

Δ. Ζερβὸν, Θεσσαλονίκη. Τὴν «Ἀρμονία» τὴν ἔβγαζαν ὁ Σεβασμ. Δὸν Ι. Μάριος καὶ ὁ ἐκδότης Μάρτ στὰ 1900—1902. Ἦταν καθαρά ἐπιστημο-

νικὸ περιοδικὸ καὶ συνεργαζόνταν σ' αὐτὸ ὅλοι σχε- δὸν οἱ ἐπιστήμονες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Στὶς σελί- δες του εἶχαν δημοσιεῦτῃ ἀξιολογώτατες πραγμα- τεῖες καὶ μελέτες τοῦ Ν.Γ. Πολίτη, τοῦ Σββορόνιου τοῦ Χελδρόιχ, τοῦ Πανταζίδη, τοῦ Βερναρδάκη κα- σὲ παράρτημα, ἡ Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης τοῦ Κ. Μ. Κωνσταντοπούλου.

Ο ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΡΙΟΣ

ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Γιὰ νὰ κριθῆ ἓνα βιβλίον, πρέπει νὰ μᾶς σταλ- θῶν δυὸ τοῦ ἀντίτυπα. Τ' ἄλλα τ' ἀναγράφουμε μὲ- νο ἕδῶ).

Ἰωάννου Μ. Παναγιωτοπούλου: Γενικὴ Ἱστο- ρία τῆς Τέχνης. Τόμος Β'. Ἀθήνα. Ἐκδοτι- κὸς οἶκος Ζηγάκη 1927.

Ἡλίας Π. Βουτιερίδη: Ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ΙΕ' αἰῶνος μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων. Τόμος δεύτερος, τεῦχος Ιον Ἀθήνα. Ἐκδοτικὸς οἶκος Ζηγά- κη 1927.

Camille Flammarion: Τὸ ἄγνωστον καὶ τὰ ψυχικά προβλήματα. Μετάφρασις ὑπὸ Γ. Δημητρίου. Ἐκδοτικὸς οἶκος Ζηγάκη. Ἀθήνα 1927.

Δημ. Δουκοπούλου: Πὺς ὑφαίνονται καὶ ντύνονται οἱ Αἰτωλοὶ. Μετὰ προλόγου Στῆλκωνος Κυρια- κίδου. (Ἱστορικῆς καὶ λαογραφικῆς βιβλιοθή- κης ἀρ. 1) Σύλλογος ὀφελίμων βιβλίων. Βι- βλιοπωλεῖον Ι. Ν. Σιδέρη 1927.

Νικ. Ἰωάν. Συράκι: Ὁ δολοφόνος μου τὸ σχολεῖον. (Κριτικὴ μελέτη). Ἐκδοσις «Πατρις τῶν Γραμμάτων». Ἀθήνησι 1927.

Κωνστ. Γ. Γαρδίκου: τέως ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπι- στημίου Γενεύης: Ἡ ἀόριστος καταδικὴ (Condamnatio sine praefinitione temporis). Τεῦχος Α'—Γ'. Ἀθήνα 1927.

ὑπόμνημα Συνεδρίου θεολόγων καθηγητῶν Νέας Ἑλλάδος. Θεσσαλονίκη, Ἰουνῖος 1927. Τύπος Παπανέστορος, Θεσσαλονίκη.

Γ. Σ. Φεσσόπουλου, συνταγματάρχου τοῦ πε- ςικού, διευθυντοῦ τῆς ὑπηρεσίας Γενικῆς Ἀσφα- λείας τοῦ Κράτους: Ὁ κομμουνισμὸς ἐν τῇ πράξει. Ἀθήνα 1927.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Στὶς 17 τοῦ περασμένου, γύρισε ἀπὸ τὸ ἐξω- τερικὸ ὁ ὑπουργὸς κ. Μιχαλακόπουλος ἔδωκε σὲ δηλώσεις του μὴ γενικὴ ἐκθεση τοῦ σημείου στὸ ὁποῖο βρισκονται τὰ ἑλληνικά ζητήματα.

«Καὶ πρῶτον—εἶπε ὁ κ. Μιχαλακόπουλος—ἔχο- μεν τὰς 23 ψήφους τῆς συνελεύσεως τῆς Κοι- νωνίας τῶν Ἐθνῶν. Κατὰ τὸ 1920 ἡ Ἑλλάς εἶχε λάβῃ δύο μόνον ψήφους, τὴν ἰδικήν της καὶ τὴν τῆς Αὐστρίας. Σήμερον αἱ συντάξεις τῶν ξένων καὶ ἡ ἐκτίμησις αὐτῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἠξίωσαν σημαντικῶς, ἂν κρίνῃ τις ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ψήφων τὰς ὁποίας ἔλα- βεν, ἀπέναντι μάλιστα τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Καναδά, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι δὲν ἔδεσεν ἐπισήμως τὴν ὑποψηφιότητά της καὶ δὲν ὑπε- στήριξεν αὐτήν κατὰ τὴν κρατούσαν παρὰ τῇ Κοινωνίᾳ τῶν Ἐθνῶν διαδικασίαν.

»Διὰ τῆς ὑποψηφιότητος τῆς Ἑλλάδος, εἶπε, καὶ διὰ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ἐπροτιμήσαμεν νὰ τεθῇ αὕτη, ἐπεδιώξαμεν κυρίως νὰ σφρημομε- τρησωμεν τὴν ἐκτίμησιν τῶν ξένων πρὸς τὴν χώραν μας καὶ ἐπετύχουμεν τοῦτο μὲ ἀριστα ἀποτελέσματα. Αἱ 23 ψήφοι, τὰς ὁποίας ἐλά- βουμεν, ἀπηχούν τὴν ἐκτίμησιν ταύτην πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα τὴν μεταδικτατορι- κήν, καὶ εἶναι δίκαιον νὰ ἀναγνωρισθῆ ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ ἐκ τῆς διοικήσεως τῆς χώρας ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς κυβερνήσεως εἶνε πλεόν ἢ ἱκανοποιητικόν. Ἐν μάλιστα συνέβαινε κατὰ τὰς ἡμέρας, καθ' ὃς συνήλθεν ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν ξένων πρὸς τὴν εὐστάθειαν τοῦ κοινοβου- λευτικοῦ καθεστώτος παρ' ἡμῖν μὲ τὰς φήμας περὶ παγκοσμίου κινήματος, αἱ ὁποῖαι μετεδό-

θησαν καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μὲ τόνον ἀνηθυ- ραστικόν, ἴσως συνεκεντρώσαμεν καὶ τὴν πλει- οψηφίαν. Διότι πρέπει νὰ ὁμολογήσω καὶ τοῦ- το, ὅτι παρὰ ἀντιπροσώπων μῆς δυνάμεως μοῦ ἐτέθη ξηρὰ τὸ ζήτημα τοῦτο.

— Καλὰ, μοῦ εἶπεν οὗτος, θὰ σὰς βάλωμεν εἰς τὸ συμβούλιον, ἀλλὰ ποῖος μᾶς ἐγγυάται ὅτι θὰ παραμεινῇ ἡ κοινοβουλευτικὴ κυβερνήσις; Ἀεύτερον ζήτημα, διὰ τὸ ὁποῖον δύναμαι νὰ ὁ- μιλήσω, εἶνε τὸ τοῦ προσφυγικοῦ δανείου, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, ἐλήθη κατ' ἐγὴν. Προέ- κεινται εἰς τὴν ἐπιφύλαξιν τῆς Γαλλίας, λόγῳ τοῦ ζητήματος τῶν χρεῶν, ἀλλ' αὕτη δὲν πρόκειται νὰ δυσηχεράγῃ τὴν ὑπόθεσιν. Διότι ἡ ἔγκρισις τοῦ σχετικοῦ πρωτοκόλλου εἰς τὴν ἀνεπιφύλακτον. Ἡ γαλλικὴ ἐπιφύλαξις δὲν ἐσημειώθη εἰς τὰ πρακτικά, ἀλλὰ διετυπώθη βραδύτερον.

»Ἐπ' εὐκαιρίᾳ εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἐπαναλάβω ὅτι τὸ ζήτημα τῶν χρεῶν δὲν εἶνε πολιτι- κικόν καὶ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Γαλλίας. Τὸ ζήτημα ἀφορᾷ τὸν διακανονισμόν τῶν χρεῶν μας καὶ τὰς σχετικὰς διαπραγματεύσεις διεξάγουσι οἱ ὑπουργοὶ τῶν Οἰκονομικῶν τῶν δύο κρατῶν. Τὸ αὐτὸ συ- νέρχεται καὶ μὲ τὰς ἄλλας δυνάμεις. Διὰ τὸν δια- κανονισμόν τῶν ἀγγλογαλλικῶν χρεῶν μετέβη εἰς Λονδῖνον ὁ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Γαλλίας κ. Καγιώ, ὁ ὁποῖος μετέβη ἐπί- σης καὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν διὰ τὸν διακανο- νισμόν τῶν πρὸς αὐτὴν γαλλικῶν χρεῶν. Ὁ κ. Βόλλι, ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῆς ἴτα- λίας, μετέβη ὁμοίως εἰς Λονδῖνον διὰ τὸν δια- κανονισμόν τῶν ἰταλογαλλικῶν χρεῶν.

»Ἐἶνε ἐνόητον νὰ ὑπάρχουν δυσηχεῖσαι εἰς πα- ρόμοια ζητήματα, ἀλλ' αὐτὰ βαθμηδὸν αἰσρα- ται. Τὸ γεγονός, ὅτι ἐντὸς ἐξ ἑβδομάδων δὲν ἐπῆλθε συμφωνία, δὲν σημαίνει τίποτε. Καὶ διὰ τὸν διακανονισμόν τῶν πρὸς τὴν Ἀγγλίαν χρεῶν μας διεπραγματεύθημεν ἐπὶ ἐν ὁλόκληρον ἔτος καὶ ὑπῆρξαν στιγμαὶ, καθ' ὃς ἐπι- στεύσαμεν ὅτι ἡ συμφωνία εἶνε ἀδύνατος. Ἄλλ' εἰς τὸ τέλος ἡ συμφωνία ἐπῆλθε. Καὶ μὲ τὴν Γαλλίαν σήμερον εὐρισκόμεθα εἰς διαπραγμα- τεύσεις, αἱ ὁποῖαι προχωροῦν καλά. Δὲν γνω- ρίζω νεώτερα στοιχεῖα ἐπ' αὐτῶν, διότι ἀνε- χώρησα ἐκ Παρισίων πρὸ δεκαήμερον, ἀλλὰ δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω ὅτι δὲν εἶνε ἀκριβὲς ὅτι «ἡ Γαλλία μᾶς ἔβαλε τὸ μαχαίρι στὸ λαι- μόν», ὡς ὑπεστηρίχθη ἕδῶ ὑπὸ τινῶν. Ἡ Γαλλία ἐζήτησε νὰ κανονισωμεν ἀπλῶς τὰ χρέη μας, ἡμεῖς ἐπροβάλαμεν τὰς ἰδικὰς μας χρηματικὰς ἀξιώσεις καὶ ἦδη τὸ ζήτημα δια-πραγματεῖνται οἱ ἀρμόδιοι ἐμπειρογνώμονες.

»Δύναμαι μάλιστα, ἐφόσον τὸ ζήτημα τοῦτο συν- ἐδέχθῃ μὲ τὸ δάνειον, νὰ δηλώσω ὅτι ἔχω τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκκροσότητος τῶν χρεῶν τὸ δάνειον θὰ συναφθῇ ἄνευ κω- λύματος. Καὶ προσθέτω ὅτι εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ ἀρθῇ καὶ ἡ γαλλικὴ ἐπιφύλαξις, ἀνεξαρτή-τως πάντοτε τῶν χρεῶν. Περισσότερα δὲν δύ- ναμαι νὰ εἶπω.

»Ὅσον ἀφορᾷ πάλιν τὰ ἑλληνοσερβικὰ ζητήματα ἀρκούμαι νὰ παράσω τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἀπὸ τὰς σχετικὰς μου συνομιλίας ἔμεινα ἀπο- λύτως ἱκανοποιημένος.

»Εἰς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐθνῶν εἰχόμεν ἀκόμη καὶ τὸ ζήτημα τῆς «Σαλαμίνας». Ἐπ' αὐτοῦ

ἡ ἐκ νομοθετῶν εἰσηγητικὴ ἐπιτροπὴ ἀπεφάν-θη καθ' ὁλοκληρίαν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν ἀ- πόψεων καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ δικαίωσιν τῆς σκέψεώς μας νὰ εἰσαγάγωμεν τὸ ζήτημα εἰς τὴν Κοινωνίαν.

»Ἡ κρατήσασα παρὰ τῶ συμβούλιον γνώμη ἐπὶ τοῦ ζητήματος ὀφείλεται εἰς πολιτικά ἐλατή- ρια, τὰ ὁποῖα εἶνε γνωστά. Νομικῶς ἡ ἀπο- φῆσις καὶ τὸ δίκαιόν μας ἀνεγνωρίσθησαν. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἡ ἀναβολὴ τῆς ἀποφάσεως ἀποτελεῖ ἐνδείξις δυσμενῆ. Ἀρκεῖ νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψει ὅτι αἱ ἀναβολαὶ εἶνε συνήθησι τακτικῆς τοῦ συμ- βουλίου καὶ ὅτι τὸ ρουμανοσυρβικόν ζήτημα ἀνεβλήθη πεντάκις ἐντὸς ἡμισέως ἔτους. Ἀπὸ τὴν προσφυγὴν μὲ ἄλλως τε εἰς τὴν Κοινο- νίαν τῶν Ἐθνῶν δὲν ἐζημιώθημεν, οὔτε θὰ ζημιωθῶμεν καὶ ἂν ἀκόμη τὸ ζήτημα παρα- πεμφθῇ εἰς τὴν Χάγην. Διότι θὰ ἐκκρεμῆ τοῦτο πάντοτε ἐνόπιον τοῦ μικτοῦ δικαστηρίου, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ προσέλθωμεν μὲ νέα ἐπιχει- ρήματα, τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχει ἡ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις τῆς ἐπιτροπῆς τῶν νομοθετῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν.

»Εἰς τὴν Γενετῆν ἡ Ἑλλάς εἶχε τὴν τιμὴν νὰ κληθῇ καὶ μετόχῃ εἰς δύο πολὺ σπουδαίας ἐπιτροπὰς, τὴν τοῦ ἀφοπλισμοῦ καὶ τὴν τῶν λιμένων καὶ τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἐχόντων διεθνῆ σημασίαν. Ἡ συμμετοχὴ τῆς αὐτῆς εἶνε ἐνδεικτικὴ τοῦ κύρους τῆς παρὰ τῇ διεθνεὶ κοινωρίας».

»Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Πρωτόκολλο τῆς Γενεύης ποῦ ἀναφέρουν οἱ δηλώσεις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ παρατηροῦμε καὶ τὸ ζήτημα ποῦ ἐπροκάλεσε ἡ κύρωσις τοῦ Πρωτοκόλλου τούτου.

Στὶς ἐφημερίδες τῆς 16ης Ὀκτ. δημοσιεύθη-καν αὐτὲς οἱ δηλώσεις τοῦ κ. Τσαλδάρη:

— «Ἡ Κυβέρνησις ἀνέστειλε τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς καὶ ἐξακολούθει τὴν νομοθετικὴν ἐρ- γασίαν διὰ τῶν εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, τῶν δυ-νάμει τοῦ ἀρθροῦ 77 τοῦ Συντάγματος οὐσα-θραίσων. Ἡ λειτουργία τῶν ἐπιτροπῶν τούτων, μὴ ὑφισταμένης Γερουσίας, εἶνε κατὰ πολὺ ἀμφισβητήσιμον ἂν στηρίζεται ἐπὶ τοῦ Συν-τάγματος, δεδομένου ὅτι διὰ τὴν συγκρότησιν τούτων ἀπαιτεῖται ἡ συμμετοχὴ γερουσιαστῶν καὶ βουλευτῶν.

»Πρόκειται δὲ καὶ περὶ ἐντελῶς ἐξαιρετικῆς δια- τάξεως καὶ ὡς ἐκ τῆς σπουδαιότητός της τοι- αύτης, ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπεται παρέκβασις τῶν διατεταγμένων, οὔτε κατ' ἀναλογίαν ἐφαρ-μογὴ ἄλλων διατάξεων. Ἡ ἐπὶ τούτου δὲ ἀμ- φισβήτησις, ὡς γνωστόν, καὶ ἐν τῇ Βουλῇ διε- τυπώθη.

»Ἄλλ' αἱ τοιαῦται ἐπιτροπαὶ ἐθεσπίσθησαν παρὰ τοῦ Συντάγματος ἵνα λειτουργῶσιν ἐφ' ὅσον ἡ Βουλὴ ἔχει διακόψει τὰς ἐργασίας της.

»Οὐδεὶς ὅμως διενόηθη ποτὲ, καὶ πολὺ ὀλιγώτε- ρον οἱ συντάκται τοῦ Συντάγματος, ὅτι δύναται ἡ Κυβέρνησις ν' ἀναστήλλῃ τὰς ἐργασίας τῆς Βουλῆς, ὅταν αὕτη κατ' αὐτὸ τὸ Σύνταγμα αὐτοδικαίως καλεῖται διὰ ταῦτα, ὅπως ἀντ' αὐτῆς τὸ ἔργον τῆς ἐκτελέσωσιν αἱ εἰδικαὶ ἐ-πιτροπαί. Τοῦτο ἀποτελεῖ προδήλον κατασρα-τήγησιν τῶν δικαιωμάτων τῆς Βουλῆς. Εἴτε δὲ περὶ Βουλῆς πρόκειται, εἴτε περὶ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αὐτὰ δὲν δύναται ν' ἀσχολῶνται ἢ διὰ νομοθετικὰ μέτρα τὰ ὁποῖα ἀφορῶσι κα-

θωρισμένες σχέσεις απαιτούσας νομοθετικήν ρύθμιν.

Και ἐν τούτοις ἡ Κυβέρνησις πρόκειται εἰς τὰς ἐπιτροπὰς ταύτας νὰ εἰσηγηθῆ νομοθετικὰ μέτρα ἀναγόμενα εἰς τὴν κύρωσιν τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης τοῦ ἀφορώντος τὴν παρὰ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν παροχὴν ἀδείας πρὸς οὐνομολόγησιν τοῦ ἐλληνικοῦ δανείου, ὅπερ ὅμως πρωτόκολλον, ὡς γνωστόν, τελεῖ ὑπὸ αἴρεσιν.

Ἡ Γαλλία ἠρηθῆ τὴν ὀριστικὴν παροχὴν τῆς κατὰ τὸ πρωτόκολλον απαιτουμένης ἀδείας τῆς πρὸς τὸν Δ. Ο. Ε. διὰ τὴν διαχείρισιν τοῦ συναφθρομένου δανείου ἄνευ τοῦ διακανονισμοῦ τῶν πρὸς αὐτὴν χρεῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἠγγέλθη δὲ πρὸς ταύτην κατὰ τοῦτο ἐτάχθησαν καὶ αἱ δύο ἄλλαι Δυνάμεις Ἀγγλία καὶ Ἰταλία. Καὶ ἐφ' ὅσον ὁ διακανονισμὸς οὗτος παραμένει ἐκκορημὸς, τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης εἶναι ὑπὸ αἴρεσιν καὶ ἡ τύχη του ἔξαορτᾶται ἐκ τοῦ διακανονισμοῦ ἢ μὴ τούτου. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, πῶς εἶνε δυνατόν αἱ ἐπιτροπᾶι ἢ καὶ ἡ Βουλὴ αὐτὴ νὰ ἐπιληφῶσι καὶ νὰ ψηφίσωσι νομοθετικὰ μέτρα ἀφορώντα τὸ πρωτόκολλον, τὰ ὅποια δυνατόν ν' ἀποβῶσι καὶ ἐντελῶς ἄχρηστα;

Ἐκτὸς ὅμως τούτου οὐδὲν νομοθετικὸν Σῶμα θὰ εἶνε εἰς θέσιν ν' ἀποφασίσῃ περὶ τῶν νομοθετικῶν μέτρων τῶν ἀφορώντων τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης καὶ νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ χρησίου καὶ σκοπίμου τούτων, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἐν τῷ συνόλω ἢ τ' ὅλην τὴν ὀικονομικὴν κατάστασιν τῆς χώρας, εἰς ἣν τὰ μέτρα ταῦτα ἀναφέρονται. Ὡς πρὸς ταύτην δέ, ἀναντιρρήτως σπουδαίαν, σπουδαιωτάτην πρόκειται ν' ἀσκήσῃ ἐπίδρασιν ὁ ἐκκορημὸς παραμυνοῦ διακανονισμὸς τῶν πρὸς τὴν Γαλλίαν χρεῶν, ἀφοῦ μάλιστα περὶ τούτων οὐδεὶς ἐγένετο παρὰ ἀρμοδίων λόγος.

Δὲν γνωρίζω ποῖος ὁ λόγος τῆς τοιαύτης σπουδῆς καὶ τῆς δημιουργίας τοιαύτης ἀνωμαλίας. Θέλω νὰ πιστεύω δὲ ἡ Κυβέρνησις θ' ἀποφύγῃ τοῦτο καὶ θὰ εἰσηγηθῆ τὰ απαιτούμενα διὰ τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης νομοθετικὰ μέτρα ἐνόπιον τῆς Βουλῆς καὶ ἀφοῦ καταστῆ τοῦτο ὀριστικόν. Οὐδεμία ἀνάγκη καὶ τὸ κῦρος τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας νὰ κατερεπιπύται καὶ νὰ παρέχωμεν τὴν ἐντύπωσιν, διὰ τοιούτων ἐσπευσομένων καὶ ἀνωμάτων ἐνεργειῶν, ὅτι ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς.

Δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν, καὶ οὐδεὶς ποτὲ ἠμφισβήτησεν, ὅτι ἡ Χώρα μας πόρρω ἀπέχει τοιαύτης τινὸς καταστάσεως, καὶ εἶνε εἰς θέσιν ἐν πάσῃ ἡμερία, ἄνευ σπουδῆς καὶ μειώσεως οἰαοδήποτε τοῦ κῦρους τῆς νὰ ρυθμίσῃ τὰ ὀικονομικὰ τῆς.

Σ' αὐτὰ ἀπάντησε ὁ Ὑπουργὸς κ. Π. Μερόπουλος ὡς ἐπίσημος ἀναπληρωτὴς τοῦ κ. Καφαντάρου. Ὁ κ. Μερόπουλος ἐδήλωσε πῶς:

Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι τὸ πρωτόκολλον τῆς Γενεύης δὲν ἔπρεπε νὰ ὑποβληθῆ πρὸς κύρωσιν, ἐφ' ὅσον δὲν ἦρθη ἢ διατυπωθεῖσα ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως ἐπιφύλαξις, δὲν εἶνε βέβαιος, καθ' ὅσον ἡ ἐπιφύλαξις αὐτῆ ἀφορᾶ μόνον εἰς τὴν διαχείρισιν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ δανείου, ἐφ' ὃ τὸ πρωτόκολλον ἀναφέρεται εἰς

τὴν ἔγκρισιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν διὰ τὴν σύναξιν αὐτοῦ.

Τὸ Πρωτόκολλον, ἐξακολουθεῖ ὁ κ. Μερόπουλος, ἀποτελεῖ πρᾶξιν κεραιωμένην, ἀναφερομένην ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν παρασχεθεῖσαν ὑπὸ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν ἔγκρισιν πρὸς σύναξιν τοῦ δανείου, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τὰς ὁποίας ἡ ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα ἀνέλαβεν ἐναντι αὐτῆς διὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἐκδοτικῆς Τραπεζῆς καὶ τὴν σταθεροποίησιν τοῦ νομίσματος.

Ἐάν ὁ ἡγήτης τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος ἐμελέτα προσεκτικώτερον τὸ πρωτόκολλον, εἴχε δὲ παρακολουθήσει καὶ τὴν ὀλην κίνησιν τῶν ἐν Γενεῦῃ διαπραγματεύσεων, θὰ ἐγνωρίζεν ὅτι ἡ ἐπιφύλαξις περὶ ὑπογραφῆς τοῦ πρώτου παραστήματος τοῦ πρωτοκόλλου—τοῦ ἀφορώντος εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ δανείου—διετυπώθη ὑπὸ τῆς δημοσιονομικῆς ἐπιτροπῆς καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ὅπερ παρέσχε τὴν ἔγκρισίν του διὰ τὴν σύναξιν τῶν δανείων.

Ἀνεξαορτήτως ὅμως αὐτοῦ ἡ Κυβέρνησις ἀναγνωρίζει τὴν ὑποχρεώσιν νὰ ὑποβάλῃ πρὸς κύρωσιν τὸ πρωτόκολλον, ἐν τῇ ἀντίληψιν ὅτι ἡ κύρωσις αὐτῆ δὲν τὴν δεσμεύει εἰς τὸ νὰ μὴ ἐπιζητήσῃ τὴν σύναξιν τοῦ δανείου καὶ εἰς ἄλλαν ὁροσάν, ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν αἱ μετὰ τῆς Γαλλίας διαπραγματεύσεις διὰ τὸ ζήτημα τῶν χρεῶν δὲν ἦθελον ἀπολήξῃ εἰς εὐνοϊκὸν ἀποτελέσμα, κατὰ συνέπειαν δὲ δὲν ἦθελεν ἀρθῆ ἢ ἀρχικὴ γαλλικὴ ἐπιφύλαξις.»

Σύμφωνα με αὐτὴ τὴν κυβερνητικὴν ἀποφῆσιν ἐστά-

λησαν τὰ Νομοθετικὰ Διατάγματα τῆς κυρώσεως τοῦ Πρωτοκόλλου τῆς Γενεύης στὶς Ἐπιτροπές.

Ἄς δοῦμε τώρα ἄλλη ὑπόθεσι, σχετικὴ πάλιν μετὰ τὸ Πρωτόκολλον.

Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Γεωργίας κ. Παπαναστασίου ἐπέμεινε νὰ κυρωθῆ τὸν Νομοθετικὸν Διάταγμα περὶ ἰδρύσεως Γεωργικῆς Τραπεζῆς.

Ἐξήτησε δηλαδὴ νὰ εἶναι ἡ ἴδρυσις τῆς Γεωργικῆς σύγχρονη μετὰ τὴν ἴδρυσιν τῆς Ἐκδοτικῆς.

Ὁ κ. Μερόπουλος ἔφερε τὴν ἀντίρρηση ὅτι δὲν πρόκειται περὶ σχετικῶν ζητημάτων.

Ἡ διαφορὰ αὐτῆ τῶν γνωμῶν παρ' ὀλίγο νὰ προκαλέσῃ κυβερνητικὴν κρίσιν.

Ὁ κ. Παπαναστασίου σὲ δηλώσεις του τῆς 18 Ὀκτ. ἐτόνισε ὅτι:

Ἡ ἴδρυσιν τῆς γεωργικῆς τραπέζης βεβαίως ἀποτελεῖ ζήτημα γενικόν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἀπετέλεσε ἓνα τῶν ὄρων τῆς συμφωνίας τῶν κομμάτων πρὸς καθάρτησιν τῆς σημερινῆς κυβερνήσεως καὶ εἰς τὰς προγραμματικὰς δηλώσεις τῆς ὁποίας παρελήφθη. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐξητήθη καὶ εἰδικὴ νομοθετικὴ ἐξουσιοδότησις διὰ τὴν σύστασιν γεωργικῆς τραπέζης μαζὶ μετὰ τὴν ἐξουσιοδότησιν διὰ τὴν σύστασιν ἐκδοτικῆς τραπέζης. Κατὰ συνέπειαν τὸ ζήτημα ἦρθη πλέον ἢ ἅπαξ ἐνόπιον τοῦ ἐπιτροπικοῦ συμβουλίου, ὅπερ ἔμεινεν ἀπολύτως σύμφωνον διὰ τὴν ἄμεσον σύστασιν τῆς γεωργικῆς τραπέζης. Ὡς ἐκ τούτου οὐδεὶς λόγος ἀναβολῆς ὑφίσταται, ἀντιθέτως μάλιστα ὑπάρχει ἀνεληλυμένη ὑποχρεώσις τῆς κυβερνήσεως, ἣν δὲν φαντάζομαι ὅτι εἶνε διατεθειμὲν νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ.

Ἐπίσης ἡ Κυβέρνησις ἐδέχθη ἔστερα ἀπὸ

πολλές συζητήσεις τὴν ἀποφῆσιν τοῦ κ. Παπαναστασίου.

Ἐχομε ὅμως καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν ζήτημα. Παρατηρεῖται καὶ ἐδῶ σύγκρουσις μετὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας κ. Νικολοῦδης ἔστειλε στὴν ἀρμοδία ἐπιτροπῆ τῆς Βουλῆς Νομοθετικὰ Διατάγματα γιὰ ἔγκρισιν, χωρὶς τὴν γνώμην τοῦ Ὑπουργικοῦ συμβουλίου.

Ἡ νομοθετικὴ ἐργασία τοῦ κ. Νικολοῦδης στρέφεται καὶ ἐναντίον τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου, ἔχει ὅμως καὶ ὀρισμένes ἄλλες μεταβολές γιὰ τὴν ἐκπαίδευσιν.

Ἄπὸ ἀπόψεως συνταγματικῆς ὁ κ. Νικολοῦδης δικαιολογεῖ τὴν ἐνέργειάν του μετὰ αὐτὰς τὲς δηλώσεις:

1) Προκειμένου περὶ οἰκτικῆς καὶ βασικῆς τροποποιήσεως ὀργανικῶν νόμων ἢ ἀναρρονωσέως αὐτῶν πρὸς πληροτέραν ἐναρμόνισιν τοῦτων πρὸς τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων ὑπάρχουσαν κατάστασιν καὶ τὰς νεότερας τάσεις, δὲν δύναται νὰ ἰσχυρίζεται τις ὅτι τὸ τοιοῦτον γίνεται ἵνα παραβιασθῆ ἢ ἐκ τοῦ συντάγματος μονιμότητος τῶν κατερόντων τὰς θέσεις τοῦ πρώτου ὀργανικοῦ νόμου δημοσίων λειτουργῶν.

Ἐάν ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐπεκαταίετ ἐν τῇ νομοθετικῇ πολιτικῇ, οὐδεμία καινοτομία, οὐδεμία πρόσδοσις θὰ ἦθῆ δυνατόν νὰ ἐπιέλθῃ εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας. Θὰ εἴχομεν ἐξεζητημένην ἐρμηνείαν τῶν διατάξεων τοῦ συντάγματος ἄγνοουσαν εἰς στασιμότητα, ἀπὶ τῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προόδου.

2) Ἄλλὰ οὐδὲ τῆς τοιαύτης μονιμότητος ἀπολαύουν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ σύμβουλοι, καθόσον ταύτης ἀπολαύουσι κατὰ τὸ ἄρθρον 114 τοῦ συντάγματος οἱ τακτικοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἄλλ' οἱ ἐκπαιδευτικοὶ σύμβουλοι δὲν εἶνε τοιοῦτοι καθόσον ἡ θέσις αὐτῶν στηρίζεται ἐπὶ δικτατορικῷ διατάγματι, ὅπερ ὑποκείμενον εἰς τὸ ψήφισμα τῆς βουλῆς τῆς 18/23 Μαρτίου 1927 δὲν ἐνέχει τι τὸ νόμιμον. Ἀφοῦ δὲ τὸ διάταγμα, δι' οὗ ἰδρύθησαν αἱ θέσεις, δὲν εἶναι μόνιμον καὶ οἱ κατέχοντες τὰς θέσεις ὑπάλληλοι δὲν δύναται νὰ εἶναι μόνιμοι καὶ ν' ἀπολαύουσι τῆς συνταγματικῆς μονιμότητος, ἐφ' ὅσον ἐκ τῆς ἀπολύτου κυρώσεως τοῦ ὑπουργοῦ ἐξαρτᾶται νὰ εἰσαγάγῃ τὸ διάταγμα πρὸς κύρωσιν ἢ ἀκύρωσιν. Δὲν πρόκειται δηλαδὴ περὶ δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν ὁποίων αἱ θέσεις ἔχουσι τὸ ὑπὸ τοῦ συντάγματος προστατευόμενον νομικὸν ἔρεισμα, ἀλλὰ περὶ ὑπαλλήλων, τῶν ὁποίων αἱ θέσεις διατηροῦνται, ἐφ' ὅσον τὸ ἴδρυσιν αὐτῶν διάταγμα ἦθελε κυρωθῆ, ὅπερ ἐν πάσει περιπτώσει δὲν εἶναι βέβαιον.

3) Λοῦτο ἵνα τὸ ἐδάφιον 1 τοῦ ἄρθρου 114 τοῦ συντάγματος, ὅπερ μάλιστα ὅλως παραδόξως ἐν μέρει μόνον ἐπικαλοῦνται οἱ κ. κ. Παπαναστασίου καὶ Βοζίκη, τύχη ἐφαρμογῆς, προὔκειται ἡ ὑπαρξὶς συμβουλίου ἐπικρατείας, καθόσον οἱ τῆς ἐπιπέσοι τοῦ ἄρθρου τοῦτο ὅτι «κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης (δηλαδὴ τῆς ἀπολύσεως τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων) ἐπιτρέπεται ἢ προσφρῆν ἐνόπιον τοῦ συμβουλίου τῆς ἐπικρατείας, καθὼς εἰδικώτερον ὁ νόμος ὀρίζει».

Ἐφ' ὅσον ἄρα δὲν συνέβη τὸ ὀνυβοῦλον τῆς Ἐπικρατείας, οἱ μόνιμοι δημόσιοι ὑπάλληλοι ἢ 1) θὰ στεροῦνται τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς προσφρῆς εἰς τὸ ὀνυβοῦλον τῆς Ἐπικρατείας καὶ τότε ἡ μονιμότης των θὰ εἶναι ὄλως, ὅς μὴ κατοχυρωμένη ἐπαρκῶς, ἢ 2) ἀπὸ μόνιμος, ὡς ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς τὸ Σύνταγμα θὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἰσοβίους, ὡς μὴ δυναμέ-

της τῆς περὶ ἀπολύσεως αὐτῶν ἀποφάσεως τοῦ γωμοδοτικοῦ συμβουλίου νὰ ἐκτελεσθῆ, ἀφοῦ δὲν δύναται, ἐλλείψει συμβουλίου Ἐπικρατείας, νὰ διέλθῃ καὶ τὸ στάδιον τῆς ἐνάπιον αὐτοῦ ἐκδικάσεως τῆς κατ' αὐτῆς προσφρῆς, δι' ἣς θὰ ἀπέκτα τὸν τρόπον τῆς τελεσιδικίας καὶ τὴν δυνατότητα τοῦ ἐκτελεστοῦ αὐτοῦ.

Φοβοῦμαι ἡ μάλλον ἐπιλόω ὅτι οἱ διαφρονοῦντες πρὸς τὰ ἐκπαιδευτικὰ μὴ νομοσχέδια, ἀντιληφθέντες ὅτι ἠτῆνωται εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, κατέφυγον εἰς ἐν πρόχειον χαράκιμα συνταγματικόν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο θὰ ἀπολέσωσι. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρὸ ἡμερῶν ἀνεκαλύφθη ὅτι ἀντισυνταγματικῶς προεδροῦει τῆς δημοκρατίας καὶ ὁ κ. Κοινοβιοτής. Ἀπεδέχθη ὅμως τὸ ἀντισυνταγματικῶς ἀβίασμα τὸ ἰσχυρισμοῦ. Πάντως ὅμως ἐπειδὴ ὁ σεβαστός μου φίλος κ. Βοζίκη δηλοῖ, καθ' ἃ πληροφοροῦμαι, ὅτι γνωρίζει οὗτος καὶ ἄλλην ἀσφαλῆ συνταγματικὴν ἐν προκειμένω, καλὸν θὰ ἦτο νὰ μᾶς τὴν ἐποδείξῃ. Ἐπὶ σοβαρωτάτων ἐθνικῶν ζητημάτων δὲν ἐπιτρέπονται, νομιζόμεν, συνταγματικοὶ ἀκκισμοί.»

Μετὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ κ. Παπαναστασίου συμφώνησε καὶ ὁ κ. Μερόπουλος.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐγίνε λόγος ὅτι μετὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν δύο ὑπουργῶν συμπίπτει καὶ ἡ γνώμη τοῦ κ. Καφαντάρου, ὁ κ. Νικολοῦδης ἐδήλωσε:

Ἐάν ὁ κ. Καφαντάρου ἐπιμένῃ εἰς τὰς ἀπόψεις του, ἡμεῖς θὰ καθορίσωμεν τὴν στάσιν μας. Καλαὶ βεβαίως εἶναι αἱ οἰκονομίαι, ἀλλὰ γίνονται αἰτίαι ὡστε τὰ σχολεῖα νὰ στεροῦνται καὶ ἐλεοπιμάκων. Ὁ κ. Καφαντάρου ἂν ἀντιληφθῆ ἄμεσως τὰ πράγματα, θὰ ἀναγνωρῶσι ὅτι διὰ νὰ ἔχομεν τοὐλάχιστον στοιχειωδῆ ἐκπαίδευσιν, πρέπει νὰ διπλασιάσωμεν τὸ δι' αὐτὴν προοριζόμενον κοινόδολον τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἄναφέρει τις οἰκονομίες, ἐπειδὴ τὸ ἐκπαιδευτικὸν τοῦ προγράμματι ὑποβλέπει καὶ στὴν ἴδρυσιν καινούργιων σχολείων.

Ὁ «Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος» ἐδημοσίεψε στὰ φύλλα τῆς 9 Ὀκτ. αὐτῆ τὴν σχετικὴν ἀνακοίνωσιν:

Ἐπειδὴ ὁ κ. Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ὅπως καθαρὰ λέει στὴν εἰσηγητικὴν ἐκθεσὶν τῶν νομοσχεδίων του, στηρίζει τὰ ἐκπαιδευτικὰ του μέτρα, ὄχι τόσο οὐδ' οὐσῆμα σκέψεων ποῦ πηγάζον ἀπὸ σοβαρῆ μέλη τῶν ἀναγκῶν τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, παρὰ στὴν ἐπιθυμίαν του νὰ ἀντιδράσῃ στὶς ἰδέες καὶ στὴν ὑποθετικὴ ἐπιτροπὴ ἐνὸς ἀνεξαρτήτου καὶ ἰδιοδικτικοῦ σώματος, ὅπως εἶναι ὁ ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος, καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη καὶ ἡ ἀρθρογραφία ὀρισμένων ἐφημερίδων μετὰ τοὺς ἰδίους λόγους δικαιολογεῖ τὰ μέτρα αὐτὰ, ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος θεωρεῖ ὑποχρεώσιν του πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην νὰ δηλώσῃ τὰ ἀκόλουθα:

1) Ὁ Ἐκπαιδευτικὸς Ὀμιλος δὲν ἔχει καμιά ἀπόλυτη σχέση μετὰ ὁποιοδήποτε κόμμα ἢ πολιτικὴν ὀργάνωσιν. Εἶναι ὀματικὴ καθαρῆς ἐφευνας τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας προβλημάτων καὶ διαφορισμοῦ τῆς κοινωνίας ἐπάγω ὁ αὐτὰ.

2) Ἡ πλειοψηφία τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργοῦ τῆς παιδείας καὶ τῶν μελῶν καὶ τοῦ παλιοῦ καὶ τοῦ σημερινοῦ ἐκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου οὐδέποτε ἀνῆκε στὸν Ἐκπαιδευτικὸν Ὀμιλο. Καὶ οἱ περισσότεροί ἀπὸ κείνους ποῦ ἦταν μέλη τῶν προαιτήθησαν εἶτε δημοσία εἶτε ἰδιοδικτῶ ἔστερα ἀπὸ τῆς διάσπασης, ποῦ ἔγινε τὸν περασμένο Μάρτιον.

3) Εἶναι ἀνάξιο σοβαρῶν ἀνθρώπων νὰ πιστεῖω

θήκοντα τοῦ Ναυάρχου ὡς ρυθμιστοῦ τοῦ Πολιτεύματος. Ἐἴνε ἐκτός τοῦ ἐρωτήματος νά συζητήσωμεν ἐπὶ ἄλλων λεπτομερειῶν καὶ συνεπειῶν τῆς λήξεως τῶν ἔργων τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας. Ἀρκεῖ, ὅτι ψήφισμα ἄλλο τῆς ψηφισάσης τὸν Δημοκρατικὸν Χάρτην, Βουλῆς, παρατείνον τὴν Προεδρικὴν ἐξουσίαν τοῦ ναυάρχου δὲν ἐξεδόθη.

Καὶ ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ρυθμιστὴς τοῦ Πολιτεύματος καὶ δὲν ζῶμεν ἐπὶ κανονικῶς λειτουργοῦν πολιτεία, ἐρωτῶ καὶ ἐγὼ ποῖος θὰ ἀναστειλῆ τὰς ἐργασίας τῆς Βουλευτικῆς Συνόδου;»

Σ' αὐτὲς ἀπάντησε ὁ κ. Παπαναστασίου, ὅτι πρὶν ἔρθῃ ἡ Γερουσία ἀποκλείεται κάθε μεταβολὴ στὴν Ἀνωτάτη Ἀρχή.

Στὸ περασμένον δεκαπενθήμερον ἔγινε ὁ ἐορτασμός τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Ναυαρίνου.

Στὰ ξένα κράτη, τῶν ὁποίων ἡ ἱστορία συνδέεται μὲ τὴ μεγάλη ἐκεῖνη ναυμαχία, παρατηρήθη ἀρκετὴ συγκίνηση γιὰ τὴν συμπλήρωση ἑκατὸ χρόνων ἀπὸ τὴν ἀξιοσημείωτη ἐκεῖνη ἡμέρα.

Ἐκτός τῆς τιμητικῆς ἐγκυκλίου πού ὁ Γάλλος ὑπουργὸς κ. Ἐρριώ ἔκαμε γιὰ τὸ Ναυαρίνο στὰ γαλλικὰ σχολεῖα, ἔχουμε καὶ αὐτὴ τὴν ἀνακοίνωση τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ καὶ τώρα Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν κ. Λέγγ:

«Τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν χαρμωσίνως μετέχει εἰς

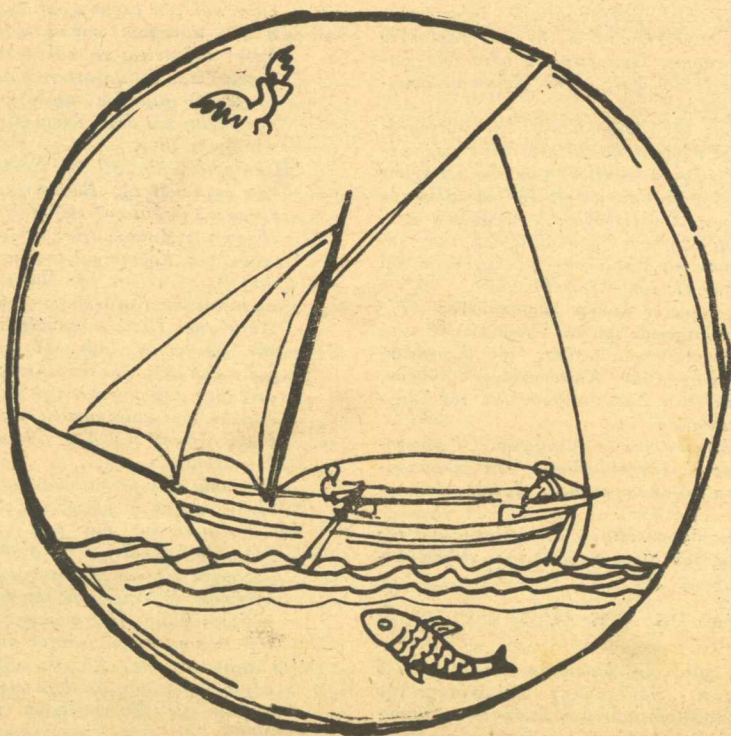
τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, ἥτις ἐξησφάλισε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἐσημείωσε τὴν ἀφύπνισιν τοῦ ἐνδόξου πεπρωμένου του. Τὸ γαλλικὸν ναυτικὸν εἶνε ὑπερήφανον διότι μετέσχε τῆς ναυμαχίας διὰ τοῦ στόλου τοῦ ναυάρχου Λεοντίνου παρὰ τὸ πλεονὸν τοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Κόδοργκιων ἀγγλικῶν καὶ τοῦ ὑπὸ τὸν ναύαρχον Χεύδεν ρωσικοῦ στόλου. Ὁ πανηγυρισμὸς τοῦ σημαντικωτάτου τούτου γεγονότος προσεγγίζει τὰ δύο ἡμέτερα ναυτικά, τῶν ὁποίων ἡ φιλία καὶ ἡ συνεργασία εἶνε ἀπαραίτητοι πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας τῆς Μεσογείου καὶ εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ.»

Στὴν Ἀγγλία ἐπίσης δὲν πέρασε ἀπαρατήρητη ἡ ἐπέτειος.

Ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ λόρδου Μπούργχα—διευθυντοῦ τοῦ ἡμερησίου Τηλεγράφου—παίρνομε αὐτὴ τὴν περικοπή:

Ἀγαπῶμεν τὴν ἑλλάδα οὐ μόνον τῆς ἀρχαιότητος ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ τὴν Ἑλλάδα τοῦ μέλλοντος, καθόσον ἡ νέα Ἑλλάς εἶνε μὲν δυνατὸν νά μὴ κάμῃ τὰ θαύματα τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ ἀναμφιβόλως παρέχει γενναίαν συμβολήν εἰς τὸν γενικὸν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν.»

Ν. Π. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ.330.000.000

ΙΔΡΑΞΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

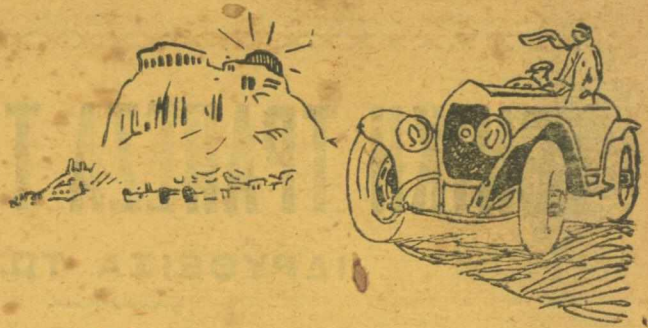
ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

*Αγιος Νικόλαος (Κρήτης)	*Αργα *Αταλάντη	Θεσσαλονίκη	*Κοζάνη	Ναύπακτος	Σέρραι
*Αγρίνιον	Βάμος	Θήρα	Κομοτινή	Ναύπλιον	[Σητεία (Κρήτης)]
*Αθήναι	Βέροια	*Ιθάκη	Κύθηρα	[Ξάθη]	Σόροβιτες
*Υψηστήμα Μητρο- πόλεως 11	Βόλος	*Ιωάννινα	Κύμη	[Πάφοι]	Σουφλίον
Πηρεῖον Καλλιθέας	Γρεβενά	Καβάλλα	Κυπαρισσία	[Πάτρα]	Σπάρτη
Πηρεῖον Παγκρατίου	Γύθειον	Καλάβρυτα	Λαμία	[Πειραιεύς]	Σύρος
Αἴγιον	Δημητσάνα	Καρδίτσα	Λάρισα	[Πόρος]	Τρίκαλα
*Αλεξανδρούπολις	Δράμα	Καρπενήσιον	Λευκάς	[Πρέβεζα]	Τρίπολις
*Αλμυρός	*Ἐδεσσα	Καστορία	Μεγαλόπολις	[Πύλος]	Χαλκίς
*Αμαλιάς	*Ἐλασσών	Κατερίνη	[Μεσολόγγιον]	Πύργος	*Χανιά
*Αμφισα	Ζάκυνθος	Κέρκυρα	Μεσσήνη	Ρέθυμνος	*Χίος
*Αργοστόλιον	*Ηράκλειον	Κίλικς	Μυτιλήνη	Σάμος	

Πρακτορεῖον ἐν Νέῳ Ὑόρκῳ 7 Wall Street

ΑΙΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ:

*Αποκλειστικὸν προνόμιον ἐκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων.— Ἐκδοσις τοκοφόρων ὀμολογιῶν.— Καταθέσεις ἐν ὄψει ἀπλαῖ καὶ εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμόν.— Καταθέσεις διορκεῖς καὶ ἐπὶ προθεσμία.— Καταθέσεις Ταμιευτηρίου.— Προεξοφλήσεις.— Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ.— Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἑλληνικῶν τίτλων.— Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλων.— Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων, καὶ ἐνεχυρογράφων.— Πιστώσεις ἐναντι φορτωτικῶν.— Δάνεια πρὸς Δήμους, λιμένας καὶ ἕτερα νομικὰ πρόσωπα.— Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἐταιρείας. Χορηγήσεις εἰς γεωργικημάτων καὶ συνεταιρισμοῦ.— Δάνεια πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον.— Ὑπηρεσία Ἑθνικῶν Δανείων.— Ὑπηρεσία ἐντόκων Γραμματίων Ἑθνικῆς Ἀμύνης.— Προμήθειαι διὰ λογαριασμόν τοῦ Δημοσίου.— Ἀγορὰ καὶ πώλησις διαφόρων εἰδῶν διὰ λογαριασμόν τοῦ Δημοσίου.— Ἐίσπραξις δημοσίων προσόδων καὶ πληρωμὴ δημοσίων δαπανῶν.— Ὑπηρεσία Δανείων καὶ Μετοχῶν διαφόρων Ἐταιρειῶν.— Ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, χρυσῶν νομισμάτων καὶ ξένων τραπεζικῶν γραμματίων.— Ἐκδοσις καὶ πληρωμὴ τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς.— Ἐκτέλεισις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου.— Ἐίσπραξις Ἀξιών.— Φύλαξις τίτλων, αὐτουσίου χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων.— Φύλαξις κιβωτίων ἀδήλου περιεχομένου.— Ἐνοικίασις Χρηματοκιβωτίων.

Ένας πιστός σύντροφος

Έχετε το πάντα μαζί Σας στις εκδρομας. Είναι ένας σύντροφος θετικός, διακριτικός, ευμετακίμωτος και εύκολομεταχείριστος. Δεν φεύδεται ποτέ, δεν λημονοει τίποτε, δεν φλυαρεί αλλά πόσο είναι ταυτοχρόνως εύγλωτος. Θα σ'ας καταστήσει περιζήτητον στο περιβάλλον Σας και θα συντελέσει δίχως κόπο εις την διασκέδασίν Σας.

Αυτό και μόνον θα μπορέση ν' αποτυπώσει γιά πάντα τα πιο φευγαλέα κομμάτια της εδνυχίας. Όταν γυρίζετε πίσω και γίνεται πάλι αιχμάλωτος της πόλεως, σ' αυτό και πάλι θα σφείλετε τη μοναδική απόλαυσιν και ικανοποίησιν που θα δοκιμάσετε όταν θα επιδεικνύετε τας ώραϊας φωτογραφίας των οποίων σεις θα είσθε ο δημιουργός και οι οποίες θα σ'ας ξαναθυμίζουν τις ώραϊες στιγμές που περάσατε.

Ο πιστός αυτός σύντροφος είναι

ΤΟ ΚΟΔΑΚ ΣΑΣ

Ελάχιστα λεπτά αρκοῦν δια νά μάθετε τὸν χειρισμὸν ἐνὸς "Kodak".

Όλοι οἱ ἔμποροι φωτογραφικῶν εἰδῶν θὰ ἔχουν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ Σας ἀποδείξουν τὴν ὑπεροχὴν τῶν "Kodaks", καὶ τῶν "Brownies", νὰ κατενθύνουν τὴν προτίμησίν Σας, νὰ σ'ας παράσχουν ὅλα τὰ στοιχεῖα δια νὰ ἔχετε ἐπιτυχίας εὐθὺς ἀμέσως.

Vest-Pocket Kodaks..... ἀπὸ 550 Δρ.
 Pocket Kodaks » 1120 »
 Hawk—Eyes pliants..... » 850 «
 Brownies » 230 »

KODAK A.E. ΣΤΑΔΙΟΥ 16